

Orman ve Av

Yıl: 2010 | Ocak-Şubat | Sayı: 1

ISSN 1302-040X

ÇINARLAR!

Asırlar konuşurlar, çınarları görünce:
Kimi ulu, kimi kovuk:
Kiminin kabukları ince ince
Çınarlar!
Yaşadıkları yere benzerler
Babı-âli kapısındaki ÇINAR!
Dallarında, asılmış insanların hayali,
Yapraklarında, saltanat arabalarının
Şingirtisi var!
Termalde, ayrı bir ÇINAR
Ağustosta, yaprakları tül kadar
Narin ve ince,
Oya, oya dalları arasında
Titreşir, kokarlar
Bahar kadar taze!
Altında,
Saadetin yemyeşil sükûnu var,
İnsana açılan,
Umut dolu dalları kadar!
Uludağ'da yükselen çınar!
Gövdesinde, Tanrıya uzanıyor
Sanki asırlar;
Yaprakları tarih sayfaları;
Rüzgârla dökülür,
Baharla açar!
ÇINARLAR
Bir ağızdan haykırırlar!
Yaşantımda
Doğduğum yerin kaderi var!
Gördüm ki,
Çınarların kaderleri ayrı, ayrı
Ve de
Kâinata hükmeden
Tek Tanrı

Dr.Nurettin ELBİR
(Orman Mühendisi)
10 Eylül 1969

Orman ve AV

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR.

Yıl: 2010 | Ocak-Şubat | Sayı: 1 | Cilt: 85 |
ISSN 1302-040X

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ
GENEL BAŞKAN
MUSTAFA YUMURTACI

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Dr. MURAT ALAN

EDİTÖR
Doç. Dr. SEZGİN ÖZDEN
ozden@karatekin.edu.tr

YAYIN KURULU
Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
Doç. Dr. Erdoğan ATMIŞ
Doç. Dr. Sezgin ÖZDEN
Doç. Dr. Oktay YILDIZ
Dr. Mehmet Ali BAŞARAN
Serkan AYKUT

Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize
ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:
TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TUNA CAD. NO: 5 96410 KIZILAY/ANKARA
TEL&FAX
0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilarder@ttmail.com
bilgi@ormancilardernegi.org

BASKI
KAYIKÇI OFSET
Cumh. Mh. Park Sk. Atakoç Apt.
No: 16 18100 / ÇANKIRI

Tel: 0 376 212 50 70
Fax: 0 376 213 19 88
e-posta: karatekin18@hotmail.com

GRAFİK TASARIM
Hadi CANBAZ
e-posta: okyanus-02@hotmail.com

KAPAK FOTOĞRAFI
Rüknettin TEKDEMİR
Ballıdağ Göknaar Ormanları-Daday

EDİTÖRDEN

Ormancılık mesleği ve bu mesleğin mensupları köklü tarihinde görev yaptıkları Anadolu'nun ücra köşelerinde mesleğin temsilciliğinin yanında kültür elçiliği görevini de başarıyla yürütmüştür. Ormancılık sadece biyofizik, ekonomik ya da teknik bir meslek değildir. Bu mesleğin kültürü yayma ve var olan kültürü yaşatma fonksiyonu da vardır. İşte bu nedenle bu sayıdan itibaren Dr. Cihan Erdönmez tarafından hazırlanacak "Doğa ve Kültür" köşemizi sizlerin beğenisine sunuyoruz. Bu köşede güncel kitap tanıtımları, sanatsal ve kültürel etkinliklerden haberleri sizlere sunmayı amaçlıyoruz.

Bu sayıdan itibaren, son yıllarda meslektaşlarımızın adını sıkça duydukları Hazin Cemal Gültekin de bir köşe hazırlamaya başladı. Sayın Gültekin köşesinde çok iyi tanınmayan bazı çalı, ağaççık ve ağaçları bizlere tanıttacak. Bu sayıda şahane resimleriyle "alıçları" bulabilirsiniz. Arkadaşımız Kaan Özkazanç iki yıldır dergimizde kendisine tahsis edilen köşesinde av ve yaban hayatının canlılarıyla bizi tanıştırıyor. Özenli ve gayretli çabalarından dolayı Yayın Kurulu olarak kendisine teşekkürlerimizi sunuyor yeni yazılarını bekliyoruz.

Yine bu sayıda Dr. Murat Alan tarafından mesleğimizin önemli simalarından Doç. Dr. Yücel Çağlar ile gerçekleştirilen, keyifli ve yakın tarihimiz ile günümüze farklı bir bakış açısı getiren söyleşiyle ilgili okuyacağız. Yücel Çağlar'a sağlıklı uzun ömür diliyor geçirdiği rahatsızlıktan dolayı acil şifa bulmasını umuyoruz.

Ekoturizm topluluğunun Erfelek gezisini Sayın Nebahat Arıkan'ın duru anlatımıyla severek okuyacaksınız. Ayrıca bu sayıda Tuncay Neyişçi, Ferruh Atbaşoğlu, Cihan Erdönmez, İlçin Aslanboğa, Muhammet Kılıcı ve arkadaşları ve Batuhan Günşen'in bilimsel ve mesleki yazılarını da bulabilirsiniz.

2010 yılının ikinci sayısında buluşmak üzere tüm üyelerimize sağlıklı bir yaşam ve barış dolu bir dünya diliyorum.

Doç. Dr. Sezgin ÖZDEN
ozden@karatekin.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Şiir
Nurettin ELBİR

Ön İç Kapak

1

Editörden Doç. Dr. Sezgin ÖZDEN

Başyazı

2

3

Yasak'ın Ekoloji'si
Prof. Dr. Tuncay NEYİŞÇİ

Kırsal Kalkınma Üzerine
Cihan ERDÖNMEZ

6

9

Hocamızı Andık
Sultan BEKİROĞLU

Karaçam (Pinus nigra...) Fidanlarının Su İçeriği...
Muhammet KILICI - Dr. Mehmet SAYMAN - Giyasettin AKBİN

10

16

Doğa ve Kültür
Cihan ERDÖNMEZ

Sinop Erfelek
Nebahat ARIKAN

19

21

Adalet ve Demokrasi Haftası Bildirisi
Ferruh ATBAŞOĞLU

Kopenhag Mutabakatı
H. Batuhan GÜNŞEN Arş. Görevlisi

27

29

Söyleşi: Orada Bir "Ormancı" Var Uzakta
Dr. Murat ALAN

Ekoturizmin Doğaçalama Uygulanması Kaynak
İsrafıdır Prof. Dr. İlçin ASLANBOĞA

41

43

Alıçlar
Hazin Cemal GÜLTEKİN

Şahin Buteo buteo (L.)
Yrd. Doç. Dr. Nuri Kaan ÖZKAZANÇ

46

Yitirdiklerimiz

Arka İç Kapak

Şiir
Abdullah EREN

Arka Dış Kapak

Ülkemizdeki 64 yıllık demokrasi tarihine karşın, toplum olarak demokrasinin kurum ve kurallarını içimize sindiremedik. Siyasi gelenek ve görenek oluşturamadık. Demokrasiyi çoğunluğun her şeyi yapabileceği bir sistem olarak algıladık. 1970'li yıllardan sonra siyaset hep günlük kısıp çıkar hesapları üzerine yapılageldi. Bir mevziyi, bir mevkiyi ya da iktidarı ele geçirenler buraları tapulu mülkleri gibi kabul ettiler. "Bizden" diye kabul edilenler abat edildi. Karşı olanlara ise yaşam hakkı tanınmak istenmedi.

1970'li yıllarda güçlenen emperyalizm, ülkemizde de ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. 24 Ocak 1980 ekonomik kararlarını çıkartmışlar, bunların uygulanabilmesi için de 12 Eylül yönetimini tezgahlamışlardır. 12 Eylül yönetimi büyük bir baskı kurarak toplumun politik direncini kırmış, tepkisiz, dirençsiz bir toplum oluşturmuştur. Uzun yıllar süren bu süreçte toplumun değer yargıları, uluslar arası sermayenin isteği doğrultusunda yönlendirilmiştir. Globalleşme, liberalleşme, küreselleşme gibi sloganlarla ulusalcı dirençler kırılmaya ve bir tüketim toplumu yaratılmaya çalışılmıştır. Doğaldır ki ormancılığımız ve meslek kamuoyumuz da bu olumsuzluklardan etkilenmiştir. Meslek kamuoyumuz yıllarca kendi sorunlarını bile görüşemez, tartışamaz duruma getirilmiştir.

86 yıllık Türkiye Ormancılar Derneği, geçmişte meslek kamuoyunun tek ve etkin bir örgütü olarak; birlikteliğin, dayanışmanın, meslek sorunlarının çözümünün, meslek ve meslektaş sevgisinin odağı olmuştur. Modern bir orman yasasının çıkarılışında, bilimsel ve teknik ormancılık uygulamalarının yerleşmesinde, ormancılık politikalarının belirlenmesinde önemli bir yeri olan Türkiye Ormancılar Derneği, meslekte ve ülke kamuoyunda da büyük bir destek bulmuştur. Bu nedenledir ki 1950 sonrası güçlü DP iktidarının ormanlar aleyhine başlattığı yasal süreci durdurmuş, iktidarın çok acil gördüğü yasa değişikliğini 1956 yılına kadar erteletmiştir. Yoğun politik baskılara göğüs geren 1950'lerin TOD Yönetim Kurulu, sorunu Orman ve Av'da şöyle özetlemiştir; "Türk ormanları hiçbir siyasi parti rengiyle görülemez, onların bir tek rengi vardır; o da memleket ve vatan rengidir". Yine bu yönetimin genel sekreteri İ.Selçuk ÇAKIROĞLU 1950'lerin yoğun politik baskısına karşı gösterilen direnci 1956 yılında TMMOB Genel Başkanı olarak şöyle özetlemiştir. "Haklı bir davada bütün bir meslektaş topluluğunun cemiyet (dernek) etrafında nasıl bir bütün olduğunu görmenin verdiği sevincin ruhumdaki izleri hakikaten silinmez olmuştur. Memuriyetimizden olma anları ile cemiyet idare heyetinin ittifakla mücadele kararı verdiği geceyi ve 202 sayılı kararı Karar Defterine not düşüşümü, bugün olmuş gibi hatırlarım. Bu meslek diğer

mesleklerin hepsinden çok idealiste sahiptir. Cemiyetimiz bu tesanüdün (dayanışmanın) en muhteşem sembolüdür".

Yönetim Kurullarımızca, Derneğimizin bu onurlu geçmişini yaşatmak, yeniden güçlü bir meslek örgütü oluşturma mücadelesi verilmiştir. Bunda da başarılı olunduğu kanısındayız. Günlük politik ve kişisel çıkar hesaplarının dışında sadece meslek ve meslektaş sorunlarını dile getirerek geçmişteki misyonumuza uygun bir tavır sergilenmiştir.

Derneğimiz, geçmişteki siyasi kamplaşmaların meslek kamuoyumuzda yarattığı olumsuz ortamın giderilmesi yönünde de uzun yıllar içtenlikli tavrını, yapıcı söylemlerini sürdürmüştür. Bugün politik çekişmelerin dışında ormancılık sorunları birliktelikte görüşülüp, tartışılabilirse, bunda Türkiye Ormancılar Derneği'nin özverili çabaları etkin olmuştur.

Geçmişte, bilgi, beceri, liyakat, saygı ve sevgi gibi kriterlere göre şekillenen sistem; birkaç kişinin siyasi hırsı, koltuk sevdası, günlük çıkar gibi ilkesizliklerle yok edilmiştir. Bu süreçte birçok meslektaş mesleği ve meslektaşı kullanarak amaçlarına ulaşmışlar ama mesleğe hiçbir katkısı olmamıştır. Son yıllarda bu yönde çabalar artmış, mesleğin ve meslektaşın sırtından çıkar sağlama girişimleri ön planda tutulmaya başlanmıştır.

Meslek büyüklerimizin uzun yıllar her türlü mahrumiyete, sıkıntıya ve cefaya katlanıp büyük özveriyle ortaya koyduğu birikimler, mirasyedi hovardalığı ile çok kısa zamanda yok edilmişlerdir.

Tüm bu olumsuzluklar ve bu olumsuzluklara verilen destekler, yapılan yanlışlar, mesleğin kayıpları ve kazanımları irdelenmeden, sorgulanmadan bazı grupların birbirlerini suçlayarak birlikteliği kendilerinin sağlayacağı savıyla ortaya çıkmalarının hiçbir anlamı, dayanağı ve gerekçesi olamaz. Dün kişisel çıkar için sessizliğini ve suskunluğunu bozmayanlar, bugün hangi birlikteliği sağlayabileceklerdir?

Türkiye Ormancılar Derneği geçmişindeki ormancılık politikalarına bağlı kalarak mücadelesini sürdürmüş, bu mücadelede hiçbir siyasi parti ve partiliye payanda olmamıştır. Hiçbir zaman kişisel ya da örgütsel çıkar talebinde bulunmamıştır. TOD'un bu ilkeli tavrı, siyasi düşüncesi ne olursa olsun, çoğu meslektaşımız tarafından da benimsenmekte ve desteklenmektedir.

Türkiye Ormancılar Derneği yönetim kurulları da doğal olarak yukarıda özetlenen ilkelerin ışığında tavırlar geliştirmişler, TOD üyelerine yaraşan yönetimler sergilemeye çalışmışlardır. Gelişen/gelişecek olaylar ve durumlar karşısında bu çizgi sürdürülecektir.

Saygılarımızla,

Türkiye Ormancılar Derneği
Yönetim Kurulu

YASAK'IN EKOLOJİSİ

Prof. Dr. Tuncay NEYİŞÇİ
Akdeniz Üniversitesi

Önsöz Yerine

Ben aslında orman ekolojisi, özellikle de yangın ekolojisi konusunda uzmanım, ancak meslek kamuoyu beni orman yangını uzmanı olarak tanıyor. Bu durumdan en azından iki önemli mesaj çıkarılabilir. Birincisi orman ekolojisi konusunun pek fazla ciddiye alınmadığı, ikincisi orman yangınlarıyla ilgilenen bilim insanı sayısının az olduğu. Ben her ikisinin de gerçeği yansıttığı düşüncesindeyim.

Ortalıkta kendini, başta biyologlar olmak üzere, ekolog ya da ekoloji uzmanı olarak tanımlayan pek çok kişi olmasına karşın, akademik olarak bu unvanı hak edenlerin sayısı çok azdır, çünkü buna imkan verecek akademik program sayısı çok sınırlıdır. Sanıldığından aksine ekoloji, biyolojinin bir alt dalı değil, biyolojiden çok farklı bir alandır. Biyoloji canlıları çalışırken ekoloji ilişkileri, etkileşimleri çalışır. Bu bile iki alan arasındaki radikal farklılığı açıklayabilir.

Ekoloji bağımsız bir ders olarak 1934 yılından beri İ.Ü. Orman Fakültesinde okutulmaktadır ve ben doktoramı Toprak İlimi ve Ekoloji kürsüsünde tamamladım. Daha sonra açılan orman fakültelerinde de ekoloji dersleri verilmiştir ve verilmeye devam edilmektedir. Ancak, ormancılardan günümüz paradigmasına uygun bu önemli ayrıcalıklarının yeterince farkında oldukları söylenemez.

Orman mühendisliği eğitiminin başından beri ekoloji konusunun işleniyor olması kesinlikle tesadüfi değildir. Sanılanın aksine ekoloji orman mühendisliği eğitiminin temel konusudur ve orman mühendislerinin aslında kendilerini uygulamacı ekolojistler olarak tanımlamaları gerekir. Genellikle temel konu olarak kabul edilen silvikültür temelini ekolojiden alır ve yerel ekolojik özellikleri dikkate alarak ormanların yönetilmesine

yönelik yöntemler geliştirir. Orman yangınları konusunda yaklaşımımız ağırlıklı olarak silvikültür temelli olduğundan orman yangınlarını ormanlardan uzak tutmaya çalışırız. Oysa ekolojik yaklaşım orman yangınını orman ekosisteminin kuraklık, otlatma, rüzgar, bakı, toprak, pH, vb. onun yapısı ve işlevi üzerinde belirgin etkileri olan bileşenlerinden biri olarak görür. Bu nedenle salt silvikültür temelli ormancılık anlayışı ve uygulamaları ile orman yangınları yönetiminde başarılı olabilmek mümkün değildir.

Orman yangınları konusuyla ilgilenen bilim insanı sayısı, son yıllarda gözlenen sevindirici artışlara karşın, iki elin parmaklarını dolduramayacak kadar sınırlıdır. Türkiye kaynaklı bilimsel yayın konusunda da durum pek farklı değildir. Orman yangınlarının çarpıcılığına ve kamuoyunda yarattığı tepkilere karşın bu ilgisizliğin nedenleri üzerinde durulmamış, ancak yetkili ağızlardan orman yangınları konusunda Avrupa ülkeleri, hatta ABD'den daha başarılı olduğumuz iddiaları ortaya atılabilmektedir. Kulağa hoş gelen bu anlamsız iddia, orman yangınlarını anlama ve yorumlama konusundaki sığlığımızı apaçık gözler önüne sermektedir. Yangın yeri, yanan ormanın yapısı, yaşı, yörenin sosyoekonomik durumu, yerel iklim koşulları gibi pek çok farklı değişkeni içeren yüksek derecede heterojen yapılar dikkate alınmadan, bölgesel ya da ülkesel ortalama yangın sayıları ve yanan alan büyüklükleri üzerinden böyle bir yargıya varmak ve bunu ısrarla sürdürmek anlaşılması zor ancak bir o kadar da anlamlı bir gerçeğimizdir. Neyi ne ile karşılaştırmaktayız?

Ön sözün son sözü olarak, orman yangınlarını yönetme konusunu, kulağa hoş gelen ancak yanıltıcı iddiaları bir kenara bırakarak, nerede ise "sıfır"dan başlayarak ele alma, yeniden inşa etme cesaretini gösterebilmeliyiz diyorum.

Giriş

Orman yangınları konusuna nereden ve nasıl girmem gerektiği benim için her zaman çetin bir mesele olmuştur. Gelin yukarıda değinildiği gibi işe, üzerinde hemen hiç durulmamış “sıfır” noktasından başlayalım.

Tutulmaya başlandıkları ilk günden günümüze istatistikler orman yangınlarının %90'ın üzerindeki bir bölümünün insan kaynaklı olduğunu ortaya koyuyor. Bu durumda çaba ve kaynakların büyük bölümünün bu alana, insan kaynaklı yangınların derinlemesine incelenmesine, nedenlerin ardındaki nedenlerin ortaya çıkarılmasına ve bunları en düşük seviyeye indirebilecek önlemlerin alınmasına tahsis edilmiş olması aklın gereğidir. Ancak gerçek durum hiç de böyle görünmüyor. Kayıtlar, istatistikler, web sayfaları, vb belgeler çaba ve kaynakların büyük bölümünün, bu insan kaynaklı nedenleri değil, uçak, helikopter, arazöz gibi teknolojiler de kullanarak yangınları ortadan kaldırmaya tahsis edilmektedir. Ülkemizin en büyük yangınlarından üçünü yaşamış Gökova-Marmaris karayolunda insanları orman yangınlarına karşı daha dikkatli olmaya davet eden, davranış değişikliğini özendirerek nitelik, nicelik ve etkinlikte hazırlanmış uyarı levhalarına rastlanamaması ve insan kaynaklı orman yangınlarının genel ve özel nedenlerini, yani nedenlerin ardındaki nedenleri anlamaya ve etkili iyileştirme programlarının geliştirilmesini desteklemeye yönelik hemen hiçbir bilimsel çalışmanın yapılmamış olması da son derecede ilginç ve bir o kadar da düşündürücü bir konudur. Oysa Amerika Birleşik Devletleri 1940'lı yıllarda başlattığı, yanda örneği verilen, **“Smokey Bear, Orman Yangınlarını Sadece Sen Önleyebilirsin”** kampanyasıyla oldukça başarılı sonuçlara ulaşmıştır.

Yol kenarlarını “hatıra ormanı” tabelalarıyla donatma cömertliğini gösteren kişi ve kurumların, o ormanların yanıp kül olma riskini azaltabilecek tabelalar konusundaki cimrilikleri ya da bunu akıl edememeleri de bu asimetrinin bir uzantısıdır.

Türk ormancılığı insan kaynaklı orman yangını nedenlerini a) İhmal ve dikkatsizlik; anız yakma, çöplük, avcılık, çoban ateşi, sigara, piknik, diğer b) Kasıt; terör, kundaklama, açma c) Kaza; enerji nakil hatları, trafik, diğer d) bilinmeyen başlık ve alt başlıkları altında değerlendiriyor. Nedeni bilinmeyen orman yangınlarının oranı hayli yüksektir. Bu, konunun hangi ciddiyette ele alındığının bir ölçüsü olarak değerlendirilebilir. Aslında konu tümüyle ciddiye alınmamaktadır. Oysa her alt başlık ayrıntılı incelemeye alınmalı, neden olanın sosyal ve ekonomik durumu, eğitim seviyesi gibi konular

mercek altına yatırılmalıdır. Bu tür çalışma ve analizler, yangınların neredeyse tümünden sorumlu insana yönelik önleyici program ve projelerin geliştirilebilmesi için son derece de önemlidir. Bu konular anlaşılmadan helikopter ve uçak gibi görel olarak maliyetli teknolojilerin kullanımı rasyonel olamaz.

Ne demek mi istiyorum? İşte size iki çarpıcı örnek;

Birinci örnek: 1994 Gelibolu Yarımadası yangınına bir anız ateşinin neden olduğunun anlaşılması üzerine, sorunun ormana 4 km mesafe içinde anız yakmanın yasaklanmasıyla çözüme kavuşturulabileceği kolaycılığına kaçıldı. Oysa Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkının mastır planında bölge halkının anız yakma alışkanlığının olduğuna dikkat çekilmekteydi. Daha da önemlisi, orman/tarım alanı arakesitlerinde orman ile tarım alanı (çoğunlukla tahıl alanı) arasında yangının ormana sıçramasını engelleyebilecek hiçbir önlemin alınmamış olduğu, köylülerin hangi nedenlerle anız yakmakta ısrar ettikleri, bu konuda kendilerine eğitim verilmiş olup olmadığı, ormancılarının sorumluluklarını ne ölçüde yerine getirdikleri, düşük enerjili anız ateşinin ormana nasıl bu kolaylıkta ulaşabildiği gibi ciddi konular sorgulanıp kayıt altına alınamamıştır. Bu olaydan on beş yıl sonra, Serik-Taşagöl'de bugüne kadar yaşadığımız en büyük orman yangını, kıvılcımın kaynağı farklı olsa da, bu tür bir anız ateşi ile başlamıştır ve benzer biçimde burada da tarım alanı ile orman arasında düşük enerjili anız ateşinin ormana sıçramasını engelleyebilecek bir önlem alınmamıştır. Her iki yangın da istatistiklere suskun ve yalın bir “anız yangını” olarak geçmiştir. Bu anlayışla 15 yıl sonra anız ateşiyle başlaması kuvvetle muhtemel büyük bir orman yangını da aynı şekilde istatistiklerdeki yerini alacaktır. Kuşkunuz olmasın. Olaylardan ders çıkarılmazsa tarih tekrerrür eder.

2009 Ağustos ayının ilk günlerinde gazetelerde Alanya Orman İşletme Müdürü'nün ezber bozan bir demeci çıktı. Talep olduğunda anız yakma konusunda ilgililere yardımcı olabileceklerini duyuruyordu kamuoyuna. Bu dikkate alınması, üzerinde düşünülmesi gereken cesur öneri bana 2005 yılında basın aracılığıyla kamuoyuna duyurduğum bir konuyu anımsattı. O yıl Antalya Valiliğinin anız yakmanın yasaklandığını duyuran bir genelgesi gazetelerde yer almıştı. Hemen ertesi gün Akdeniz Üniversitesi Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürlüğü olarak isteyen herkese hiçbir çevre sorununa neden olmadan anız yakma teknikleri konusunda ücretsiz yarım günlük eğitim verebileceğimizi basın aracılığıyla kamuoyuna duyurmuştum. Beklenildiği gibi, sorgulanmak üzere vilayete çağırıldım. Bu kararı

alırken ilgili bilim insanlarına danışma gereği duymayan yöneticilere gerekli açıklamaları yaptım.

İnsanların yüzlerce yıldan beri hangi sorunlarını çözmek için anız yaktıklarını anlamaya çalışmak yerine, dayatmacı bir kolaylıkla yasaklamanın sorunu çözmeyeceğini aksine daha da karmaşık bir hal almasına yol açacağını ön görmek için uzman olmaya gerek yok. Yasak, en basitinden insan/orman arasındaki ilişkiyi olumsuz yönde etkileyerek orman yangını riskini yükseltebilir. Anız yakmanın yerine getirdiği işlevi, yani insanların hangi nedenle anız yaktıklarını anlamaya çalıştıktan sonra bu sorunu, yakma dışında da, çözebilecek teknikler bulunabilir ve ilgililerin kullanımına sunulabilir. Orman/tarım alanı arakesitlerinin yoğunluğu ve karmaşıklığı dikkate alındığında, Alanya Orman İşletme Müdürü'nün de önerdiği gibi, anızın nasıl yakılacağı konusunun ilgililere öğretilmesi ya da bu talebin ormancılar tarafından karşılanması çok daha akılcı ve sorunu çözücü, ancak bilgi ve emek isteyen bir yaklaşım olarak görünüyor.

Bu arada, anız yakmanın neden olduğu ya da olabileceği ileri sürülen olumsuzluklar üzerinde bir tartışmaya girmek bu yazının amacı değil. Ancak yüzlerce yıldır dünyanın çeşitli coğrafyalarında uygulanan bu geleneksel uygulama üzerinde de yeteri ölçüde çalışılmadan, ezbere kabullenişler içinde olduğumuzun altını çizmekle yetineceğim. Sorunu yasak koyarak kolaycı ve sorumluluğu ötekine ciro eden dayatmacı yollarla çözme alışkanlığı, aradan geçen onca yıla karşın, orman/tarım alanı arakesitlerinde anız yakmayı gerektirmeyecek, bir başka ifade ile, orman yangınına neden olma riski düşük bağcılık, zeytincilik, ayçiçekçilik gibi tarımsal dönüşüm çözüm önerilerini de engellemiştir.

İkinci örnek: Yaz ayları orman yangınları için olduğu kadar piknik yapmak için de uygundur. Yangın mevsimine girilmesiyle birlikte ormanlarda piknik yapmak, hatta ormana girmek bile yasaklanıyor. Neden yine aynı, insanların orman yangınına neden olma oranının yüksek olması. Çözüm de aynı, yasak. Oysa kolaycı bir önlem olan yasak burada da insan ile orman arasındaki olumlu ilişkiyi olumsuza dönüştürerek yangın riskinin artmasına neden olabilmektedir. Yasa dışı bir iş yapmanın tedirginliğiyle kaçak piknikçilerin yangına neden olma riskleri daha yüksektir.

Ormancılar yönetim politikalarını insanların ormanlar üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek gibi dışlayıcı ve gerginlik yaratıcı değil, aksine ormanların insanların üzerindeki olumlu etkilerini en yüksek seviyeye çıkarmak gibi katılımcı ve barışçıl temeller üzerine oturtmanın yollarını bulmalıdırlar. İnsanların ormanda piknik yapma ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelik ve

nicelikte piknik alanları geliştirmek pikniği yasaklamaktan çok daha akılcı ve etkili bir çözümdür. Birinde yasağın yarattığı kırılma ve telaş yangın riskini artırıcı bir etki yaparken, diğerinde orman ile bütünleşmenin yaratacağı olumlu hava riski düşürebilir. Üstelik bu alanlar insanların genelde ormanlar ve özelde orman yangınları konusunda bilinçlenmesini sağlayacak eğitim, davranış değişimi alanları olarak da tasarlanabilir, halkın hizmetine sunulabilirler.

Benzeri bir durum yangın döneminde orman personelinin izin kullanımının yasaklanmasıdır. Bu ezberci ve kolaycı yasağın yangın riskinin yaratabileceği gerilim, aşırı yorgunluk ve motivasyon kaybını daha da ağırlaştırarak olumsuz sonuçlar yaratması olasıdır. Tam tersine, gerilimli ve stresli bu dönemde kısa izinler personelin motivasyon ve mücadele isteğinin yükseltilmesini sağlayabilir.

Sonuç yerine

Örnekler çoğaltılabilir ancak içerdikleri, vermek istedikleri temel mesaj aşağı-yukarı aynı kalır.

Orman yangını denetim altına alınamayan, alınması güç ya da imkansız pek çok etkenin bileşkesinde ortaya çıkan son derecede karmaşık bir olaydır. Karmaşık sistemlerin yönetimi her seviyede yüksek derecede sorgulanmış ve ilişkilendirilmiş bilgi ve deneyim gerektirir. Olayın tümü anlaşılmadan parçalarının anlaşılması ve yönetilebilmesi olası değildir.

Kullanılabilir yerel bilgi ve deneyim eksikliğine ek olarak kamuoyundan gelen baskıların da etkisiyle neredeyse kiralanan ya da satın alınan helikopter ve uçak sayısına indirgenen orman yangınlarıyla mücadele stratejimizi yeniden ve "sıfır"dan başlayarak gözden geçirme zamanı gelmiştir. Giderek artan maliyetler durumu acıllaştırmaktadır. **Artık hesaplamalarımıza yangın sayısı ve yanan alan büyüklüğüne ek olarak birim başı yangınla mücadele maliyetlerini de dahil etmek zorundayız.**

Yukarıda verilen örnekler, böylesine bütüncül ve ekonomik yaklaşımı gerektiren bir alanda basit ve önemsizmiş gibi görünen parçalar konusundaki durumumuzu analiz etmeye yöneliktir ve buradan yola çıkarak daha karmaşık bileşenlerin de gözden geçirilmesinin alt yapısını oluşturma amacındadır. Önemli ya da önemsiz olduğu düşünülen bileşenlerden birinin yeterince anlaşılamaması toplam sonucun başarısı ve maliyetini olumsuz yönde etkileyecektir.

Karmaşık sistemler basit bileşenlerin toplamından ibarettir.

Beydağlı Orman Köylüsü • Fotoğraf : Esat Sungur

KIRSAL KALKINMA PLANI ÜZERİNE

Cihan ERDÖNMEZ

İ.Ü. Orman Fakültesi

Ormancılık Politikası ve Yönetimi Anabilim Dalı

erdonmez@istanbul.edu.tr

Türkiye, kırsal nüfusu yüksek ve kırsal yoksulluğu yaygın olmasına karşın, kırsal kalkınmanın yeterince konuşulmadığı ilginç bir ülkedir. Ülke kamuoyu, her nedense, bu tür temel sorunları konuşmak yerine “*üçüncü köprü yapılınsın mı yapılmasın mı?; yapılacaksa nereye yapılınsın?*” gibi sonuçları konuşmayı daha çok sever. Bu arada pek çok önemli fırsat buharlaşıp gider. Örneğin, 2000’li yılların başında Ordu Mesudiye’de uygulanan Köykent Projesi¹ Dünya Bankası tarafından bile başarılı bulunmuş ve yaygınlaştırılmak üzere projelendirilmiş² olmasına karşın ulusal kamuoyunda

neredeyse hiç ilgi görmez; alışıldık şekilde, bir iktidar değişikliğiyle tarihin tozlu raflarına kaldırılır. Durum buyken, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından bir

¹ Proje ile ilgili detaylı bilgi için şu yayınlar incelenebilir:

Erdönmez, C. 2005. Köykent: Olumlu ve olumsuz yönleriyle bir kırsal kalkınma projesinin çözümlemesi. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi A2:35-51.

Erdönmez, C., Özden, S. 2009. Relations between rural development projects and urban migration: the Köykent Project in Turkey. Ciência Rural (39)6:1873-1879.

²Turkey-Koykent Development Project. Project ID: TRPE77324

³Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2009. Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013. Ankara.

⁴Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi. DPT, Ankara (Resmî Gazete tarihi: 04.02.2006 ve sayısı: 26070).

Kırsal Kalkınma Planı Taslağının (KKP)³ hazırlanarak ilgi gruplarının görüşüne sunulmuş olması bile başlı başına önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Bu noktada plana altyapı hazırlayan ve 2006 yılında yayımlanan Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisini (UKKS)⁴ de hatırlatmak gerekir. Her ne kadar strateji, kırsal kalkınma planının aynı yıl, yani 2006 yılında hazırlanmasını ve yürürlüğe girmesini öngörüyor olsa da, dört yıllık bir gecikmenin ülke koşullarında göz yumulabilir(!) bir sapma olduğunu söyleyebiliriz.

Plan henüz taslak aşamasında. Ancak, bu yazının yayımlanmasına kadar geçecek olan sürede son halini almış olması da olası. Yine de, plana ilişkin görüşlerin tartışma havuzuna atılmasında yarar bulunuyor. Bu bakış açısında hareketle, planın önemli açıklarını aşağıdaki şekilde özetlemek olanaklı:

1.UKKS kırsal kalkınma politikasını altı temel ilkeye dayandırmakta. Bunlardan birisi de "işbirliği ve katılımcılık." Diğer yandan, KKP'nin giriş bölümünde (s.1-2) de şu ifadelerle yer veriliyor: "Kırsal kalkınmanın çok sektörlü kavramsal yapısı ve hedef kitlesi nedeniyle, plan hazırlıklarında katılımcılık ve işbirliğine azami önem verilmiştir. Bu amaçla, yerel ve merkezi düzeyde etkin bir danışma sürecinin tesis edilmesi suretiyle KKP'nin, en geniş paydaş kesimlerin katkısıyla hazırlanması amaçlanmıştır." Ne var ki, görünen katılımcı tablosu bu ifadelerle hiç de uyumlu değil. KKP'nin hazırlanmasında üç ana grup var; Koordinasyon Grubu, Çekirdek Grup ve Tematik Çalışma Grupları. Planın sonundaki Ek-2'de bu gruplarda görev alanların listesi verilmiş. Liste daha ilk bakışta bile bürokrasinin kaçınılmaz ağırlığını gözler önüne seriyor. Buna karşılık, üniversiteler ve araştırma kuruluşları, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları gibi diğer paydaşlar(!) koordinasyon grubu ve çekirdek grupta hiç bulunmazken, tematik çalışma gruplarında eser miktarda yer alıyor. İşin tuhafı, listeyi inceleyenler bu satırların yazarını dördüncü tematik çalışma grubunda görebilir; oysa yazar bu çalışmalara hiç katılmamıştır. Bir diğer ilgi çekici nokta ise ORKÖY'ün durumu. 40 yıllık birikimi bulunan bu kurum ne koordinasyon grubunda ne de çekirdek grupta temsil edilmezken, dört tematik çalışma grubunun yalnızca ikisinde birer sade üye ile temsil ediliyor. Bunun doğal sonucu olarak da, KKP orman köylerine ilişkin olarak bilinenin dışında hiçbir özel eylem içermiyor. Özetle, UKKS ve KKP katılımcılığa vurgu yapıyor; ancak uygulamaya, en azından planın hazırlanma aşamasında, yeterince yansımıyor.

2.KKP'nin sektörel politikalarla uyumunun ele alındığı bölümde (s.6) şöyle bir ifade yer alıyor: "Kırsal kalkınma, sektörel ve mekansal boyutları itibarıyla

tarım ve bölgesel gelişme politikalarıyla ilgili bir sektördür...Bu bağlamda, kırsal kalkınmaya yönelik faaliyetlerin tarım ve bölgesel gelişmeye yönelik uygulamalarla tamamlayıcı nitelikte tasarlanması önem arz etmektedir." Bu ifade tamamıyla eksiktir ve yukarıda belirtilen katılımcı yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. Zira kırsal kalkınmanın hem mekansal olarak hem de karşılıklı etkileşimler açısından en çok ilişkili olduğu sektörlerden birisi de ormancılıktır. Ormancılık politika ve uygulamalarıyla uyumlulaştırılmamış hiçbir kırsal kalkınma yaklaşım ya da planının başarıya ulaşması olanaklı değildir. Kırsal kalkınmaya konu olan kırsal alanlardaki egemen arazi kullanım tiplerinin başında ormanlar gelmektedir. Kırsal toplumun "yalnızca orman köylerinde değil" en çok etkileşim içinde olduğu doğal kaynaklar ormanlardır. Kırsal yoksulluğun en fazla zarar verdiği doğal kaynaklar da ormanlardır. Öte yandan, kırsal kalkınmanın en önemli araçlarından birisi olan alternatif gelir kaynakları yaratma konusundaki en yüksek potansiyellerden birini de orman kaynakları barındırmaktadır. Böylesine girift bir bağ ile birbirine bağlı olan kırsal kalkınma ile ormancılığın uyumlulaştırılması bir seçenek değil bir zorunluluktur.

3.Planın günümüze kadar uygulanmış kırsal kalkınma projelerinin değerlendirildiği bölümünde (s.11) bu projelerin genellikle dış kaynaklarla yürütüldüğü, merkezi ve yerel düzeyde kurumsal kapasite yaratmadığı, temel olarak tarımsal faaliyetler yoluyla kırsal yoksulluğun azaltılmasının hedeflendiği ve hedef kitlenin küçük ve geçimlik işletmeler olarak seçildiği vurgulanmaktadır. Genellikle kaydı konulmak suretiyle doğrulanabilecek olan bu ifade, Türkiye'nin en tutarlı kırsal kalkınma projesi olan Köykent (Ordu-Mesudiye) Projesi için geçerli değildir. Çoğunlukla olduğu gibi, KKP de köykent deneyimini gözden kaçırmaktadır.

4.KKP'nin 13-18. sayfalarında çeşitli tanımlara ve istatistiksel bilgilere yer verilmekte; ancak, orman köylerine değinilmemektedir. Oysa bilindiği gibi, orman köyleri genel olarak kırsal alan tanımının kapsamında yer alıyor olmasıyla birlikte niteliksel açıdan pek çok ayırıcı özelliği de bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle, orman köylerine ilişkin tanımlama ve istatistiklerin ayrı bir başlık altında vurgulanması gerekir.

5.KKP dört stratejik amaç üzerinde şekillendirilmiştir. Her stratejik amaç kendi içinde öncelikler, her öncelik kendi içinde tedbirler ve her tedbir kendi içinde faaliyetler içermektedir. Böylelikle, saplanmış stratejik amaçlara nasıl ulaşılabileceği formüle edilmiş durumdadır. Birinci stratejik amaç "ekonominin geliştirilmesi ve iş imkanlarının

artırılması" başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında "tarım ve gıda sektörlerinin rekabetçi bir yapıya kavuşturulması" ve "kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi" biçiminde iki öncelik tanımlanmıştır. Bu iki önceliğe bağlı olarak planlanan tedbir ve faaliyetlerin hiçbirisi ormancılığa ilişkin değildir. Diğer yandan, ormancılık ve korunan alanların yönetimi dördüncü stratejik amaç olan "kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi" başlığının altında birer öncelik olarak ele alınmıştır. Daha açık bir ifadeyle, ormancılığın ve korunan alan yönetiminin kırsal ekonominin çeşitlendirilmesi açısından taşıdığı büyük potansiyel tam anlamıyla ıskalanmış; bu iki önemli alan yalnızca bir çevre koruma etkinliğiymiş gibi yansıtılmıştır. Bu haliyle, KKP bir kırsal kalkınma planından çok bir tarımsal kalkınma planı niteliği taşımaktadır. Zira kalkınmanın lokomotifidir. Kırsal alanda ekonominin geliştirilmesi ise tüm ekonomik potansiyellerin harekete geçirilmesi ile olanaklı olur. Orman kaynaklarının ve korunan alanlarının taşıdığı yüksek ekonomik potansiyeli kullanmayan bir kalkınma anlayışının özellikle ekonomiyi çeşitlendirmek açısından başarıya ulaşması düşünülemez.

6.KKP'nin ikinci stratejik amacı "insan kaynaklarının, örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin geliştirilmesi" başlığını taşımaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, yoksullukla mücadele ve dezavantajlı grupların istihdam edilebilirliğinin artırılması ve yerel kalkınma kapasitesinin güçlendirilmesi şeklinde üç öncelik içeren bu amaç, ne yazık ki, kırsal alanlardaki sanatsal ve kültürel hizmetlerin geliştirilmesine ilişkin hiçbir öncelik, tedbir ya da faaliyet içermemektedir. Kırsal alandaki en önemli güç olan insan kaynağının sanatsal ve kültürel etkinliklere ulaşımı sağlanmadan nasıl geliştirileceği, büyük bir soru işareti olarak ortada durmaktadır.

7.Aynı amaç altında, tarımsal kalkınma kooperatifleri başta olmak üzere, yerel örgütlenmeyi destekleyici ya da bu örgütlerin sorunlarına çözüm üretici bir önceliğe, tedbire ya da faaliyete rastlanmamaktadır. Bu haliyle örgütlenme düzeyinin ve yerel kalkınma kapasitesinin de nasıl geliştirileceği önemli bir soru işaretidir.

8.Yine ikinci stratejik amacın ikinci önceliği olan yoksullukla mücadele ve dezavantajlı gruplarının istihdam edilebilirliğinin artırılması başlığının altında birinci tedbir olarak "gezici-geçici tarım işçilerinin ve ailelerinin iş ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi" yer almaktadır. Bu tedbire ilişkin üç ayrı faaliyet sıralanmış ve hepsinde de "gezici-geçici tarım işçisi" terimi kullanılmıştır. Bu terim orman işçiliğini ve işçilerini kapsayan bir terim değildir. Oysa Türkiye'de

orman işçiliği kırsal yaşamın en önemli sorun alanlarından birini oluşturmaktadır ve nitelik itibarıyla orman işçiliğini tarım işçiliğinden ayıran yönler bulunmaktadır. Bu nedenle, KKP adı geçen öncelik altında orman işçiliğine ilişkin ayrı bir tedbir tanımlamalı ve bu tedbire ilişkin faaliyetler geliştirmelidir. Diğer bir seçenek de tarım işçiliği ile orman işçiliğini ortaklaşa içine alan çözümler üretmektir.

9.KKP'de yer alan üçüncü stratejik amaç "kırsal alan fiziki altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaşam kalitesinin artırılması" başlığını taşımaktadır. Belirtilen amacın ikinci önceliği "kırsal yerleşimlerin geliştirilmesi ve korunması" başlığıyla sunulmakta ve buna ilişkin tedbire bağlı beş faaliyet tanımlanmaktadır. Bu faaliyetlerden hiçbirisi yayla yerleşimlerini içermemektedir. Türkiye'de kırsal kültürün önemli unsurlarından birisi de yaylalar ve yaylacılıktır. Son birkaç on yılda çeşitli nedenlerle yaylalar kontrolsüz, kültürel ve doğal dokuyu zedeleyici yapılaşma baskısı altında kalmıştır. Bu baskının ortadan kaldırılması için gerekli önlemler KKP içerisinde tanımlanmamıştır.

10."Kırsal çevrenin korunması ve geliştirilmesi" başlığını taşıyan dördüncü stratejik amacın ikinci önceliği "orman kaynaklarının sürdürülebilir kullanımının sağlanması" başlığı ile sunulmaktadır. Bu başlıkta tercih edilen "kullanım" sözcüğü hem içerik olarak hem de terminolojik olarak uygun değildir. Bunun yerine "yönetim" sözcüğünün kullanılması ve başlığın "orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetiminin sağlanması" şekline dönüştürülmesi yararlı olacaktır.

11.Daha önce de belirtildiği gibi, orman kaynaklarının yönetimi ve korunan alan yönetimi konuları bir kırsal kalkınma planında, taşıdığı ekonomik potansiyel açısından ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Söz konusu alanlar, kuşkusuz, çevrenin korunması ve geliştirilmesi açısından da anlam ve önem taşır. Ancak, Türkiye'de kırsal çevreye zarar veren etmenlerin pek çoğu doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomik yetersizliklerle ilişkilidir. Kaldı ki, yukarıda belirtilen stratejik amaç altında tanımlanmış olmalarına karşın bazı faaliyetler çevrenin korunmasıyla değil ekonominin çeşitlendirilmesiyle bağlantılıdır. Bunlara örnek olarak "4.2.1.2. Orman köylülerine sağlanan ferdi desteklerin etkinleştirilmesi", "4.2.2.1. Odun dışı orman ürünleri potansiyelinin saptanması ve faydalanmanın düzenlenmesi" ve "4.3.1.1. Korunan alanlar ve civarında eko-turizmin geliştirilmesi" verilebilir. Bununla birlikte, gerek orman kaynaklarının yönetimi gerekse korunan alan yönetiminin ekonominin çeşitlendirilmesi açısından sahip olduğu potansiyel çok daha yüksektir ve planın ilgili kısmında detaylıca

ele alınma ve tanımlanmasına gereksinme duyulmaktadır.

12. KKP'nin beşinci bölümü planın mali çerçevesi ile ilgili olmasına karşın bu açıdan hiçbir karar içermemekte ve yalnızca yararlanılabilecek ulusal ve uluslar arası kaynaklara atıf yapmakla yetinilmektedir. Bilindiği gibi, plan birbirleriyle bütünleşik kararlar bütünüdür. İyi bir planın "ne?", "ne zaman?", "neden?", "nerede?", "kiminle?" ve "nasıl?" sorularına yanıt vermesi gerekir ki, buna kısaca 5N1K denilmektedir. KKP bu altı temel sorudan beşine, yukarıda sıraladığımız açıklarla birlikte, yanıt veriyor olmasına karşın "nasıl?" sorusunu yanıtsız bırakmaktadır. Nasıl sorusunun en önemli bileşeni de, kuşku yok ki "hangi finansal kaynakla?"dır. Buna ilişkin karar ya da kararlar oluşturulmadan öne sürülen şey bir plan olmaktan çok bir temenni olarak nitelendirilebilir. Şurası açık ki, Türkiye'de özellikle kamu kaynaklarının tahsisi ile ilgili kararların alınması oldukça zahmetli bir süreçtir. Planlama aşamasında aşılamayan bu sürecin uygulama aşamasında aşılmaması beklemek gerçekçi olmaz. Diğer yandan, KKP gibi ulusal nitelikli bir planın hazırlanmasında özellikle kamu idaresi açısından tam bir fikir birliğinin sağlanmış olması şarttır. Eğer bu sağlanmamış ise planın başarılı olması zaten beklenmemelidir. Yok, eğer bu tür bir fikir birliği sağlanmışsa mali çerçeveyi çizmemek için herhangi bir neden bulunmamaktadır. Dolayısıyla, KKP mali çerçevesi tanımlanmadan hiçbir anlam taşımaz. Bu nedenle, planın kesinleşmesi sürecinde hangi eylemlerin hangi finansal kaynaklarla gerçekleştirileceği gerçekçi olarak belirlenmiş olmalıdır.

Özetlemek gerekirse, Türkiye'nin doğal ve toplumsal koşulları göz önünde bulundurulduğunda, kırsal kalkınmanın ülke gündeminin öncelikli maddelerinden birisi olması gerektiği kendiliğinden ortaya çıkar. Buna karşılık, konu, ihtiyaç duyulan akademik ve kurumsal deneyim ve birikim bulunmasına rağmen hak ettiği önceliği bugüne kadar kazanabilmiş değildir. Bunun değişik nedenleri bulunmaktadır, ancak bu yazının konusunu oluşturmadığı için detaylarına girmek doğru olmaz.

Gerek UKKS ve gerekse KKP kırsal kalkınma sorununun ülke gündeminde hak ettiği yeri alabilmesi için bir fırsat oluşturmaktadır. Yukarıda özetlenen açıklarına rağmen KKP olumlu pek çok yönü de bünyesinde barındırmaktadır. Bu yönleri göz ardı etmeden, ancak açıkları mümkün olduğunca kapatılacak bir KKP'nin uygulanması ülke için önemli kazanımlar doğuracaktır. KKP, en azından bizi umutlandırdığı için bile olsa, şimdiden bir işe yaramış durumdadır.

HOCAMIZI ANDIK

Sultan BEKİROĞLU

İstanbul Üniversitesi (İ.Ü), Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü Ormancılık Ekonomisi Anabilim Dalı'ndan yaş haddi nedeniyle 2006 yılında emekli olan Saygıdeğer Hocamız Prof. Dr. A. Uçkun GERAY'ın 30 Ocak 2009 tarihinde vefatının birinci yılında, 30. Ocak 2010 Cumartesi günü İşçi Partisi ve 6 Şubat 2010 Cumartesi günü TMMOB Orman Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanlığı tarafından anma toplantıları düzenlemiştir. Çalışma arkadaşlarının Uçkun Hocayı çeşitli anekdotlarla anlattığı bu anma toplantılarına katılım yüksek düzeylerde olmuştur.

Ayrıca TMMOB Orman Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi 11. Dönem Seçim Divan Kurulu toplantısında alınan kararla 30 Ocak 2010 Cumartesi günü, 8 kişilik heyet Prof. Dr. A. Uçkun GERAY'ın mezarını ziyaret etmiş ve bu ziyarette TMMOB Orman Mühendisleri Odası Şube Başkanlığı ve Türkiye Ormancılar Derneği Marmara Şubesi mezara çelenk bırakmıştır. Bundan başka ailesi, arkadaşları ve sevenleri tarafından 2 Şubat 2010 Salı günü planlanan mezar ziyareti, kötü hava koşulları nedeniyle 11 Şubat 2010 Perşembe günü gerçekleştirilmiştir. Bu ziyarete de aile fertleri yanında çok sayıda çalışma arkadaşı, seveni ve öğrencisi katılmıştır.

Editörün notu: Orman ve Av olarak Nisan 2010'da yayımlanmak üzere Uçkun Hoca ile ilgili özel bir sayı çıkarmak için çalışmalarımız devam etmektedir.

KARAÇAM (*Pinus nigra* Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb).Holmboe) FİDANLARININ SU İÇERİĞİ VE TUTMA BAŞARISI ÜZERİNE GÖMÜDE BEKLEME SÜRESİNİN ETKİLERİ

Muhammet KILCI Mehmet SAYMAN Giyasettin AKBİN
Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü-İZMİR

ÖZET

Bu çalışmada, Anadolu karaçamı (*Pinus nigra* Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb).Holmboe) fidanlarının gömüde bekleme süresine bağlı olarak, fidan tazeliği ve ağaçlandırma sahasında tutma başarıları arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Araştırmada Salihli/Kılıç Orman Fidanlığında yetiştirilen 2+0 yaşlı çıplak köklü fidanlar kullanılmıştır. Fidanlıktan rasgele bir yastıktan sökülen fidanlar Buca/Kırıklar'da bulunan deneme alanına taşınmış ve her biri 65 adet fidandan oluşan 10 gruba ayrılmıştır. Arazide, dikim öncesi her bir gruptan 15'er adet fidan rasgele alınarak saat 10:00-11:00 arasında su potansiyel değerleri ölçülmüştür. Bir grup fidan gömüye alınmamış ve sökülme günü hemen araziye dikilmiştir. Diğer gruplar ise, tekniğine uygun olarak gömüye alınmıştır. Daha sonra bu fidanlar farklı aralıklarla 30 gün içinde araziye dikilmiştir.

Fidanlıktan sökülür sökülmez deneme alanına taşınan ve gömüye alınmadan hemen dikilen fidanların dikim öncesi su potansiyel değerleri -12,5 bar ile -15,8 bar arasında ölçülmüş ve bu fidanların tutma başarıları % 96 olarak belirlenmiştir. Fidanların gömüde bekleme sürelerine bağlı olarak dikim öncesi su potansiyel değerleri ise -10,5 bar ile -25,4 bar arasında değişmektedir. Bu fidanların tutma başarıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur (% 94-98).

Sonuç olarak bu çalışmayla, fidanlıktan sökülerek ağaçlandırma sahasına getirilen karaçam fidanlarının, gömü tekniğinin doğru uygulanması koşuluyla, toprakta 30 gün süreyle gömüde bekletilebileceği ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Karaçamı, Gömü, Bitki Su Potansiyeli

1. GİRİŞ

Ağaçlandırmaların başarısı, bütün diğer faktörlerin yanı sıra önemli ölçüde kaliteli fidan unsuruna bağlıdır. Fidanların morfolojik özelliklerinin yanı sıra fidan tazeliği de (fidanların su içeriği) önemli bir kalite göstergesidir. Özellikle çıplak köklü fidanların sökülümünden dikimine kadar geçen sürede fidanların su içeriğinde kayıplar söz konusudur. Dikkat edilmediği takdirde bu kaybın yüksek miktarda olması fidanların dikim başarısını olumsuz etkilemektedir.

Su açığının bitki gelişimi ile çok yönlü ilişkilere sahip olduğu, su açığının artmasıyla fizyolojik süreçlerin yavaşladığı veya durduğu bilinmektedir. Çeşitli orman ağaçlarında fizyolojik aktivitelerin durmasına neden olan kritik su potansiyeli değerleri belirlenmiş olup bu değerler türlere göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin; saplı meşe (*Quercus pedunculata*) ve dişbudak (*Fraxinus* sp.) için boy artımının durması -11 bar'da gerçekleşirken, Douglas göknarı (*Pseudotsuga* sp.) için -15 bar'da, sedir (*Cedrus* sp.) için -21 bar'da gerçekleşmektedir (Çepel, 1993).

Dirik (1994), Anadolu karaçamında fidan

tazeliğinin dikim başarısı üzerindeki etkilerini araştırmış, aynı çalışmada yabancı araştırmacıların da Korsika karaçamı (*Pinus nigra* ssp. *larico* var. *corsicana*) ve Avusturya karaçamı (*Pinus nigra* ssp. *nigra*) için fidan su potansiyeli değerleri ile dikim başarısı ve fidanlarda yeni kök oluşumu arasındaki ilişkileri incelediklerini belirtmiştir.

Görüldüğü gibi bitki su potansiyeli önemli bir kalite göstergesi olup bu kavramla ilişkili olarak çok sayıda araştırma yapılmıştır. Su potansiyeli, bitki hücreesindeki suyun serbest enerjisi ya da suyun iş görme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Bitkinin su açığının veya su stresinin anlaşılabilmesi için en kullanışlı ve en doğru yaklaşımın bitki su potansiyelinin ölçülmesi olduğu kabul görmektedir (Çepel, 1993). Su potansiyelinin ölçüsü olarak basınç birimleri (megapaskal, bar veya atmosfer) kullanılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, dikim mevsiminde araziye getirilen karaçam fidanlarının gömüde bekleme sürelerinin, fidan tazelik değerleri (su potansiyelleri) ve tutma başarıları üzerine etkilerini belirlemektir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Denemenin materyalini karaçam fidanları, deneme alanı (toprak ve iklim özellikleri) ve bitki su potansiyeli ölçme cihazı oluşturmaktadır.

2.1.1. Denemede Kullanılan Fidanlar ve Özellikleri

Denemede, 990 m rakımda bulunan Salihli/Kılıç fidanlığında yetiştirilmiş 2+0 yaşlı, Bayındır/Ovacık orijinli, çıplak köklü Anadolu karaçamı (*Pinus nigra* Arnold subsp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe) fidanları kullanılmıştır. Fidanların kök boğazı çapları 2,2-5,8 mm arasında, boyları ise 8,9-19,0 cm arasındadır.

2.1.2. Deneme Alanının Özellikleri

Deneme alanı Buca/Kırıklar'da, İzmir Orman İşletme Müdürlüğü/Merkez İşletme Şefliği sınırları içinde 202 no'lu bölmede yer almaktadır (Şekil 1). Burada bulunan doğal karaçam ormanı 2002 yılında yangın geçirmiştir. Ana kayası kireçtaşı olan saha karstik özelliktedir. Bu sahanın eteklerinde yer alan deneme alanı kolluvial özellikli olup 950 m rakımda ve kuzeybatı bakılıdır.

Şekil 1. Deneme Alanının Genel Görünümü

2.1.2.1. Toprak Özellikleri

Deneme alanını temsil edecek şekilde alınan toprak örneklerinin analiz sonuçları (Çizelge 1) incelendiğinde; toprakların tepkimeleri orta alkali, tuz içerikleri düşük olarak belirlenmiştir. Kireç içeriği 0-30 cm'de düşük, 30-60 cm'de ise yüksektir.

Çizelge 1. Deneme Alanına Ait Toprak Özellikleri

Derinlik (cm)	Kum (%)	Kil (%)	Toz (%)	Toprak Türü	CaCO ₃ (%)	ECx10 ³ (mmhos/cm)	pH	Org. Mad (%)	N (%)	P (ppm)	K (ppm)	Ca (ppm)
0-30	26,20	40,16	33,64	Kil	1,49	0,191	7,88	2,719	0,175	4,32	367	5400
30-60	34,20	30,16	35,64	Killi Balçık	22,45	0,186	7,97	1,649	0,118	9,27	207	5900

Organik madde miktarı orta düzeydedir. Topraklar ağır tekstürlüdür. Besin element içeriklerine göre fosfor düşük, azot ve potasyum yeterli, kalsiyum ise çok yüksek düzeydedir. Toprak iskeletçe zengin olup uygun strüktür ve drenaj özellikleri taşımaktadır.

2.2.1.2. İklim Özellikleri

Sahayı gören ve en yakın istasyon olan Adnan Menderes Meteoroloji Müdürlüğü'nün verileri; istasyon ve deneme alanı arasında 826 m'lik rakım farkı bulunduğundan, değerler enterpole edilerek Çizelge 2'de verilmiştir.

Çizelge 2. Deneme Alanına Ait İklim Özellikleri

Ölçüm Dönemi	Toplam Yağış Miktarı (mm)	Ort. Nispi Nem (%)	Ort. Sıcaklık (°C)	En Düşük Sıcaklık (°C)	En Yüksek Sıcaklık (°C)
1988-2003	1103,2	61,5	12,2	-12,7 (Şubat 1997)	39,1 (Temmuz 2000)
20.11.2002-20.12.2002 (Gömü Süresi)	166,2	78,5	4,7	-8,3 (13.12.2002)	18,2 (20.11.2002)
2003	1071,2	59,7	12,5	-3,1 (Şubat 2003)	31,2 (Ağustos 2003)

Uzun dönem (1988-2003) verilerine göre ortalama yıllık toplam yağış miktarı 1103,2 mm'dir. En düşük sıcaklık -12,7 °C, en yüksek sıcaklık 39,1°C'dir. Ortalama sıcaklık 12,2 °C, ortalama nispi nem % 61,5'dir.

Fidanların gömüde kaldığı süre içinde (30 gün) düşen yağış miktarı 166,2 mm'dir. En düşük sıcaklık -8,3 °C, en yüksek sıcaklık 18,2 °C'dir. Ortalama sıcaklık 4,7 °C ve ortalama nispi nem %78,5'dir.

Dikimi takip eden yılın (2003) yıllık toplam yağış miktarı 1071,2 mm'dir. En düşük sıcaklık -3,1°C, en yüksek sıcaklık 31,2 °C'dir. Ortalama sıcaklık 12,5 °C, ortalama nispi nem %59,7'dir.

2.1.3. Bitki Su Potansiyeli Ölçme Cihazı

Bitkilerin su potansiyel değerlerini ölçmek için pratik olarak bitki su potansiyeli ölçme cihazı kullanılmaktadır. Scholander ve arkadaşlarının "basınç odası yöntemi" ne uygun olarak geliştirilen bu cihaz taşınabilir özellikte olup fidan tazeliğinin kontrolünde kullanılmaktadır. Denemede kullanılan cihaz, ELE marka, taşınabilir bir cihazdır. Bu cihaz yardımıyla bitkilerin su içerikleri basınç birimi cinsinden belirlenebilmektedir.

2.2. Yöntem

2.2.1 Fidanların Sökülmesi

Denemede kullanılan karaçam fidanları Salihli/Kılıç Fidanlığında standart uygulamalarla

yetiştirilmiş 2+0 yaşlı fidan parselinden tesadüfi olarak belirlenen bir yastığın herhangi bir noktasından 20 Kasım 2002 tarihinde tekniğine uygun bir şekilde sökülüştür. Hemen kök tuvaletleri yapılarak ambalajlanan fidanlar, vakit kaybetmeden deneme alanına ulaştırılmıştır.

2.2.2. Fidanların Gömüye Alınması

Fidanlıktan sökülen karaçam fidanları, denemenin amacına uygun olarak dikime kadar geçecek sürede tazeliğini korumak amacıyla, toprakta gömüye alınmıştır. Bilindiği gibi gömü, dikim çalışmalarının bir süre gecikmesi durumunda, fidanların serin ve gölge bir yerde kazılan hendek içinde gevşetilmiş demetler halinde ve kökleri toprakla kapatılmış halde bekletilmesi işlemidir (Ürgenç, 1986).

Gömü yerinin seçiminde şu hususlara dikkat edilmiştir:

- 1) Dikim sahasına yakındır ,
- 2) Rüzgar, şiddetli güneş ışınları ve dondan etkilenmeyecek korunaklı bir yerdir,
- 3) Düze yakın bir yerdir,
- 4) Drenaj koşulları uygundur.

Seçilen gömü yerinde taşlar, mevcut ölü ve diri örtü topraktan temizlenmiş ve toprak gevşetilmiştir. Gömüye alınan fidanların kök derinliğinde bir tarafı meyilli "V" şeklinde bir hendek açılmış ve fidanlar balyalarından çıkarılarak ince demetler halinde, kökleri toprakla temas edecek şekilde sıralanmıştır. Çukurdan çıkan toprakla kökleri kapatılmış ve hava almayacak şekilde ayakla sıkıştırılmıştır (Şekil 3).

1. Korunaklı bir yerde V şeklinde çukur açılmıştır.

2. Balyalar açılarak fidanlar çukura ince demetler halinde yerleştirilmiştir.

3. Toprakla tamamen doldurulduktan sonra ayak ucuyla sıkıştırılmıştır.

Şekil 2. Fidanların Gömüye Alınma Aşamaları

Deneme için fidanlar balyadan rasgele alınarak, her biri 65 adet fidandan oluşan 10 gruba ayrılmıştır. Bunlardan bir grubu hemen ağaçlandırma sahasına dikilmiş, geriye kalan 9 grup tekniğine uygun olarak gömüye alınmıştır. Gömü süresince gerekmediği için herhangi bir sulama yapılmamıştır. Fidanlar deneme alanının hemen yanındaki doğal karaçam meşceresinin altında, gölgeli ve korunaklı bir alanda, fidan kök derinliğinde hafif meyilli açılmış olan hendeğin duvarına 10 cm kalınlığında demetler halinde yerleştirilmiş ve kök boğazına kadar toprakla doldurularak ayakla sıkıştırılmıştır (Şekil 3).

Şekil 3. Deneme Alanında Gömüye Alınmış Karaçam Fidanları

2.2.3. Fidanların Su Potansiyellerinin Ölçülmesi

Fidanların su potansiyel değerleri, 65'erli gruplar halindeki fidanlardan 15'er adedi rastgele yöntemle alınarak, dikim öncesi saat 10:00-11:00 arasında ölçülmüştür. Kök boğazından maket bıçağıyla kesilen fidanlar su potansiyel cihazının basınç odasına baş aşağı yerleştirilmiştir. Daha sonra fidanlara yavaş yavaş basınç uygulanarak, fidan özsuyu çıkışı gözlenmiştir. İlk damlacığın görüldüğü an, cihaz üzerindeki basınç değeri kaydedilmiştir.

2.2.4. Fidanların Dikilmesi

Fidanlıktan sökülür sökülmez deneme alanına taşınan fidanlardan ilk grubu aynı gün içinde dikilmiştir. Diğer gruplar ise gömüye alınarak, 30 gün içinde farklı periyotlarda deneme alanına dikilmiştir. İlk 13 gün içinde 2'şer gün arayla, takip eden 17 gün içinde ise 6'şar gün arayla "çapa ile çukurda kenar dikimi yöntemi" uygulanarak 50'şer adet fidan sahaya dikilmiştir. Dikilen fidanlar vejetasyon dönemi sonunda sayılarak tutma başarıları tespit edilmiştir.

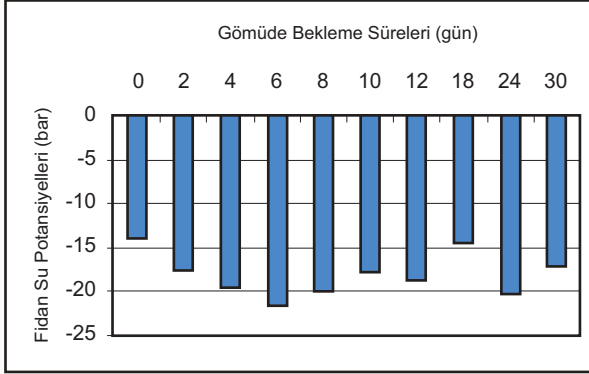
2.2.5. Bulguların Değerlendirilmesi

Farklı sürelerde gömüde bekleyen fidanların tutma başarıları "khi-kare testi" ile Microsoft Excel programı kullanılarak sorgulanmıştır (Açıkgöz, 1990).

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Fidanların Su Potansiyel Değerleri

Fidanların gömü öncesi ve gömüde bekleme sürelerine bağlı olarak ölçülen su potansiyel değerleri Şekil 4 ve Çizelge 3'de verilmiştir.

Şekil 4. Gömüde Bekleme Sürelerine Göre Fidanların Ortalama Su Potansiyel Değerleri

Çizelge 3 ve Şekil 4 incelendiğinde; fidanların gömüye alınmadan önce ölçülen su potansiyel değerlerinin -12,5 bar ile -15,8 bar arasında değiştiği ve bu fidanların ortalama su potansiyel değerlerinin ise -13,9 bar olduğu görülmektedir.

Farklı sürelerde gömüde bekletilen fidanların su potansiyel değerleri ise -10,5 ile -25,4 bar arasında değişmektedir.

Fidanların gömüde geçirdikleri bir hafta içinde düzenli bir değişimle -21,5 bar'a kadar düşen

ortalama su potansiyel değerleri daha sonraki günlerde değişiklik göstermektedir. Fidanların ilk hafta içinde düzenli bir şekilde su içeriklerinin azalmasında sökülme şokunun etkili olduğu düşünülmektedir. Fidanlar gömüde geçen ilk bir haftalık sürede 3. gün yaklaşık 21 mm'lik bir yağış almışlar, buna rağmen su içeriklerindeki düşüş devam etmiştir. Bu durum, bu süre içinde fidanların hala gömü koşullarına fizyolojik uyum sağlama çabası içinde olduklarını göstermektedir. Bir haftalık süreden sonra ise, sahada herhangi bir yağış olmamasına rağmen fidan su içeriklerinin yavaş yavaş artmaya başladığı görülmektedir. Bundan sonra sahaya düşen 110,3 mm'lik yağışın etkisiyle fidan su içeriklerinin arttığı ve ortalama fidan su potansiyel değerlerinin (-14,5 bar), gömü öncesi fidan su potansiyel değerlerine (-13,9) yaklaştığı görülmektedir.

Daha sonra 24. gün ölçülen su potansiyel değerlerine göre (-20,3 bar) fidanların su içeriklerinde yeniden bir keskin azalma söz konusudur. Bu azalmanın nedeni; bu sürede herhangi bir yağışın olmaması, havanın nispi nem içeriğinin düşmesi ve sıfırın altına düşen hava sıcaklıklarıdır. Bazı bitkilerin düşük sıcaklıklarda donmaya karşı fizyolojik değişiklikler meydana getirdiği, osmotik konsantrasyonun arttığı, suyun koloidal halde bağlandığı ve bu şekilde donma noktasının düştüğü bildirilmektedir (Çepel, 1995).

Tablo 3. Gömü Döneminde Fidanları Etkileyen İklim Özellikleri ile Fidanların Belirlenen Su Potansiyel Değerleri ve Tutma Başarıları

Tarih	Gömü Süresi (gün)	Yağış (mm)	Sıcaklık (°C)			Nispi Nem (%)	Fidan Su Potansiyelleri (bar)			Dikilen Fidan (adet)	Tutan Fidan (adet)	Tutma Oranı (%)
				Maksimum	Ortalama		Minimum	Maksimum	Ortalama			
20.11.2002	*	0,0	1,2	18,2	8,3	81	-12,5	-15,8	-13,9	50	48	96
21.11.2002		0,0	2,3	13,6	7,0	87						
22.11.2002	2	0,0	2,3	14,9	7,8	91	-16,2	-19,6	-17,5	50	47	94
23.11.2002		20,9	6,5	16,4	9,3	87						
24.11.2002	4	0,0	1,4	16,0	7,3	75	-16,0	-23,2	-19,5	50	49	98
25.11.2002		0,0	-0,5	12,2	5,3	74						
26.11.2002	6	0,0	-1,4	15,5	5,4	79	-19,2	-25,4	-21,5	50	49	98
27.11.2002		0,0	1,0	15,1	6,9	81						
28.11.2002	8	0,0	3,9	14,9	8,1	78	-15,2	-22,5	-19,9	50	48	96
29.11.2002		0,0	0,8	14,5	6,6	78						
30.11.2002	10	0,0	0,7	17,0	6,8	82	-13,1	-21,8	-17,8	50	49	98
01.12.2002		0,0	2,5	15,7	8,4	80						
02.12.2002	12	0,0	5,9	10,2	8,4	88	-13,2	-23,5	-18,7	50	47	94
03.12.2002		38,3	6,9	10,7	8,0	88						
04.12.2002		1,6	5,4	12,8	9,1	88						
05.12.2002		11,0	7,9	10,5	8,1	91						
06.12.2002		26,1	2,9	9,5	5,8	90						
07.12.2002		1,5	1,9	8,9	6,0	94						
08.12.2002	18	31,8	4,1	9,6	6,7	87	-10,5	-19,6	-14,5	50	48	96
09.12.2002		4,6	1,8	3,7	3,9	69						
10.12.2002		0,0	-2,1	4,3	-0,1	61						
11.12.2002		0,0	-5,0	3,4	-1,3	56						
12.12.2002		0,0	-6,7	5,3	-1,4	64						
13.12.2002		0,0	-8,3	2,3	-1,9	73						
14.12.2002	24	4,3	-0,1	3,2	1,9	90	-14,5	-25,4	-20,3	50	49	98
15.12.2002		10,6	-0,3	7,9	2,7	73						
16.12.2002		0,0	-2,2	7,2	1,6	65						
17.12.2002		2,1	-1,1	6,8	1,7	71						
18.12.2002		0,0	-6,1	5,3	0,1	74						
19.12.2002		11,1	0,9	4,0	2,0	78						
20.12.2002	30	2,3	-1,1	0,7	-1,8	55	-12,1	-19,4	-17,2	50	48	96
TOP/ORT.		166,2			4,7	79				500	482	96,4

* Gömüye alınmadan dikilen fidanlar

Bundan sonraki günlerde meydana gelen yağışlar, sıcaklık ve nem değerlerindeki artışlar gömüdeki fidanları etkilemiş ve fidan su içerikleri yeniden artmıştır (-17,2 bar).

Gömüde 18 gün bekleyen fidanların su potansiyel değeri (-14,5 bar) ile gömü öncesi ölçülen değerler (-13,9 bar) birbirine oldukça yakındır. Benzer şekilde gömüde 2 gün, 10 gün ve 30 gün bekleyen fidanların ortalama su potansiyel değerleri de birbirine çok yakındır (-17,5 ; -17,8 ; -17,2 bar).

Fidanların su potansiyel değerlerinin değişimi üzerinde, gömüde bir hafta geçirdikten sonra deneme alanında hüküm süren iklim şartları etkili olmuştur. Yağış, sıcaklık ve neme bağlı olarak fidan su içerikleri değişmektedir. Yağış almayan dönemlerde fidanların su içerikleri azalırken, yağış sonrası fidan su içeriklerinin arttığı görülmektedir (Çizelge 3).

3.2. Fidanların Tutma Başarıları

Farklı sürelerde gömüde bekletilen fidanların tutma oranları % 94-98 arasında değişmektedir (Çizelge 3; Şekil 5). Bu çalışmada, 30 gün boyunca doğal şartlar altında gömüde bekleyen karaçam fidanlarının bile ağaçlandırma sahasında yüksek oranda (% 96) tutma başarısı gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Ürgeç (1986), iğne yapraklı türlerin fidanları için gömü önermemekte, ancak zorunlu hallerde kısa bir süre gömüde bekletilebileceğini, bu sürenin bir haftayı geçmemesi gerektiğini bildirmektedir. Buna karşılık Hamilton (1995), hemen dikilemeyecek çam fidanları için gömünün iyi bir saklama metodu olduğunu ve bu yolla fidanların 8-10 haftanın üzerinde bekletilebileceğini vurgulamaktadır. Williston (1974) ise, Walkeley'e atfen dikim sezonunda *Pinus palustris* P. Mill. ve *Pinus elliotii* Engelm. fidanlarının 20-28 günlük bir süreyle güvenle gömüde bekletilebileceğini bildirmektedir.

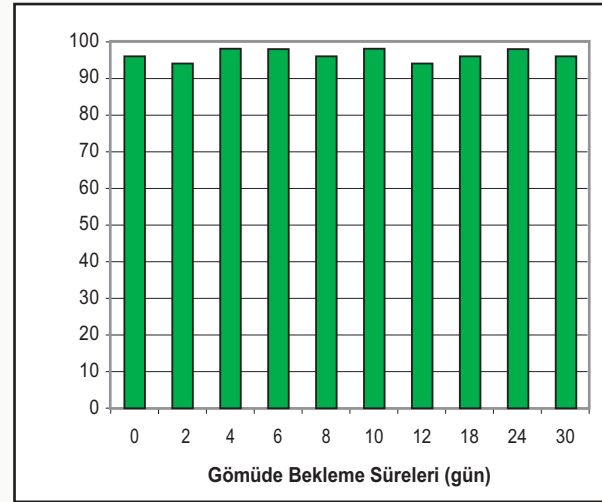
Gömüde bekleme sürelerine bağlı olarak ölçülen su potansiyel değerlerine göre, fidanların farklı su içeriklerine sahip olmalarına rağmen ağaçlandırma sahasında tutma başarıları arasında önemli bir farklılığın olmadığı ve tutma başarılarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Fidanların tutma oranlarına bağlı olarak hesaplanan khi-kare değerine ($\chi^2_{\text{hesap}} = 0,23 < \chi^2_{9; 0,05} = 16,92$) göre de, tutma başarıları arasında istatistiki önemlilikte bir fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Fidanlıktan sahaya getirilir getirilmez dikilen fidanların ölçülen su potansiyel değerleri (ort.-13,9 bar) ile gömüde 30 gün bekletildikten sonra dikilen fidanların ölçülen su potansiyel değerleri (ort.-17,2

bar) arasında -3,3 bar'lık bir farklılık olmasına rağmen, tutma başarıları aynıdır (% 96).

Gömü dönemi içinde su içeriği en düşük (-21,5 bar) olarak belirlenen fidanların bile tutma oranları çok yüksek düzeydedir (% 98).

Dirik (1994), Anadolu karaçamı ile gerçekleştirdiği çalışmada fidanların tazelik değerlerini (su içeriklerini) yapay olarak etkilemiş ve buna göre sınıflandırdığı fidanların tutma başarılarının değiştiğini; fidanların su potansiyel değerlerinin dikim öncesi -10 bar'ın altına düşürülmemesi gerektiğini bildirmiştir.

Şekil 5. Farklı Sürelerde Gömüde Bekleyen Fidanların Tutma Başarıları

Yine Dirik (1994), Yahyaoğlu ve Guyon'a atfen farklı türler için dikim öncesi kritik su potansiyel değerlerinin değiştiğini bildirmektedir. Buna göre kritik su potansiyel değerleri batı ladininde -23,43 bar; sedirde -36 ±3 bar; Avusturya karaçamında -22 ±3 bar; tüylü meşede -40 ±5 bar olarak belirlenmiştir.

Şimşek (1987) Gross ve Parviainen gibi araştırmacılara atfen, ağaçlandırma alanlarında fidanların dikim öncesi % 15 oranında bir nem kaybetmeleri halinde tutma başarısızlığı yaşandığını ve fidanların kritik su potansiyel sınırının -15 bar ile -20 bar arasında değiştiğini bildirmektedir.

Kılıç ve ark. (1998), fidanlıkta kap kapasitesine göre farklı miktarlarda su vererek yetiştirdikleri kızılçam fidanlarında -13,7 ile -23,3 bar'lık, açık su yüzeyi buharlaşmasına göre farklı miktarlarda su vererek yetiştirdikleri kızılçam fidanlarında ise -11,7 ile -15,7 bar'lık su potansiyeli değerleri belirlemişlerdir. Daha sonra araziye dikilen bu fidanların tutma başarıları arasında bir farklılık görülmemiş ve tamamı tutmuştur (Kılıç ve ark., 2002).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Anadolu karaçamında gömüde bekleme süresine bağlı olarak fidan tazeliği ve tutma başarısı arasındaki ilişkilerin araştırıldığı bu çalışmada, fidanlar en az 2, en çok 30 gün süreyle gömüde bekletilmişlerdir.

Fidanların gömüye alınmadan önce ölçülen su potansiyel değerlerinin -12,5 bar ile -15,8 bar arasında olduğu ve ölçülen 15 fidanın ortalama su potansiyel değerinin ise -13,9 bar olduğu belirlenmiştir. Farklı sürelerde gömüde bekletilen fidanların su potansiyel değerleri ise -10,5 bar ile -25,4 bar arasında değişmektedir.

Fidanların gömüde geçirdikleri ilk bir hafta içinde düzenli bir değişimle -21,5 bar'a kadar düşen su potansiyel değerleri daha sonraki günlerde değişkenlik göstermektedir. Fidanların ilk hafta içinde düzenli bir şekilde su içeriklerinin azalmasında sökülme şokunun ve gömü koşullarına uyum sağlama çabasının etkili olduğu düşünülmektedir. Gömüde bir hafta geçirdikten sonra, fidanların belirlenen farklı su potansiyel değerleri üzerinde deneme alanında hüküm süren hava şartları etkili olmuştur.

Farklı sürelerde gömüde bekleyen ve farklı su potansiyel değerlerine (su içeriklerine) sahip olan bu fidanların ağaçlandırma sahasındaki tutma başarıları oldukça yüksektir ve gömüde bekleme süresine bağlı olarak tutma başarıları arasında önemli bir farklılık olmadığı uygulanan khi-kare testi ile istatistiki olarak da belirlenmiştir (% 94-98).

Sonuç olarak bu çalışmayla, fidanlıktan sökülerek ağaçlandırma sahasına getirilen karaçam fidanlarının toprakta gömü tekniğinin doğru uygulanması koşuluyla 30 gün süreyle gömüde bekletilebileceği ortaya konmuştur.

Ağaçlandırma uygulamalarında dikilecek fidanların, yakın olan fidanlıklardan günlük olarak sahaya getirildiği bilinmektedir. Büyük sahalarda uzun süreli yapılacak dikimlerde sürekli olarak fidanlığa gidiş-geliş söz konusu olmaktadır. Sahada dikim için şartlar uygun olmadığı yada uzak fidanlıklardan fidan alınmasının zorunlu olduğu durumlarda; gömü, tekniğine uygun yapıldığı takdirde güvenle uygulanabilecek bir yöntemdir. Uygun gömü tekniği uygulanarak gidiş-geliş sayısı azaltılabilecek ve böylece büyük bir tasarruf yapılabilir.

KAYNAKLAR

AÇIKGÖZ,N., 1990. Tarımda Araştırma ve Deneme Metodları. Ege Ün. Ziraat Fak. Yay. No.: 478. İzmir.

ANONİM, 2003. Adnan Menderes Meteoroloji İstasyonu Müdürlüğü İklim Verileri, İzmir.

ÇEPEL,N., 1993. Toprak-Su-Bitki İlişkileri. İstanbul Ün. Yay. No.:3794 Enstitü Yay.No.: 5. İstanbul.

ÇEPEL,N., 1995. Orman Ekolojisi. İstanbul Ün.Orm.Fak. Yay. No.:433. İstanbul.

DİRİK,H., 1994. Anadolu karaçamında (*Pinus nigra* Arn. ssp. *Pallasiana* Lamb.Holmboe) Fidan Tazeliğinin Dikim Başarısı Üzerindeki Etkileri. İstanbul Ün.Orm.Fak. Dergisi Seri:A, Cilt:44, Sayı:1 Sayfa:23-30. İstanbul.

HAMILTON,A.R., 1995. Steps to Successful Pine Plantings. North Carolina Cooperative Extension Service, <http://www.ces.ncsu.edu/nreos/forest/woodland/wood-16.html>.

KILCI,M.,SAYMAN,M.,AKGÜL,A., 1998. Farklı Sulama Uygulamalarının Kaplı Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.) Fidanlarının Gelişimi Üzerine Etkileri. Orman Bak.Yay.No. 40, Orman Toprak Laboratuvar Müdürlüğü Yayın No.:3. İzmir.

KILCI,M.,SAYMAN,M.,AKBİN,G., 2002. Farklı Su Miktarlarıyla Yetiştirilmiş Kaplı Kızılçam (*Pinus brutia* Ten.) Fidanlarının Arazideki Başarı Durumları. Orman Bak.Yay.No. 169, Orman Toprak Laboratuvar Müdürlüğü Yayın No.:14. İzmir.

ŞİMŞEK,Y.,1987. Ağaçlandırmalarda Kaliteli Fidan Kullanma Sorunları. Ormancılık Arş.Ens.Dergisi Cilt:33, Sayı:1 No.:65, Sayfa:5-30. Ankara.

ÜRGENÇ,S.,1986. Ağaçlandırma Tekniği. İstanbul Ün.Orm.Fak. Yay. No.:375. İstanbul.

WILLISTON, H.L.,1974. Storage of Southern Pine Seedlings: A Review. Tree Planter's Notes. Volume: 25. Number: 4.

Türkiye Ormancılar Derneği ile Ankara Enerji Otel arasında yapılan anlaşma sonucu, Ankara dışından gelen üyelerimizin konaklama ücretlerinin yarısı derneğimiz tarafından karşılanacak, üyelerimiz uygun koşullarla bu otelden yararlanabileceklerdir. Üyelerimizin konaklama tarihinden önce mutlaka derneğimizi arayıp rezervasyon yapmalarını gerekmektedir. Tek kişilik oda 60, çift kişilik oda 80 TL.

Neden Doğa ve Kültür?

Yıllar önce lise ikinci sınıf sosyoloji dersinde kültür konusunu işliyorduk. Öğretmenimiz sınıfa şöyle bir soru yönelterek derse başlamıştı: "Arkadaşlar, kültür nedir?" Yanıt alamayacağını o da biliyordu büyük olasılıkla. Çünkü bize kültürlü olmaktan ya da olmamaktan söz edilmişti ama onun ne olduğunu kimse açıklamamıştı daha önce. Biz, bütün sınıf kafamız öne eğik beklerken, adını bir türlü hatırlayamadığım öğretmenim hiç unutmayacağım şu tanımı yaparak sessizliği bozmuştu: "Kültür, insanın doğaya kattığı her şeydir."

Bu tanım, aynı zamanda bir yanıtı. Sadece iki dakika önce sorulmuş soruya değil, insanlığın kendi kendine oluşturduğu büyük çıkmazın bilinmeyenlerine ya da bilinip de bilinmezlikten gelenlerine. İnsan, doğaya sürekli bir şeyler katıyordu; evler, saraylar, şarkılar, otomobiller, aşk şiirleri ve küfürler, internet, HD televizyon yayınları, 3G'li telefonlar, tüp geçitler ve köprüler, kara çarşaf ve transparan giysiler, görkemli ibadethaneler ve din, kraliyetler, demokratik yönetimler ve demokrasimsi yönetmeler, uzun menzilli füzeler ve kimyasal silahlar... Neden var olana katkı yapmadan edemiyoruz, bilinmez. İki dakika önce duyduğumuz hikayeyi bile bir şeyler katmadan anlatamayız. Yalın olan, basit olan, sade olan... doğal olan yetmez bize. Katarız, değiştirir ve hatta dönüştürürüz.

Peki, her zaman kötü müdür katmak, değiştirmek, dönüştürmek? Örneğin, sesin şiir ya da şarkı olmasına itirazı olan var mı? Üreme içgüdüsünün aşka, yemek ihtiyacının mutfığa dönüşmesine? Çamuru heykel yapan ellere saygı mı gösterilir yoksa tükürülür mü?

Sanırım, sorunun özü katmak ya da dönüştürmek değil. Ne kattığımız ya da neye dönüştürdüğümüz. Yani, kültürümüz.

İşte bu nedenle sayfamızın adı doğa ve kültür. Biz ormancılar, doğa korumanın ülkemizdeki öncüleri, işin bir yanını zaten yeterince biliyor ve işliyoruz. Öbür yanını, kültürü bilmediğimizi söylemek değil kastım. Ama ihmal ediyoruz dersem, sanırım kimseyi kızdırmam. Aslını söylemek gerekirse, doğaya zarar veren kültürel unsurlar konusunda da yeterince donanımlıyız. Bundandır ki, kimi zaman insan olduğumuzdan utanıyoruz. Durun! Her şey bundan ibaret değil.

Müziğin bütün türlerine meraklı olanlar bilir. Efsanevi rock müzik topluluğu Pink Floyd'un 1973 yılında çıkardığı ve tüm dünyada 50 milyona yaklaşan satışıyla tarihe geçen albümünün adı "The Dark Side of the Moon", yani Ayın Karanlık Yüzü'dür. Kabul edelim ki, karanlık yüzü göstermek de aydınlık için atılmış bir adımdır. Bizim bu sayfadaki seçimimiz ise, elbette haddimizi bilerek, insanlığın aydınlık yüzünü göstermek olacaktır.

Beğenmeniz umuduyla...

Görüş, öneri ve katkılarınız için: cihanerdonmez@hotmail.com

Hazırlayan Cihan ERDÖNMEZ

Tek ve tek başına: TÜRKAN

İnsanlığın aydınlık yüzü ve Türkan Saylan. Bundan daha iyi bir başlangıç olabilir mi?

Elbette O'nun yaydığı ışığı hissetmek için yakından tanımaya gerek yok. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinde yaptıklarını ve Kardelenlerini bilmeyen kaldı mı? Daha azımız O'nun, herkesin yanına yaklaşmaya korktuğu cüzzamlılara şifa olma çabasını bilir. Cumhuriyet Mitinglerinde "ne şeriat ne darbe" diye haykıran bu yürekli insana yaşamının son demlerinde reva görülenleri, hasta yatağında yattığı evinin terörle mücadele(!) ekipleri tarafından basılmasını ve saatlerce terör kanıtlarının(!) aranmasını kim unutabilir?

Peki ya bizim bilmediğimiz Türkan? İsviçre kökenli anti-komünist bir anne ile koyu Demokrat Partili bir babının kızı Türkan. En zor günlerinde bile unutmadığı Kandilli Kız Lisesi yılları, tıp eğitimi, akademik kariyeri, arkadaşlıkları, dostlukları, sevdikleri, oğulları, hastaları ve kendi hastalıkları... Yalnızca yıllarca mücadele ettiği kanser değil, gencecik yaşında yakalandığı tüberküloz ve omuriliğine sıçrayarak O'nu 13 ay yüzüstü yatmak zorunda bırakması. Gaziosmanpaşa'nın harap köy evlerinde yaşayarak sürdürmeye çalıştığı tıp eğitiminden Hakkari ve Van'ın unutulmuş köylerinde yaptığı cüzam taramalarına uzanan çileli, sıkıntılı bir yaşam; ancak hiç ama hiçbir zaman yılmayan, dimdik ayakta kalan Türkan.

Dahası... Dahasını öğrenmek istiyorsanız ve

hala okumadıysanız en kısa zamanda bu kitabı edinmeniz şart: "Tek ve Tek Başına: Türkan".

Türkan Saylan bu kitabı yazmasını Ayşe Kulin'den kendisi istiyor. Özellikle Ayşe Kulin'in yazmasını istiyor. Çünkü, Kulin'in üslubunu, okuyucu da bıraktığı hazzı yakından biliyor. Hakkında yazılan diğer kitaplar¹ gibi olmasını istemiyor. Bütün yaşamını, belgeleriyle birlikte bu sevgili dostuna açıyor. Kulin de bu güvenin hakkını vererek roman tadındaki bu biyografiyi ortaya çıkarıyor.

Biraz daha Türkan diyorsanız alın ve okuyun. Anısına saygıyla...

Künye:

Tek ve Tek Başına: TÜRKAN

Yazar: Ayşe KULİN

Yayınevi: Everest Yayınları

Yayın Tarihi: Kasım 2009 (1. Baskı)

¹Türkan Saylan hakkında yazılan iki farklı kitap daha var. Bunlardan birincisi Mehmet Zaman Saçlıoğlu tarafından yazılan ve İş Bankası Yayınları tarafından 2004 yılında yayımlanan "Güneş Umuttan Şimdi Doğar." Diğeri de kendisinin kaleme aldığı ve 2007 yılında Cumhuriyet Kitaplarının yayımladığı "At Kız."

Benim Adım Orman

Şebnem Ferah'ı tanıyanlar Volvox grubunu da hatırlarlar. Üç çılgin kızın kurmuş olduğu bu grup görüntüsüyle, müzikleriyle ve şarkı sözlerinin içeriğiyle akıllardadır hala.

Sonra ayrıldı gruptan Şebnem Ferah ve yoluna yalnız devam etmeyi seçti. Zamanla hem kendini hem de müziğini olgunlaştırdı. Peş peşe çıkardığı albümleri, gözde olan şarkıları, konserleri ve kalın tabanlı ayakkabılarıyla hatırı sayılır bir hayran kitlesine sahip oldu. Şimdi altın çağını yaşıyor. 2009'un sonlarında bu çağın en olgun meyvelerinden birini verdi. 12 eserden oluşan bu albümün adı Benim Adım Orman.

Türk sanatçıların eserlerinde orman

temasını işlemesine çok alışık değiliz ne yazık ki. Tema olmayı bırakın orman sözcüğüne bile fazlaca rastlanmaz. Elbette bu bir genelleme. Yoksa Nazım'ın "Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine" dizelerini atlamış değiliz. Hafızamızı biraz zorlarsak benzer örnekleri çoğaltmamız mümkün. Ancak bir Türk sanatçının eserine daha önce böylesine hoş bir ad verdiğini ben hatırlayamadım. Bu nedenle, Ferah'a olan sevgim ve saygım bir kat daha arttı doğrusu. Hele şu harika dizeleri, albüme adını veren şarkının kusursuz melodisiyle dinleyince;

Benim adım orman

Örtü yaptım yapraklardan

Serdim herkesin üstüne

Sür yüzünü yüzüme korkma yalnızlıktan

Ferah'ı tanımıyor olabilirsiniz. Rock müzik size göre olmayabilir. Hatta müzik dinleyecek zaman bile bulamıyor olabilirsiniz. Yine de derim ki, bu albüm her ormancıda bulunması gereken önemli bir eser. Benim adım orman ve albümün harikulade kapak tasarımı hatırına.

İstanbul: 2010 Avrupa Kültür Başkenti

Atina 1985 yılında Avrupa Kültür Başkenti seçilmişti ve bu ilkti. Yalnızca AB'ye tam üye ülkelerin şehirlerinin seçildiği bu uygulama 2000

yılında aday ülkeleri de kapsayacak şekilde genişletildi. Atina'dan 25 yıl sonra 2010'da İstanbul, Essen (Almanya) ve Peç (Macaristan) ile birlikte bu unvanı aldı. Sevinsek mi yoksa bu kadar geciktiği için hayıflansak mı bilemedik. 2007'de Lüksemburg ve Sibiu (Romanya), 2008'de Liverpool (İngiltere) ve Stavanger (Norveç), 2009'da da Vilnius (Litvanya) ve Linz (Avusturya)'ın bu unvanı aldıklarını, 2011 için de Tallinn (Estonya) ve Turku (Finlandiya)'nın belli olduğunu hatırlatırsak, sanırım ne demek istediğimiz daha rahat anlaşılacaktır. Yine de iyi olacağını umarak bu faslı şimdilik kapatalım. Bakalım 2010'da İstanbul kültüre neler katacak.

Chopin: Tuşlara Adanmış Bir Yaşam

2010, ünlü Polonyalı besteci François Frederic Chopin'in doğumunun 200. yılı. Bu nedenle, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de Chopin temalı çeşitli etkinlikler bizi bekliyor. Belki de bunlardan ilki Can Yayınları tarafından yayımlanan bu kitap. Kitabın yazarı ise daha önce Bach ve Mozart'ın biyografilerini de kaleme alan Aydın Büke. Yalnızca Chopin hayranlarının ve klasik müzikseverlerin değil aynı zamanda sanat tarihi, edebiyat ve Avrupa tarihi meraklılarının da ilgiyle okuyacakları bir eser.

François Frederic Chopin

Bal, Altın Ayı ve Çamlıhemşin'in Doğası

En saygın film festivallerinden biri olan Berlin Film Festivali ödül dağıtımı için düzenlenen geceyle son buldu. 11-21 Şubat tarihlerinde 60.'sı gerçekleştirilen festivalin büyük ödülü olan Altın Ayı bu yıl Bal'a gitti. Ayrıca bağımsız jürinin de birincilikle ödüllendirdiği Bal Yönetmen Semih Kaplanoğlu'na ait ve ülkemize 46 yıl sonra yeniden Altın Ayı'yı getirdi. Meraklılar kolaylıkla anımsayacaktır; 1964 yılında Metin Erksan tarafından çekilen Susuz Yaz da Altın Ayı ödülüne layık görülmüştü. Bu arada, Fatih Akın'ın 2004 yılında Duvara Karşı ile aynı ödülü aldığını; ancak

esersin Alman yapımı olduğunu hatırlatmakta yarar var.

Bal, Çamlıhemşin'in eşsiz doğal güzelliklerinde çekilen bir film. Yönetmen Kaplanoğlu ödülü aldıktan sonra yaptığı teşekkür konuşmasında şu anekdota yer verdi: "Ormanda çekim yaparken 10 m ilerimizde duran bir ayıyla karşılaştık. Kovandaki balı almaya gelmişti. Bizi görünce kaçtı. Sanırım şimdi burada." Kaplanoğlu, yapılması planlanan santrallerin Çamlıhemşin'in doğasına vereceği zarara dikkat çekerek "umarım bu ödül oranın korunmasına yardımcı olur" dedi.

Ne diyelim: Ayı Bal'a kavuştu. Ümidimiz ormanını elinden almamaları.

Kısa-Kısa

İstanbul Kültür Sanat Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Şakir Eczacıbaşı'nı 23 Ocak'ta kaybettik. Saygıyla anıyoruz.

Çağdaş Türk sanatının öncü isimlerinden Balkan Naci İslimyeli 40. sanat yılını İş Bankası Kibele Sanat Galerisi'nde açtığı "Hava-Su-Toprak-Ateş ve İstanbul" adlı sergiyle kutluyor. 18 Aralık 2009'da açılan sergi 27 Şubat'a kadar sanatseverlerle buluştu.

Chopin'in 200. doğum günü 22 Şubat'ta CRR konser salonunda düzenlenen etkinlik ile kutlandı.

Dr. Ayşe Yetişkin Kubilay tarafından yazılan "İstanbul Haritaları 1422-1922" kitabının tanıtımı ve kitaptan seçilen haritaların yer aldığı serginin açılışı 19 Ocak'ta Rahmi Koç Müzesinde yapıldı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Fransız yazar Guillaume Apollinaire'in "Les Onze Mille Verges" (On Bir Bin Kırbaç) adlı kitabının erotik bulunarak yasaklanmasından dolayı Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ifade özgürlüğüyle ilgili 10. maddesini ihlal ettiğine hükmetti.

Nebahat ARIKAN

Sinop Erfelek

Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubunun Sinop-Erfelek gezisi yapacağını duyduğumda çok sevindim. Daha önce iş için gittiğim ve çok kısa da olsa bilgi edindiğim ve hayran kaldığım bu şehre tekrar, hem de gezi amacıyla gidecek olmak beni heyecanlandırmıştı. Hayat koşulları ve yaşamın getirdiği tatsız sürprizlerin çıkmasından korkarak, bu heyecanımı bastırmaya çalışmışım. Cuma akşamı geldiğinde artık yola çıkıyorduk. Yolculuk saati geldiğinde hepimiz yerimizi aldık. Gezi sorumlumuz Filiz otobüs kalkmadan önce elindeki listeden kontrollerine başlamıştı.

Güzel bir gece yolculuğunun sonunda sabahın ilk ışıklarıyla Sinop'a ulaşmıştık. Saat 7'yi gösterirken otelimize ulaşmış ve odalarımıza geçmeye başladık. 9'a kadar kahvaltımızı yapıp gezimize başlayacaktık. Kısa sürede odamıza yerleştik ve genelde sakinliğine az rastlanılan ve şansımızın yaver gittiği bugün deniz çarşaf gibiydi. Filiz, Kağan ve henüz tanışmadığım arkadaşlarımla sabahın bu dingin saatinde denizdeydik. Denize girmeyen arkadaşlarımız bu anı fotoğraflarla belgeliyorlardı. Duşumuzu alıp kahvaltıya geçtik. Güzel kahvaltının sonunda Sinop Cezaevi'ne gittik. Rehber eşliğinde cezaevini gezerken çok merak ettiğim bu mekân canımı acıtıyordu. Bu duyguları örtbas ederek gülücüklerle dolu pozlar verip, arkadaşlarımı fotoğraflamayı seçtim. Küçük ve karanlık tecrit odaları, hücreler, dar koridorlar ve cezalıların günde bir sefer kuru ekmek ve su ile beslenmesi inanılır gibi değildi. 1960 yılına kadar Sinop Cezaevinde arşiv olmadığı için buradaki tutuklulara ait bilgi ve belgeler mevcut değilmiş.

Cezaevinin bu kasvetli havasını geride bırakıp Hamsilos Fiyordunu, Deniz Fenerini, Yarımada çevresini gezdik. Doğa kesinlikle Sinop'a ayrıcalık tanımıştı. Yarımada çevresinde ilerlerken orada yaşayan insanları bir kez daha kıskandım. Yarımada'yı anakaraya bağlayan kıstaktan, her iki taraftaki sahili ve denizi aynı anda görebiliyorlardı. Bu ne güzellik Allah'ım.

Su basar ormanlarına geldiğimizde, diğer gezi sorumlumuz Kubilay bu doğa olayı hakkında bizi bilgilendirdi. Farklı birkaç sistemin nasıl işlediğini ve bu olayın sonucunu anlattı. İlk defa kum zambağı gördüm. Ağaçlar kumların içinde sanki gömülmüştü. Sahilde küçük bir yürüyüşün ardından otelimize döndük. Akşam yemeği için Sinop merkezde hep birlikte taze balık yemeğe gittik. Kendi adıma söylüyorum yediğim en güzel balıktı. Grup arkadaşlarımızın güzel şarkılarıyla bu güzel şehirdeki akşam yemeği harikaydı. Hatice hanımın söylediği Feraye şarkısı hala kulağımda.

Pazar sabahı kahvaltımızı Erfelek'te yapacağımız söylenmişti. Herkes belirlenen saatte hazır. Küçük bir ailenin işlettiği bu yerde yaptığımız kahvaltı gerçekten çok güzeldi. Kendilerinin yaptığı marmelat ve reçeller, kızarmış ekmek, köy yumurtası, sıcak patates kızartması, yeşillik vs. vs... Nefis kahvaltıdan sonra şelaleye çıkmaya hazır. Doğanın en güzel rengi yeşil ve mavidir. Yeşiller cennetine şelaleler bambaşka güzellik katıyordu. Yol boyunca Kubilay bizimle ağaçlar ve bitkiler hakkındaki bilgilerini paylaştı. Parkurumuz yer yer dik ve tırmanma gerektirdiğinden centilmen

arkadaşlarımız yürüyüş boyunca yardımlarını bizden esirgemediler. Şelalenin çıkış noktasına ulaştığımızda bir arkadaşına kulak misafiri olduğumda şu sözleri söylüyordu “Bana kızacaksın ama ben hiç yorulmadım”. Şelale yolumuz irili ufaklı ve çeşit çeşit bitkilerle süslüydü. Hayaller ülkesinde gibi hafif ve mutlu hissediyor insan kendini. Burada küçük bir mola ve yaşlı amcanın yayık ayranını içtikten sonra patikadan kuş gibi süzülerek indik aracımızın yanına. Köylü çocuklar böğürtlen toplamışlar, harçlık için satıyorlardı. Bu fırsat kaçır mı, aldık tabi ellerindekini. Dönüş yoluna şarkılar eşliğinde başladık. Birlikte film seçip seyrettik. Geziye ait bu notları biraz geç yazıya dökmüş olmama rağmen bende kalan en derin izlerin Cezaevi ve Şelale olduğunu fark ettim. Bu iki günlük gezi hayatın iki yüzünü aynı anda göstermişti. Yaşam; iyi ve kötülerıyla bir bütün, biz görmek istemesek bile. Oradaki yaşamış insanları ve hala cezaevinde bulunanları düşündüğümde içim acıyor. O karanlık, havasız, daracık bir adımlık yerde tutulmak. Tek suçlu o insanlar mı? Ve yurdumdaki bakir güzellikler teker teker yok oluyor. Acaba yıllar sonra Tatlıca Şelaleleri hala bu kadar bakir ve güzel olarak kalabilecek mi?

Türkiye Ormancılar Derneği Ekoturizm Grubunu kuran ve bugünlere kadar gelmesine emek veren herkese, gezi boyunca bana katlanan Filiz'e, Kubilay'a, gruptaki tüm arkadaşlara güzel paylaşım ve enerjileri için teşekkür ederim.

Tatlıca Şelaleleri

Kum Zambağı *Pancratium maritimum*

Sinop Cezaevi

ADALET VE DEMOKRASİ HAFTASI BİLDİRİSİ

26.02.2010

Ferruh ATBAŞOĞLU

Yargıtay 20. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı

Saygıdeğer izleyiciler, konuşmama başlarken sizleri saygılarımla selamlıyorum.

Adalet ve Demokrasi Haftasının etkinliklerine Türkiye Ormancılar Derneğinin onur üyesi olarak katılmaktan büyük mutluluk ve gurur duyuyorum. Ayrıca bir orman hukukçusu ve araştırmacısı olarak, ormana hukuk açısından bakmak üzere bu pencereyi sizlere de açmak istiyorum. Türkiye Ormancılar Derneği, kuruluşundan bugüne dek hiçbir siyasi partinin, hiçbir siyasi gücün etkisinde kalmadan, daima doğruları savunmuş, ülkemiz ormanlarına sahip çıkmış, çalışmalarını objektif kurallar içinde ülke sevgisi ve onurla sürdürmüştür. Bu nedenle Türkiye Ormancılar Derneğinin özveri ile çalışan başkan ve yöneticilerini, üyelerini ve tüm ormancıları yürekten kutluyorum. Ölüm yıldönümü nedeniyle andığımız değerli gazeteci, araştırmacı yazar Uğur Mumcu ve Atatürk'ün aydınlanma devrimini, fikirleri ve kalemleri ile savunan, bu yolda yitirdiğimiz diğer gazeteci, yazar ve bilim adamlarımızı, saygı, rahmet ve şükranla anıyorum.

Hepsinin ruhları şad olsun.

Sayın izleyiciler, 40 yılı aşan meslek hayatımın ilk yıllarından itibaren orman ve orman hukuku ile iç içe olduğum gibi, Yargıtay Orman Hukuku Dairesinin kurucusu olarak dört dönem süren başkanlık döneminde ülkemiz için gerekli olan orman hukukunu oluşturdum.

Çalışmalarım sadece masa başında değil güzel Türkiye'mizin eşsiz ormanlarını yerinde inceleyerek orman gerçeğine ulaşmaya çalıştım.

ORMAN GERÇEĞİ NEDİR?

Orman gerçeği; çok geniş bir kavramdır, içinde hukuki, sosyal, siyasi, ekonomik boyutları olduğu gibi, en önemli boyutu biyolojiktir. Bu nedenle ormanı sadece odun üreten bir toprak parçası olarak düşünmek son derece yanlıştır.

Ormanın biyolojik yönünü şöyle tanımlayabiliriz. Toprak+Bitki+Yabanıl hayvan topluluğu+Toprak içinde yaşayan mikroorganizma.

Bu beş ayrı faktörü bir araya getirdiğimiz zaman ormanın canlı ve insana hitap eden büyük bir değerler topluluğu olduğu ortaya çıkar.

Bu değerlerin ayrı ayrı tanımı ve açıklaması çok uzun zaman ister. Ama en önemli yaklaşım, bu yüce değerlere sevgi ve saygı ile yaklaşmak, korumak ve

bu büyük değerleri yaşatmak bilincine sahip olmak, orman gerçeğine ulaşmaktır.

Orman gerçeğine ulaşmak aslında her birey için zorunlu bir olgudur. Şöyle ki, suyu olan, üzerinde üretim yapılabilecek toprağı olan bir ülkede yaşanabilir. Suyu ve üretim yapılabilen toprağı oluşturan ve koruyan ise ormandır.

"Ormansız toprak vatan sayılmaz" özdeyişi işte bu gerçeği ifade eder. Ormansız topraklarda, su ve üretim toprağı olamayacağı için o toprakta hiçbir toplum yaşayamaz. Dolayısıyla üzerinde yaşama olanağı kalmayan topraklar vatan sayılmaz.

Orman konusunun günümüzdeki en önemli bölümü, daha doğrusu tüm toplumu ilgilendiren yönü hukuki tarafı ve bunun içeriğinde yer alan 2/B olgusudur.

2/B; Toplumun büyük kesiminin yüzeysel olarak bildiği, derinlemesine bilgi sahibi olmadığı, ancak siyasiler ve rant peşindekiler tarafından hep gündemde tutulan peşinde koşulan bir konu olduğu tartışmasızdır.

Bunu çoğu kişi orman olmaktan çıkmış arazi parçası olarak kabul etmektedir. Oysa bir orman, orman olma niteliğinden nasıl uzaklaşır, bunun fiziki, bilimsel, hukuki koşulları nedir ve bu nitelik kaybı, bir gerçeği mi yoksa yapay bir oluşumu mu ifade etmektedir?

Bunları anlayabilmek ve değerlendirebilmek için "nitelik kaybı nedir?" sorusuna cevap vermek gerekir.

Nitelik Kaybı: Günümüzde nitelik kaybı şöyle tarif ediliyor ve anlaşıyor. Orman bitkileri yok edilerek, ağaçlar kesilerek orman toprakları üzerinde tarla, bağ, bahçe oluşturmak ve otelden kulübeye kadar her türlü bina yaparak kullanmak, yarar sağlamak amacı ile orman kavramını ortadan kaldırıp, yerine "nitelik kaybı" gibi yapay bir kavram koyarak ormanın ele geçirilmesinin yolu olarak benimsenip, 2/B adı ile yasalastırmak suretiyle yasal müeyyidelerden de kurtulma yolu olarak bu eylemi ormanlar tükeninceye kadar sürdürmek) şeklindeki düşünce ve eylem planı olarak algılanmaktadır.

Açıklamaya çalıştığım bu tarif ve algılama, bilimsel ve hukuki olmayıp, fiili bir durumu yansıtmaktadır.

Bu fiili durum aslında, yine orman yasalarına göre suç sayılmaktadır. Şöyle ki, ormanlar dünyanın neresinde olursa olsun, insan eli girmeden, makine kullanılmadan ortadan kalkmaz.

Doğal nitelik kaybı ancak, deniz taşması suretiyle ormanın su altında kalması, yanardağ patlaması suretiyle ormanların yanıp fosilleşmesi ya da büyük bir deprem sonucu toprak kayması ile ormanların işgali veya büyük bir bitki hastalığı ile ormanların niteliğini kaybetmesi ile söz konusu olabilir.

Ülkemizin coğrafi ve jeolojik tarihinde bu olayların hiçbirisi gerçekleşmemiştir. O halde ormanların, tarla, bağ, bahçeye dönüşmesi, ya da üzerine otel, fabrika, villa, otopark yapılması tamamen bilinçli şekilde yok edilen orman arazileri üzerine insan eliyle olmaktadır.

Bu olgular orman ceza yasasına göre suç teşkil ettiğine ve cezai yaptırımları da yine yasada yer aldığına göre, nitelik kaybı diye ihdas edilen kavram, **gerçek dışı hukuki ve bilimsel** hiçbir dayanağı bulunmayan bir olgudur.

Bunun sonucu olarak 6831 sayılı Yasada yer alan 2/B maddesi de, suç teşkil eden fiili olgulara geçirilen bir yasal kılıftır. Bu kılıf-ileride değineceğim şekilde- Anayasanın ormanlarla ilgili temel esprisine de aykırı olarak, ne acıdır ki Anayasaya bile yerleştirilmiştir.

2/B'nin DOĞUŞU

1- Anayasalarla oluşan orman hukukunun temel maddeleri 1961 Anayasası Md. 131., 1982 Anayasası Md. 169-170

2- Anayasada yapılan ilk değişiklik 1961 Anayasasının 131. Maddesine 17.04.1970 tarih ve 1255 S. Yasa ile bir fıkra ilave edilerek "nitelik kaybı kavramı" Anayasaya yerleştirilmiş ve 04.07.1973 tarihinde çıkarılan 1744 S. Yasanın (2.) maddesine monte edilerek dışarı çıkarma olgusu hayata geçirilmiştir.

3- Aslında nitelik kaybı kavramı yapay bir kavram olup; bilimsel hukuki ve gerçekçi bir kavram değildir.

4- Bu nedenle Anayasaya yerleştirilecek bir hukuki – gerçekçi kavram olmadığı için bu noktada bir "Anayasal Hukuksuzluk" başlamıştır.

5- Anayasada yer alan bir maddeye dayalı olarak daha sonra 1983'de çıkarılan 2896 S. Yasada 2/B olarak, 1986'da çıkarılan 3302 S. Yasada yine aynı şekilde 2/B maddesi olarak varlığını

sürdürmüştür.

6- Burada önemli olan husus şudur. Öncelikle 1961 Anayasasının 131. Maddesine 1970'de eklenen fıkra ile yaratılan hukuksuzluğun en somut örneği; 131. Maddenin önceki fıkralarında ve 1982 tarihli Anayasanın 169. Maddesinde yer alan (3) fıkroda benimsenip tanımlanan ormanların korunmasına yönelik hükümlere karşılık, aynı maddeler içinde ormanların, dayanaksız, bilime ve hukuka uymayan bir kavramla yok olmasına yol açacak fıkra ilavesi şaşırtıcı ve inanılması güç bir çelişkinin oluşması ve bunun ısrarla, değişik yasalarla sürdürülmesidir.

7- İşte bu Anayasal ve yasal hukuksuzluklar devam ettirilip, 2/B olgusu sadece anılan yasalarda bırakılmamıştır. 2/B olgusu değişik isimler altında ve daha birçok yasaya monte edilmiştir.

Ne var ki bu hukuksuzluğu Anayasa Mahkemesi (AYM) defalarca verdiği iptal kararları ile önlemeye çalışmıştır.

AYM'nin iptal kararları ile ilgili açıklama

1- AYM 6 kez 2/B ile ilgili olarak iptal kararı veriyorsa, öncelikle burada 2/B'nin varlığı tartışılıyor demektir.

2- Her yeni çıkarılan yasanın içine bir şekilde yerleştirilen bu maddenin kendisi hukuka ve Anayasanın temel esprisine aykırı olduğu için, hiçbir yasada kendine uygun yer bulamamaktadır.

3- Esasen yukarıda değindiğim gibi bu madde kendi içinde yer aldığı Anayasaya aykırı olduğu halde iptali yolunda dava açılmamaktadır. Çünkü bu kavramı getirenler, bunu Anayasaya yerleştirerek, iptal davası açılması yolunu kapatmışlardır.

4- Bu yol bilinçli olarak izlenmiştir. "Nitelik kaybı" şeklindeki kavramın Anayasada yer alması zorunlu ve gerekli bir olgu değildir. Tam aksine Anayasa hukuku ile bağdaşan bir kavram değildir. Bu nedenle Anayasada yeri olmaması gerekir. Eğer bu kavram Anayasa maddelerine monte edilmemiş olsaydı, AYM tarafından çoktan iptal edilmiş olacaktı. Bu sonucu tahmin edenler bu yolu kapatmak için bu dayanaksız kavramı Anayasaya yerleştirerek hukuk yolunu yani iptal davası açma yolunu kapatmışlardır.

Bütün bu açıklamalardan sonra şimdi sizlere AYM'nin iptal kararlarını sırası ile açıklamak istiyorum. Bu iptal kararlarına bakıldığında, siyaset ve siyasetçinin bu konuyu ne kadar ısrarla canlı tutarak, başka kanunlar eliyle ve yoluyla 2/B'nin uygulanmasını sağlamaya çalıştıklarını gözlemleyeceksiniz.

Oysa bu yol çıkmaz bir sokaktır. Zira 2/B uygulaması devam ettikçe bu güzel yurt toprakları, çölleşmeye her gün biraz daha yaklaşmaktadır.

Değerli izleyiciler: siyasi iktidarlar 2/B konusunu

oy potansiyeli olarak kabul etmişler ve ilgisiz, başka yasaların içine de yerleştirmek suretiyle bu olguyu devamlı uygulamak istemişlerdir.

Şimdi açıklayacağım, AYM'nin iptal kararları, başka yasalar içine saklanan 2/B uygulamaları ile ilgilidir.

Uygulama yöntemleri her defasında Anayasaya aykırı görülüp iptal edilmiştir. Buna rağmen günümüzde aynı konu gündeme getirilip ısrarla uygulanmak istenmektedir. AYM'nin iptal kararlarını şöyle sıralayabiliriz.

ANAYASA MAHKEMESİNİN İPTAL KARARLARI

1- 2924 sayılı Orman Köylülerinin Kalkınmalarının Desteklenmesi Hakkında Kanunun 3763 sayılı yasa ile değişik 11. Maddesi AYM tarafından 30.03.1983 tarihinde iptal edilmiştir. Anılan değişik 11. Maddede özetle: Kadastro sırasında Hazine adına tespit edilen yerler üzerinde sözü geçen kanunun 14. Maddesinde öngörülen 40 ve 100 dönümlük sınırlama göz önünde bulundurularak kullanan kişilerin adları kadastro tutanağının beyanlar hanesinde gösterilir. AYM özellikle bu fıkrayı ele alıp –Anayasanın 169 ve 170. Maddeleri karşısında- nitelik kaybı nedeniyle dışarı çıkarılan yerlerin Hazine adına yazımını müteakip asıl amacın orman köylüsüne toprak kazandırmak olması gerekirken bunların dışında olup- o toprağı işgal etmiş kişilere kazandırılmasının Anayasaya aykırı olduğunu kabul etmiş ve yasanın 11. Maddesi İPTAL EDİLMİŞTİR.

2- 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemlerle İlgili Yasanın 3290 sayılı Yasa ile Değişik geçici 2. Maddesinin (e) bendini ve dolayısıyla ilgili maddeyi AYM 27.09.1995 tarihinde İPTAL ETMİŞTİR. *İptal edilen madde özetle şöyledir; 31.12.1981 tarihinden önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini kaybetmiş yerlerden, şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerleşim alanları orman sınırları dışına çıkarılmış sayılır. Bu yerler hakkında bu kanun hükümlerine göre işlem yapılır. Bu yasa hükmüne göre “şehir kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler 6831 ve 3402 sayılı yasalarla beraber Anayasanın 170. Maddesindeki espriye aykırı olarak bu yasaların dışında tutulup ormanların gecekondu sahiplerine verileceği” sonucunu getireceği için, Anayasaya ve diğer yasalara aykırı görülüp iptal edilmiştir.*

4498 Sayılı Yükseköğretim Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

3- 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanununun değişik ek 18. Maddesine eklenen birinci ve ikinci

fıkralar ile geçici 1. Madde Anayasanın 2. 130. 153. 169. Maddelerine aykırı bulunarak İPTAL EDİLMİŞTİR. *İptal edilen madde özetle şöyledir; “Vakıflar tarafından kurulmuş Yüksek Öğretim Kurumlarına, fıkarda belirtilen gereksinimlerini sağlamak üzere Hazine arazi ve tesislerinin doğrudan, Kamu tüzel kişiliklerine ilişkin alanlarında muvafakatleri alınarak Bakanlar Kurulunca tahsis öngörülmüştür”. Oysa Vakıf Üniversiteler – Devlet üniversiteleriyle eş düzeyde sayılsa dahi bunlara yapılacak özgüllemenin de Yasayla yapılması gerekirken bunun Bakanlar Kuruluna bırakılması Anayasaya aykırıdır, bu ancak yasayla düzenlenebilecek bir konudur. Bu nedenlerle 4498 sayılı Yüksek öğretim kanununda değişiklik yapılmasına dair kanunun 2. Maddesiyle 2547 s. Yük.Öğ.Kanununun değişik ek 18. Maddesine eklenen 1. Fıkrası ile 2. Ve 3. Fıkralarının iptallerine 13.09.2000 gününde KARAR VERİLMİŞTİR.*

4- 4706 Sayılı Hazineye Ait Taşınmaz Malların Değerlendirilmesi ve Katma Değer Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunun 3. Maddesi Anayasanın 170. Maddesine aykırı olduğu için iptal edilmiştir. 4706 sayılı Yasanın 3. Maddesi özetle şöyledir; *6831 sayılı Orman Yasasının değişik 2/B maddesi gereğince dışarı çıkarılan yerlerde 2924 sayılı orman köylülerinin kalkınmalarının desteklenmesi hakkında Yasa Kurallarının uygulanmayacağı, Bakanlığın istemi üzerine bu yerlerin gerekli kadastro-ifraz ve tevhit işlemleri yapıldıktan sonra 492 sayılı Harçlar Yasasının 63. Maddesinde yer alan harca esas değerinden az olmamak koşuluyla, rayiç bedeli üzerinden köylerde varsa öncelikle kullanıcısı orman köylüsüne, belediye ve mücavir alan sınırları içerisinde ise kullanıcılarına doğrudan satılabileceği, aynı amaçla harca esas birim değeri üzerinden ilgili belediyelere ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğüne devredilebileceği öngörülmüştür. Oysa Anayasanın 170. maddesi, dışarı çıkarılan yerlerin doğrudan ve yalnız orman köylüsünün nakli ve yerleşimi için tahsis edilebileceğini, bunun dışında belediye veya arsa ofisine satışının söz konusu olamayacağını vurgulamıştır. Burada amaç orman köylüsünün kalkındırılmasıdır. Yoksa başka kurumlara ormandan yer sağlamak değildir. İşte bu nedenle 4706 s. Yasanın 3. Maddesi 23.01.2002 gününde iptal edilmiştir.*

5-Kızılağaç ve kestaneliklerle ilgili iptal kararı

Kızılağaç ve kestanelikleri ormandan saymayan 4999 sayılı Yasanın 1. Maddesi şöyledir; *“1956 tarihli 6831 sayılı Orman Kanununun 1. Maddesinin ikinci fıkrasının H bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.*

H) orman sınırları içerisinde veya bitişğinde tapulu, orman sınırları dışında ise her türlü tasarruf belgeleri ile özel mülkiyette olan ve muhitin hususiyetlerine göre yetişmiş veya yetiştirilecek

olan kızılâğaçlar ile aşılı kestanelikler, fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri dahil olmak üzere her nevi meyveli ağaç ve ağaçlıklar orman sayılmaz. Bu maddeye göre kızılâğaç ve kestanelikler bir anda orman ağacı olmaktan çıkarılmıştır. Ayrıca, aynı Yasanın 13. Maddesine şöyle bir hüküm konulmuştur, md. 6831 sayılı Kanunun 116. Maddesinin birinci fıkrasının A bendinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve (B) bendinin birinci fıkrasına aşağıdaki fıkrası eklenmiştir. “Ç ve E Bentlerinde yazılı yerlerden (D) bendindeki şehir mezarlıklarından (H) bendindeki her nevi meyveli ağaç ve ağaç ve ağaçlıklarla örtülü yerlerden (Kızılâğaçlıklar ile aşılı kestanelikler, fıstık çamlıkları ve palamut meşelikleri hariç) sahipleri her türlü zati ihtiyaçları ve pazar satışları için hiçbir kayıt ve şarta tabi olmaksızın kesim ve taşıma yapabilir”. Kızılâğaçlıklar ile aşılı kestaneliklerin sahiplerinin her türlü yapacak ve yakacak ihtiyaçları ile pazar satışları için yapacakları kesimler, keşif damga ve nakliye işlemlerine tabi olmayıp köy muhtarlığınca düzenlenecek belge ile yapılır. 4999 sayılı Yasa ile kızılâğaç ve kestanelikler bir anda orman ağacı tanımı dışına çıkarılmış ve orman köylüsüne, köy muhtarının düzenleyeceği belge ile kesim ve nakliye izni verilmiştir. Oysa kızılâğaç ve kestanelikler bilim açısından orman ağacı olduğu gibi, “6831 sayılı Yasa ve Yönetmeliklerle belli kurallara bağlı olan kesim ve nakliye” konusu da köy muhtarının yetkisine terk edilmiştir. AYM 17.03.2004 tarihli Kararı ile yukarıda değinilen her iki maddeyi de İPTAL ETMİŞTİR. Zira Kızılâğaç ve Aşılı Kestanelikler bilim açısından yıllardan beri orman ağacı sayılmıştır. Bunları orman ağacı sınıfının dışına çıkarmanın hiçbir yasal bilimsel dayanağı yoktur. Ormandan kesim ve nakliye işinin de muhtarlara terk edilmesi yine yasa ve yönetmelikleri bir anda yok eden bir olgudur ki kabul edilemez.

6- 6831 Sayılı Yasanın 17. Maddesinin İptaline İdair Anayasa Mahkemesi Kararı

6831 sayılı Orman Kanununun 17. Maddesinin 3373 sayılı Yasa ile değişik üçüncü bendi şöyledir; *turizm alan ve merkezleri dışında kalan Devlet ormanlarında Kamu Yararına olan her türlü bina ve tesisler için gerçek ve tüzel kişilere Tarım Orman Köy İşleri Bakanlığınca bedeli karşılığı izin verilebilir. Bu izin süresi kırk dokuz yılı geçemez. Devletçe yapılan tesisler dışında kalan her türlü bina ve tesisler için süresi sonunda eksiksiz ve bedelsiz olarak Orman Genel Müdürlüğünün tasarrufuna geçer. Ancak işletmenin maksadına uygun faaliyet gösterdiği Orman Genel Müdürlüğünce belirlenen hak sahiplerinin kullanma hakları yer, bina ve tesislerin rayiç değeri üzerinden belirlenecek yıllık bedelle doksan dokuz seneye kadar uzatılabilir. Bu durumda devir işlemleri bu uzatma sonunda yapılır. Turizm amaçlı tesisler için hak sahipleri adına tapuda irtifak hakkı tesis edilir. İzin ve irtifak hakları amaç dışı kullanılamaz. Bu madde üstü kapalı olarak*

ormanların mülkiyetinin kişi ve kurumlara devrini öngörmektedir. 49 ve özellikle 99 yıl bir insan ömrünü çok fazlası ile aşan sürelerdir. Normal olarak bu izni alan kişilerin mirasçılara intikali sağlayacak bir süre –adı irtifak hakkı da olsa- mülkiyet devrinden başka bir şey değildir. Bu nedenle bu madde Anayasanın 169. Maddesi ile Tarih-Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ile ilgili (63.) Maddesine Aykırıdır. Anayasanın 169. Maddesine göre; *devlet ormanların korunması ve sahaların genişletilmesi için gerekli Kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerine yenileri yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir. Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları Kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zaman aşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz. Ormanlara zarar verecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez. Ormanların tahrip edilmesine yol açan siyasi propaganda yapılamaz. Münhasıran orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacı ile işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz.*

Maddedeki Kamu Yararı genel nitelik taşır ve hangi alanda kamu yararı bulunduğu ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekirken her izin istemini kamu yararı çerçevesi içinde değerlendirmek ormanların herkesin kullanımına açılması anlamını doğurur. Kamu yararı adı altında ormanlara her türlü bina ve tesis yapılması ormanların mahvına yok açacak bir olgudur. 17. maddenin 3. Fıkrası; kamu yararı adına kamu yararına olmayacak sonuçlar yaratabilecek, bir tabiat varlığı olan ormanların korunmamasına sebep olabileceğinden Anayasanın 63. Maddesine de aykırılık teşkil etmeye devam edecektir.

Bu nedenlerle 17. maddenin 3. ve 4. fıkralarının iptaline 17.02.2002 gününde oy birliği ile karar verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi Kararları Karşısında Konunun Değerlendirilmesi

2/B olgusu siyasi iktidarlar tarafından 6 kez ayrı kanunların içine yerleştirilerek uygulamaya konulmuş, her defasında AYM tarafından iptal edilmiştir. Bu yol 2/B'nin gizli bir yöntemle hayata geçirilmesini sağlayan siyasi bir oyun niteliğindedir. Ne var ki AYM 6 kez verdiği iptal kararları ile bu oyunu bozmuştur.

6 kez iptal kararı verilen 2/B nin getirdiği olumsuzluklar şöyle özetlenebilir.

1- 2/B'nin değişik yöntemlerle uygulamaya konulması ülkemizin ormanlarına ve genel anlatımla coğrafyasına zarar vermektedir.

2- Dışarı çıkarılan yerlerde hak sahibi öncelikle

orman köylüsü olmalı ve hakkı teslim edilmelidir.

3- Gelecek kuşaklara yaşanır bir ülke bırakabilmek için ülkemizin yeşil örtüsü, kültür ve tabiat varlıkları mutlaka korunmalıdır.

4- 2/B ile çıkarılan yerler kullanan kişilere verildiği takdirde, ormana tecavüz etmemiş, yasalara, kurallara ve en önemlisi doğaya saygı gösterip ormanı koruyan iyi niyetli yurttaşların hakları çiğnenmiş olacak ve Anayasanın eşitlik ilkesi açıkça ihlal edilmiş olacaktır.

5- Bu yerleri ele geçirenler haksız kazançla büyük rant sahibi olacak, yasalara saygılı diğer bölüm seyirci olarak kalacaktır.

Bütün bu olumsuzluklar karşısında izlenecek en doğru yol 2/B felaketine SON VERMEK OLMALIDIR.

Son Çıkan Ve Anayasa İle Bağdaşmayan Yasalar

1- 25.02.2009 tarih ve 5841 Sayılı Yasa

3402 S. Kd. Yasasının 12. Mad.sine ek yapılarak kamu malları büyük bir tehdit altına sokulmuştur. Şöyle ki; Kadastro.Yasasının 12. Maddesi şöyledir: *30 günlük ilan süresi geçtikten sonra, dava açılmayan Kadastro Tutanaklarına ait sınırlama ve tespitler kesinleşir. Bu tutanaklarda belirtilen haklara, sınırlandırma ve tespitlere ait tutanakların kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanarak itiraz olunamaz dava açılmaz.* Bu hükme bu yeni yasa ile aşağıdaki tümce eklenmiştir.

Bu hüküm, iddia ve taşınmazın niteliğine Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri dahil, tarafların sıfatına bakılmaksızın uygulanır.

3402 sayılı Kadastro. Yasasının 12. Maddesine eklenen bu tümce ile kamu mallarının, kişi ve kurumlarca ele geçirilmiş olması bir bakıma meşrulaştırılmıştır. Şöyle ki, 12. Maddede yer alan 10 yıllık hak düşürücü süre gerçek kişiler açısından geçerli olup, kamu malı olan (MERA-YAYLA-ORTA MALI VE ORMAN) gibi yerler için kamu kurumları yani HAZİNE-ORMAN YÖNETİMİ bu süre ile bağlı olmaksızın dava açabiliyordu ve bu dava hakkı korunuyordu. Zira bilinçli ya da bilinçsiz pek çok kamu malı herhangi bir nedenle kişilerin eline geçmiş olabiliyordu ve Devlet dava hakkını kullanıp, kamu malını geri alabiliyordu. Şimdi 12. Maddeye eklenen bu fıkra ile Devletin dava hakkı da elinden alınmış olmaktadır. Yani MERA-YAYLA-ORMAN gibi Kamuya ait toplumun malı olan varlıklar kişilerin eline geçtiği takdirde, Devlet de 10 yıllık hak düşürücü süre sonunda artık dava açamayacak ve kamu malını gasp edenlerin elinden alamayacaktır. Bu olgu Kanun yolu ile kamu mallarının kötü niyetli kişilerin eline geçmesini sağlamak ve kurtarılmasını da önlemek amacını taşımaktadır.

Anayasaya Aykırılık Hali

Anayasanın 43-44 ve 45. Maddeleri "Kamu

Yararı" başlığı altında toplanmıştır.

Md. 43 – Kıyılardan Yararlanma

Md. 44 – Toprak Mülkiyeti

Md. 45 – Tarım, Hayvancılık ve üretim dallarında çalışanların korunması

Bu üç madde ile kıyıların, mera ve çayırların, tarım arazilerinin korunması ve kamu mallarının, kamu yararı dışında kullanılmasını önlemek, topraksız çiftçiye toprak sağlamak, tarımı, üretimi geliştirip desteklemek görevini Devlete vermiştir. İşte bu maddelerde kamu mallarının korunması amaçlanırken, 5841 sayılı Yasa ile 3402 sayılı Kadastro Yasasının (13.) maddesine eklenen fıkra ile Devletin koruma kollama gücü daraltılmıştır. Bu olgu Anayasanın anılan maddelerine aykırılık teşkil etmektedir. Anayasanın bu açık ve kesin hükümleri bağlayıcı iken, her şeye rağmen Anayasaya aykırı yasalar çıkarmak, Anayasal bir hukuksuzluk ortamı oluşturmaktadır. Merası-Ormanı-Çayırı-Yaylası azalan bir ülke, üzerinde yaşayan ulusunu besleyemez, doyuramaz hale gelir.

Bu olgunun yaratacağı ekonomik sosyal ve kültürel kargaşa, ülkenin bütün dengelerini bozar. Ulaşılan bu sonuç, ne siyasetçiye, ne de topluma hiçbir yarar sağlamaz.

5841 sayılı Yasanın 3. Maddesine de yine geçici bir madde eklenmiştir.

Geçici Md.10: *Bu kanunun 12. Maddesinin üçüncü fıkrası hükmü, Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu iddiası ile yürürlük tarihinden önce açılmış ve henüz kesin hükme bağlanmamış olan davalarda dahi uygulanır.* Bu geçici madde ile anılan sınırsızlık içeren madde, var olan, yürüyen davalarda dahi uygulanarak, Devletin açtığı yürüyen davalarda dahi sonuçsuz ve etkisiz hale getirmiştir. Hazine ve Orman Yönetiminin açtığı davalar boşlukta kalmaya mahkumdur.

TOKİ VE 2/B

Kısa adı (TOKİ) olan Toplu Konut İdaresi Başkanlığı, esas olarak dar gelirli yurttaşları konut sahibi yapmak için kurulmuş, düşük fiyatla ve uzun vadede ödemek kaydı ile konut yapan bir kurumdur. Asıl amacı sosyal bir hizmet olup arsa temini ise, doğal olarak inşaata müsait ve kentlerin uygun yerlerinde yeni yerleşim alanları oluşturacak biçimde düzenlenmiştir. Hazineye ait araziler üzerinde yoğunlaşan bu inşaat sistemi yukarıda ifade ettiğim gibi sosyal yardım amaçlı bir kuruluştur. Ne var ki son günlerde basında yer alan haberlere göre 2/B alanlarının TOKİ'ye tahsisi yolunda çalışma yapılmakta ve bunun da 2/B sorununu çözme yolunda bir düşünce olarak geliştiriliyormuş. Bu düşünce aşağıdaki nedenlerle yanlıştır ve çok olumsuz sonuçlar getirir.

1- Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki TOKİ'nin kendi imar planını yapmak ve bunları uygulamak yetkisi mevcut olup, planlama sürecinde denetimden muaf tutuluyor. Belediyelere, inşaata başladığı zaman sadece bilgi vermekle yetiniyor.

Yani TOKİ adeta bağımsız çalışan bir kurum gibi, dolayısıyla 2/B alanları ormanların en güzel, en değerli bölümlerinde de yer alıyor ki bu tür yerleri ele geçirecek olan TOKİ'nin, yapı-imar denetimi söz konusu olmadığına göre İstanbul'un, İzmir'in, Mersin'in, Antalya'nın en güzel yerlerinde nitelik kaybı kavramı ile orman dışına çıkarılan bu değerli alanlara lüks villa niteliğinde konut yapılmayacağını kim garanti edebilir. Burada yoksul vatandaşın konut sağlamak yerine lüks konut yapılarak varlıklı kişilerin buralara sahip olmayacağı söylenebilir mi?

2- Kaldı ki; 2924 sayılı yasanın 3763 S. Yasa ile değişik 11. Ve 12. Maddelerinde 2/B ile çıkarılan yerlerin nasıl değerlendirileceği vurgulanmıştır. Ayrıca üzerinde durulması gereken en önemli nokta şudur.

2924 S.Yasanın 11. maddesinde özetle; *“kadaströ sırasında Hazine adına tespit edilen yerler üzerinde sözü geçen kanunun 14. Maddesinde öngörülen 40 ve 100 dönümlük sınırlama göz önünde bulundurularak kullanan kişilerin adları kadaströ tutanağının beyanlar hanesinde gösterilir”* hükmü yer almıştır. AYM Anayasanın 169 ve 170. Maddelerine aykırı gördüğü bu maddeyi 30.03.1983 tarihinde iptal etmiştir. İptal gerekçesi şudur: Anayasanın 169 ve 170. Maddelerine göre, nitelik kaybı ile dışarı çıkarılan yerlerin orman köylüsüne kazandırılması gerekirken, işgalcilere verilmesi olanaksızdır. Bu nedenle 2/B ile çıkarılan yerlerde amaç, orman köylüsünü toprak sahibi yapmaktır. Şimdi amaç Anayasada belirlenip AYM kararı ile bu olgu tescil edilmiş olduğuna bu amaç ve hukuki olgu dışlanarak 2/B alanlarının TOKİ'ye verilmesi bu amacı dışlar ve anılan AYM Kararına da ters düşer.

3- Yine son çıkarılan 5831 sayılı yasada *“dışarı çıkarılan yerlerin yine işgalcilerin adı beyanlar hanesinde gösterilecektir”* yolunda hüküm yer almıştır ki bu yasada Anayasanın 169 ve 170. Maddelerine aykırı olduğu gibi değindiğim AYM kararına da yine ters düşmektedir. Burada açıkça ve tekrar eden aykırılıklarla Anayasa zedelenmekte ve bir hukuksuzluk ortamı oluşmaktadır. 2/B ile çıkarılan yerlerde Anayasa gereği öncelik orman köylüsünde ve Anayasaya aykırı olmakla beraber kullanan kişi ya da kişilere ait sayılıyorsa, TOKİ nasıl devreye girecek ve nasıl 2/B topraklarına sahip olup inşaat yapacaktır? Bu sorunun cevabının olduğunu sanmıyorum! Bu olgu, bu tasarruf gerçekleşirse, hangi Yasal dayanakla, Anayasaya nasıl uygunluk sağlanarak yapılacağı, hep hukuki soru ve sorun olacaktır. Yeni bir hukuksuzluk ve Anayasaya aykırılık hali ile oluşan bir hukuksuzluk gündeme gelecektir!

Oysa T.C. bir Hukuk Devleti olduğuna ve Anayasanın 2. Maddesinde açıkça *“Türkiye Cumhuriyeti, Demokratik, Laik, Sosyal bir Hukuk*

Devletidir” hükmü yer aldıkça, çıkarılan tüm yasaların, yönetmeliklerin Anayasaya aykırı olmaması ve hukuki olması, hukuka aykırı olmaması gerekir. Bu kurala uyulmadığı takdirde Anayasal bir hukuksuzluk başlar ki bu hukukun dışlanması anlamına gelir ve bunun sonucu olarak hukuk biterse kaos başlar.

Anayasa ve yasalar sadece kitap sayfalarında ve kağıt üzerinde bırakılacak metinler değildir. Bunlar birbirine paralel olmak ve uygulanmak üzere yapılmış, toplumun temel kuralıdır.

Yukarıda açıkladığım tüm Anayasa ve yasa değişiklikleri ile devam eden 2/B yapay olgusu ülkemiz ormanlarına vurulmuş yıkıcı bir darbedir.

Güzel Türkiye'mizin coğrafyasına ihanet niteliği taşıyan 2/B maddesinin ve 1982 Anayasasının 169. Maddesinin 4. Fıkrasının kesinlikle iptali ile ortadan kaldırılması zorunlu bir vatan görevidir. Aksi halde devamlı 2/B alanları oluşacak ve gelecekte bir gün dışarı çıkarılacak orman kalmayacaktır. Ormansız topraklarda yaşanamayacağına, ormansız toprakları vatan sayılamayacağına göre, hiçbir siyasi iktidarın, hiçbir kurumun ve hiç kimsenin ülkeye ve ulusa böyle karanlık bir gelecek yaratmak ve çölleşmiş topraklarda yaşamaya mecbur etmek hakkı ve yetkisi yoktur.

Değerli izleyiciler, konuşmamı bir şiirimle tamamlamak istiyorum.

KIYAMAZSINIZ ORMAN'A

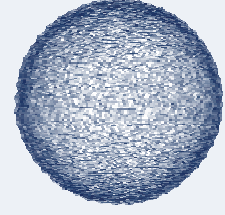
Bilseydiniz yeşilin kaç çeşit olduğunu,
Hissetseydiniz esen rüzgârda ormanın nefesini,
Gün doğarken dinleseydiniz kuşlar senfonisini
Titrederdi yüreğiniz, bükülürdü bileğiniz, kıyamazdınız ormana

Konuşsaydınız yaşlı çınarla özgeçmişini,
Görebilseydiniz servinin kadını güzelliğini,
İzleseydiniz keleklerin sema raksını
Titrederdi yüreğiniz, bükülürdü bileğiniz, kıyamazdınız ormana

İzleseydiniz titreyen nilüferleri,
Yaşasaydınız bir gün yeşil cennette,
Uyansaydınız sabahında bülbül sesiyle,
Titrederdi yüreğiniz, bükülürdü bileğiniz, kıyamazdınız ormana

Süzülürken yükseklerde kartallar,
Sevişirken dallarda kumrular,
Oynaşırken önünüzde sincaplar
Kırılır baltaıyla kalkan eller, titrer yüreğiniz bükülür bileğiniz, kıyamazsınız ormana!

KOPENHAG MUTABAKATI

Çeviren: **Arş. Gör. H.Batuhan GÜNSHEN** • Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi

hgunsen@bartin.edu.tr

**COP15
COPENHAGEN**
15th Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change

15. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı 7-18 Aralık 2009 tarihleri arasında Danimarka'nın Kopenhag kentinde yapıldı. Konferansta 192 ülkeden, hükümetler, iş toplulukları ve sivil toplumdan katılan yaklaşık 15.000 katılımcı yer aldı. Konferans sonunda bir mutabakat metni yayınlandı. Bağlayıcılığı olmasa da ülkeler arasında uzlaşma niteliği taşıyan bu mutabakat küresel sıcaklık artışının 2 dereceden daha az olması için gaz salınımının azaltılması, orman azalmasının önlenmesi, gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere para yardımı gibi önemli noktalara değinmektedir. Bundan dolayı sizlerle paylaşmak istedik.

Konferansa katılanlar aşağıdaki başlıklar altında hemfikir olduklarını belirtmişlerdir.

1- İklim değişikliğinin günümüzün en önemli sorunlarından birisi olduğunun altı çizildi. Güçlü politikalarla ve bunlara uygun ortak ilkelerle iklim değişikliği ile acilen mücadele edileceği vurgulandı. Toplantının nihai hedefini başarmak ve atmosferdeki sera gazı yoğunluğunu iklim değişikliğini önleyecek belli bir seviyede sabit tutmak için eşitlik temelinde ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında küresel sıcaklık artışı 2°C'nin altında tutulmalıdır. İklim değişikliğini önlemek için uzun dönemli ortak eylemler oluşturulmalıdır. İklim değişikliğinin kritik etkileri ve özellikle hassas ülkelerde alınacak önlemlerin potansiyel etkileri tanımlanmalıdır. Ülkelerin iklim değişikliğine uyum sağlaması için uluslararası destekleri içeren kapsamlı programların geliştirilmesi gereklidir.

2- Küresel emisyon salınımının engellenmesinde, IPCC (Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli) Dördüncü Değerlendirme Raporu gibi küresel emisyonun azaltılmasına ve küresel sıcaklık artışının 2°C'nin altında tutulması gerektiğine değinen bilimsel çalışmaların göz önünde bulundurulması kararlaştırılmıştır. Hükümetlerin ulusal ve küresel emisyon salınımının azaltılmasında mümkün olduğunca ortaklaşa çalışması gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde küresel emisyon seviyesinin düşürülme süresinin daha uzun olacağı bilinmektedir. Ayrıca bu ülkelerin sosyal ve ekonomik kalkınma isteklerini de

dikkate almak gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin öncelikleri arasında ilk sırayı yoksulluğu önlemek gelmektedir. Bu ülkelerdeki düşük emisyon geliştirme stratejisi sürdürülebilir kalkınma için vazgeçilmezdir.

3- İklim değişikliğinin olumsuz etkilerine uyum sağlanması ve alınacak önlemlerin potansiyel etkileri tüm ülkeleri ilgilendirmektedir. Toplantının uygulamalarını gerçekleştirmek için acilen uluslararası ortaklık gereklidir. Gelişmekte olan ülkelere (özellikle hassas ülkeler, az gelişmiş ülkeler, geliştirmekte olan küçük ada devletleri ve Afrika ülkeleri) iklim değişikliğine karşı

esnekliğin geliştirilmesini ve hassasiyetin azaltılmasını amaçlayan adaptasyon uygulamaları desteklenmelidir. Gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliğine adaptasyonunu desteklemek için gelişmiş ülkeler eşit, öngörülebilir ve sürdürülebilir finans kaynaklarını, gerekli teknolojileri ve kapasite geliştirme faaliyetlerini sağlayacaktır.

4- Gelişmiş ülkeler ekonomik boyutunu da içeren

kapsamlı emisyon hedeflerinin ayrı ayrı ya da ortaklaşa 2020 yılına kadar tamamlanmasını üstlenecektir. Kyoto Protokolünü imzalayan gelişmiş ülkelerin protokol kapsamında daha fazla emisyon azaltmaları desteklenecektir. Gelişmiş ülkeler tarafından emisyon azaltma için sağlanacak finans desteği tespit, kayıt ve teyit edilecektir. Bu tür hedeflerin saymanlığı yapılacak ve finans desteği özenli, güvenilir ve şeffaf olacaktır.

5- Konferansta taraf olan az gelişmiş ülkeler belirtildiği gibi emisyon azaltma işlemlerini uygulayacaklardır. Bunları az gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan küçük ada devletleri gönüllü olarak üstlenebilirler. Az gelişmiş ülkeler tarafından öngörülen emisyon azaltma faaliyetleri, ulusal envanter raporları dahil olmak üzere, belirtilen kurallara göre iki yılda tebliğ edilecektir. Az gelişmiş ülkeler tarafından alınan emisyon azaltma faaliyetleri kendi iç ölçüm, kayıt ve teyitlerine tabi olacak ve sonuç ülkelerin kendi ulusal iletişim yollarıyla her iki yılda bir kayıt edilecektir. Az gelişmiş ülkeler ulusal iletişimle emisyon azaltma faaliyetlerinin uygulamaları konusunda haberleşeceklerdir. Ulusal ölçekte iklim değişikliğini azaltma çalışmalarına uluslararası destek arayışında, teknoloji, finans ve kapasite geliştirme desteğiyle ilişkili bilgiler toplanacaktır. Taraflar toplantısıyla kabul edilen kurallara uygun olarak ulusal ölçekte iklim değişikliğini azaltma faaliyetleri uluslararası ölçümlere, kayıtlara ve teyitlere tabi olacaktır.

6- Ormanların, ormansızlaşmadan ve orman bozulmasından kaynaklanan emisyonların azaltılmasındaki (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degredation in Developing Countries=REDD) kritik rolü ve sera gazı emisyonunu ortadan kaldırmada ormanlara duyulan ihtiyaç tanımlanmıştır. Gelişmiş ülkelerden finansal kaynakların desteğini sağlayarak REDD+'yı içeren mekanizmanın acilen kurulmasındaki çalışmalara olumlu teşviklerin sağlanması gerekmektedir.

7- Pazar kullanımı, fayda-maliyeti geliştiren ve emisyon azaltma faaliyetlerini destekleyen fırsatları içeren çeşitli yaklaşımları takip etmeye karar verilmiştir. Özellikle ekonomik yönden zayıf olan gelişmekte olan ülkelerin emisyonlarını düşük seviyede tutarak kalkınmalarının devam etmesini sağlayan modeller teşvik edilmelidir.

8- Toplantının uygulamalarının gerçekleştirilmesi için kapasite geliştirme, teknoloji geliştirme ve transferi,

adaptasyon, orman bozulması ve ormansızlaşmadan kaynaklanan emisyonun azaltılması (REDD+) için finans sağlayan faaliyetler geliştirilmeli ve desteklenmelidir. Konferansın hükümleriyle uygun olarak, gelişmekte olan ülkelere sağlanan öngörülebilir ve eşit fonlar geliştirilmelidir. Uluslararası kurumların yatırımlarını ve ormancılığı içeren kaynakları destekleyen gelişmiş ülkeler iklim değişikliğini azaltma ve adaptasyon için 2010-2012 yılları arasında yaklaşık 30 milyar Amerikan dolarını taahhüt etmektedir. Adaptasyon Fonu az gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan küçük ada devletleri ve Afrika ülkeleri gibi en hassas gelişmekte olan ülkelere öncelik verecektir. İklim değişikliğini azaltma faaliyetlerinin anlamlılığı bağlamında ve uygulamalardaki şeffaflıkla, gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelere 2020 yılına kadar 100 milyar Amerikan dolarının akışını sağlamayı amaçladıklarını belirtmişlerdir. Bu fon alternatif finans kaynaklarını içeren, ikili ve çok taraflı, halk ve özel sektör gibi çok geniş ve çeşitli kaynaklardan sağlanacaktır. Adaptasyon için yeni çok taraflı kaynaklar etkili ve verimli fon düzenlemeleriyle oluşturulacaktır. Bu fonun doğru şekilde paylaştırılması Kopenhag Yeşil İklim Fonu aracılığıyla sağlanacaktır.

9- Bu amaçla, alternatif finans kaynaklarını içeren, potansiyel gelir kaynaklarının desteklenmesi çalışmaları için tarafların müzakereleri sorumluluğunda ve rehberliği altında Yüksek Seviyeli Panel düzenlenecektir.

10- Gelişmekte olan ülkelerle ilgili olan REDD+, adaptasyon, kapasite geliştirme, teknoloji geliştirme ve transferi gibi iklim değişikliğini azaltma faaliyetlerinin, politikaların, programların ve projelerin desteklenmesi için Kopenhag Yeşil İklim Fonu'nun kurulmasına karar verilmiştir.

11- Kalkınma faaliyetlerini geliştirmek ve teknoloji transferi için bir Teknoloji Mekanizmasının oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu mekanizmanın oluşturulmasında ulusal şartlar ve öncelikler göz önünde bulundurulacaktır.

12- Toplantının nihai amaçlarının yol göstericiliğini içeren, mutabakatın uygulamalarının değerlendirilmesi için 2015 yılında tekrar toplanılmasına karar verilmiştir. Uzun dönemli amaçların güçlendirilmesinde 1,5°C'lik ısı artışıyla ilişkili bilgileri içeren ciddi bilimsel çalışmalar dikkate alınmalıdır.

ORADA BİR “ORMANCI” VAR, UZAKTA!

Söyleşi: Dr. Murat ALAN

Yücel Çağlar, İÜ Orman Fakültesi'ni 1970 yılında bitirdi; Edremit Orman İşletmesi'nde çalışmaya başladı; bu işletmenin Zeytinli Orman Bölge Şefliği'nden sonra askere gitti. Askerlik sonrasında Siirt Orman İşletmesi'nde orman bölge şefliği yaparken 1973 yılında gelen çağrı üzerine Ormancılık Araştırma Enstitüsü'ne geçti. 1976 yılında Erzurum Orman Bölge Müdürlüğü'ne, buradan Sarıkamış Orman İşletme Müdürlüğü'nün Boyalı Orman Bölge Şefliğine atandı. Bu görevinde iken Milli Prodüktivite Merkezi'nin açtığı sınavı kazandı ve Kasım 1976-Mart 2007 döneminde bu kuruluştaki “verimlilik uzmanı” olarak çalıştı.

1976 yılında AİTİA'de “Matematik-İstatistik” konusunda yüksek lisans yaptı, 1986 yılında İÜ Orman Fakültesi'nde “Orman Ekonomisi” konusunda “doktor”, 1988 yılında da aynı Fakültede ve konuda “doçent” oldu.

TMMOB Orman Mühendisleri Odası yönetim kurulunda görev aldı; “Ormancılığımıza Katkı” adlı aylık dergiyi bir yıl, “Çevre veOrmancılık” adlı iki aylık dergiyi de altı yıl boyunca yayımladı; 1989 yılında ise Kırsal Çevre veOrmancılık Sorunları Araştırma Derneği'ni kurdu ve bu Dernek adına yayınlar çıkardı, çoğu Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen çeşitli projeleri gönüllü olarak yürüttü ve eğitim çalışmaları yaptı.

Orman mühendisi olmaya nasıl karar verdiniz?

Çoğu meslektaşımız gibi benimkisi de rastlantı; tümüyle rastlantı: Mimar olmak istiyordum. O dönemde her üniversitenin giriş sınavı ayrı yapılıyordu ve ben de İTÜ'nün sınavlarına hazırlanıyordum. Haydarpaşa Lisesi'nden sınıf arkadaşlarım İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nin de sınavlarına girmemizi önerdi. Gereğesi de pek ilginç: Herkes burs alabiliyormuş; söylentilere göre de iki katlı bina projesini çizme ve imzalama yetkisi veriliyormuş ve bir de herkese ehliyet aldırılıyormuş! Orman Fakültesi ve orman mühendisliği hakkında başka hiçbir bir bilgim yoktu. Ben, lâf olsun diye altı tercih yaptım; altısı da Orman Fakültesi. Bildiğimden değil; İTÜ'ye girip mimar olacaktım ya, başka hiçbir seçeneği düşünmüyordum. İTÜ sınavları üç derste yapılıyordu. Ben hastalanınca ancak ikisine girebildim, dolayısıyla o yıl İTÜ'ye giremedim. Ardından ODTÜ'yü hedefledim ama ekonomik nedenlerle sınav harcını yatıramadım ve Ankara'ya da gidemedim. “Ekonomik mecburiyetten” İÜ Orman Fakültesi'ne kayıt yaptırdım, ama aklım fikrim İTÜ'deydi. Bir yıl öylesine gittim Orman Fakültesi'ne. İkinci yıl Bahçeköy'e geçince “mecburiyetim” giderek “mahkûmiyete” dönüştü. Fakülteyi bitirince de orman mühendisliği yapmak aklımdan bile geçmiyordu; turizmcilik vb işleri yapmayı düşünüyordum ama para nerede... Fakülteyi bitirince bu kez de “hukuksal mecburiyetten” işe başladım; burs almıştım ve Orman Genel Müdürlüğü'ne “mecburi

hizmetim” vardı çünkü. 1970 Kasımında Edremit Orman İşletmesi'nde işe başladım. Hemen İstanbul'a dönüp istifa edecektim. Ancak aralarında Haydarpaşa Lisesi'nden beri tanışık olduğum Taner (Savaşan) ile birkaç sınıf arkadaşım da İşletme'nin Güre'deki yazlık tesislerinde “staj” yapıyordu. Birkaç ay onlarla oyalandım; zaman geçtikçe ayaklarım da yere değmeye başladı. Yavaş yavaş mesleği tanımaya başladım. İşletmede Zeytinli Orman Bölge Şefi Abdullah ALTIPARMAK'ın “refikiydim”; Ali ÖZBEKREM, komşu orman bölge şefi ve “Degol” Turgut AKYÜZ de orman işletme müdürümüzdü. Şimdi düşünüyorum da onlarla, Mehmetalan köylüleriyle Edremit Orman İşletmesi'nde, Zeytinli Orman Bölge Şefliği'nde, Kazdağları ormanlarında yaşadıklarım ne büyük şanstı! Muğla Orman Bölge Müdür yardımcısı iken yitirdiğimiz Abdullah ALTIPARMAK ve Turgut AKYÜZ Ağabeyleri, Mehmetalan Köyünden orman işçisi arkadaşım Ali TULUM'u sevgi ve saygıyla anıyorum; toprakları bol olsun; Ali Ağabeye de buradan selamlar. Ormanların ve ormancılığın onlarla birlikte kanıma girdiğini söyleyebilirim; girdi ve bir daha da çıkmadı. Gördüğünüz gibi, giderek orman ve ormancılık fanatığı oldum çıktım. Söyledim ya; ben çok şanslıyım, hem de pek çok! Şanslıyım çünkü rastlantıyla da olsa “orman mühendisi” oldum; şanslıydım çünkü Türkiye gibi ormanları olağanüstü çeşitlik gösteren bir ülkede ormancılık yapacaktım; şanslıydım çünkü ormancılık alanında araştırmacı olacaktım... Aklıma gelmişken bu noktada,

araştırmacılığa da rastlantıyla geçtiğimi söylemeliyim: Siirt'te orman bölge şefi iken çok yakın arkadaşım Tuncay'ın (Neyişçi) Oda'nın Orman Mühendisliği Dergisi'nde bir çeviri yazısı çıkmış ve ben de Tuncay'ı çok kıskanmıştım. Tuncay öğrenciliğinde de bizim ufukumuzu açmıştı. Ancak, nedense bu başka bir şey gibi geldi bana: Kalktım, ben de sağdan soldan derlemelerle bir yazı hazırlayıp Dergiye gönderdim; yayımlandı. Nasıl sevindim, nasıl şaşırdım bilemezsiniz. O güne değin mektup yazarken bile zorlanırdım çünkü. Havaya da girdim doğallıkla; hemen bir tane daha yazıp gönderdim; hayret, o da yayımlandı. Ve arkasından bir mektup: O zamanlar Ormanlık Araştırma Müdürlüğü'nde aynı Şube'de görevli Yalçın Anıl ile Celal Çoban (ve belki de Erol Duruöz) Ağabeyler; yazılarımı beğendiklerini bildiriyor, Enstitü'ye geçmemi öneriyorlardı. Yaşamı boyunca hiçbir yerde yazı yazmamış, orta öğretimde kompozisyon derslerinden hep borçlu geçmiş, dahası son derece az kitap okuyan benim gibi birisi nasıl araştırmacı olabilirdi ki? Eşimle epey düşündükten sonra, Enstitü'ye başvurdum. Sanırım, Celal ve Yalçın Ağabeylerin de çabaları sonunda bir de baktım ki, Ankara'da Ormanlık Araştırma Enstitüsü'ndeyim. Celal, Yalçın ve Erol Ağabeylere, çevirileriyle beni kıskandıran Tuncay'a teşekkür borçluyum; teşekkür ediyorum.

Meslek yaşamına orman bölge (işletme) şefi olarak başladınız. O zamanki izlenimlerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

Her meslek, öğrenimden önce ve öğrenim sürecinde

az çok tanırır. Sanırım, bizim kuşak çoğunlukla gerektiğince tanımadan başladı mesleğe. Fakültede öğrendiklerimizin yeterli olup olmadığını anımsamıyorum; ancak, orman bölge şefi olarak yapmak zorunda olduklarımızla Fakültede öğrendiklerimiz arasında çeşitli uyumsuzluklar olduğunu duyumsuyorduk: Fakültede öğrendiklerimizi uygulamaya aktarma olanaklarımızın son derece kısıtlı olduğunu görüyor, yakıcı biçimde de yaşıyorduk. Ancak, büyük ölçüde bu kısıtlılığın yol açtığı yetersizliklerimizi devlet gücünü arkamıza alarak kapatmayı kısa zamanda öğreniyorduk: Ormanda "devlet" bizlerdik, karşımızdakiler ise yalnızca zorunlu gereksinmelerinin karşılanmasıyla, deyiş yerindeyse, "erkeklik bizde kalsın" anlayışıyla kimi kolaylıklar gösterdiğimiz, çoğunluğu bilgisiz ve bilinçsiz dolayısıyla da örgütsüz ve toplumsal güvencesiz insanlarımızdı. Bizler "veren", onlar da verdiklerimizi "alanlardı". Kısacası; bu ilişki biçiminde bizler, benzetmem yerindeyse "feodal beyler" onlar da "serfler" idi. Şimdi ne denli farklı acaba?

Öte yandan, şimdi söyleyeceğime inanmayacaksınız belki de; o dönemde orman işletmeciliği şimdilerdekinden çok daha teknik idi; en azından teknik gereklerin yerine getirilmesine şimdikinden çok daha fazla özen gösteriliyor, şimdilerdeki gibi "uzaktan kumandalı" ormanlık yapılmıyordu.. Sözgelimi, o dönemde; damga işleri işletmedeki tüm şeflerin katılımıyla, bir tür imece düzeniyle yapılır, uygulamalar da akşamları birlikte tartışılırdı; gençlik içindeki yaşlı ve büyük ağaçlar kesim öncesinde budanırdı; yağışlardan sonra kamyonlar ormana sokulmaz, "nakliye"

başlanmazdı; orman yolları, tam da inşaat ve transport derslerinde gördüğümüz gibi yapılır, "sanat yapıları" yapılmadan yahut onarılmadan da taşımaya açılmazdı, vb...

Biliyorsunuz, 1970'li yıllara değin orman bölge şefliklerinin çoğu köylerde, dahası köy bile sayılamayacak yerleşmelerde ya da yakınında kurulmuştu. Bu durum orman bölge şefliklerindeki çalışanlar için çeşitli sıkıntılara yol açıyordu kuşkusuz: Orman bölge şefleri çocuklarının öğrenimlerinden, eşlerinin çalışma durumlarından tutun da çeşitli alt yapı yoksunluklarına, yerel egemenlerin baskılarına, toplumsal ve kültürel iletişim yetersizliklerine varasıya şimdilerde akla bile gelmeyecek sorunlar yaşıyordu. "Başa gelen çekilir" diye mi düşünülüyordu, bilemem, doğrusu, bunların bir "sorun" olduğunun ayırına varan da pek azdı. Yakınılırdı kuşkusuz ama bu yakınımlar bir hak savaşımına yol açabilecek denli keskinleşmezdi. Herhangi bir nedenle bir araya gelindiğinde en çok "istihsal" durumundan söz edilir, yerel baskılardan yakınılırdı. Ancak bu baskılar orman bölge şeflerinin siyasal tutumlarından çok "devletçi" uygulamalarından kaynaklanır, ender olarak da üst yönetimin baskılarına dönüşürdü. Üst yönetim (işletme ya da orman bölge müdürü (başmüdür yahut Orman Genel Müdürü) astlarını sakınırdı çoğunlukla. Ne yazık ki, 1970'den sonra bu durum büyük ölçüde değişti. Baskılar artık yerel egemenlerin yanı sıra "üst" konumunda meslektaşlardan da gelir oldu ve bu eğilim giderek pekişti. Son zamanlarda, deyiş yerindeyse "gücü gücüne yetene" bir baskı ilişkisi ortaya çıktı ve yaygınlaştı. Temel ormancılık çalışmalarının özelleştirilmesi ise hem baskıların niteliğinin hem de "aktörlerinin" değişmesine yol açtı. Ben eskiden orman bölge şeflerini "Süpermenler" olarak nitelendirirdim; bu düşüncem son yıllarda değişti ama artık nasıl nitelendirebileceğimi bilemiyorum. - Orman işletme şefleri devlet orman işletmeciliği düzeninin "şamar oğlanlarıdır" desem bana gücenirler mi acaba?

İdeal bir orman işletme şefliği için temel koşulları belirtebilir misiniz?

1970'li yıllara değin ülkemizdeki ormancılık, orman işletme müdürlükleri ve dolayısıyla da orman bölge şefliklerindeki etkinliklere indirgenmişti. Başka bir söyleyişle; ormancılığımızın "esas oğlanları" orman işletme müdürleri ve ağırlıkla da orman bölge şefleri idi; ancak, artık değil: Çünkü son derece önemli iki gelişme oldu. **Bir:** Hemen hemen tüm orman bölge şeflikleri, çoğu ilçe ve/veya il merkezinde bulunan orman işletme müdürlüklerinde toplandı. Bu uygulama, bence orman işletmeciliğimize yaşamsal önemde fırsatlar getirdi, ne var ki, bu fırsatlar gerektiği gibi kullanılamadı; yalnızca orman bölge şeflerine görece olarak daha iyi bir "sosyal yaşam" sağlama yanı öne çıkarıldı. **İki:** Bakanlık düzeyinde örgütlenme ise bence ormancılığımızdaki yaşamsal önemde yanlışlarından birisini de gündeme getirdi: Aynı orman alanı üzerindeki temel ormancılık etkinlikleri bile ayrı ayrı yönetsel birimler tarafından tasarlanır, planlanır ve yürütülür oldu. Yönetsel çok başlılığa neden olan bu uygulama kaçınılmaz olarak akıl almaz yönetsel çatışmalara yol açtı. Oysa bu deneyim tüm olumsuzluklarıyla 1970'li yıllarda da yaşanmıştı. Ancak, etkenlik vb. yanlışlarıyla hiçbir biçimde sorgulanmayan bakanlık düzeyindeki örgütlenmeye yeniden geçilmesiyle birlikte aynı yönetsel karmaşa, bu

kez daha boyutlu olarak gündeme geldi. Dünyada ve dolayısıyla Türkiye'de de "yeni" orman ve ormancılık anlayışlarının ve orman fakültelerinin sayısının dokuza çıkarılması ise bu karmaşayı pekiştirdi. Öyle ki, bu karmaşada "*orman bölge şefinin adı artık yoktur*" ! İşin garibi, orman bölge şefliği yapan meslektaşlarımızın da çoğunluğu içinde bulundukları bu durumdan hiç yakınmadı, yakınmıyor. İşine mi geliyor yoksa? Bilmem, bilemem... Ama şunu, nasıl derler, adım gibi biliyorum: Yürürlükteki ormancılık örgütlenmesi, tümüyle yanlıştır; ormancılık uğraşısının doğasına aykırıdır. Bu baştan sona yanlış örgütlenmede, orman işletme şeflerinin işlevleri ise, deyiş yerindeyse, "zurnanın son deliğinkine" indirgenmiştir. Dolayısıyla, yürürlükteki ormancılık düzeni veri iken sorunuza, - *Böyle bir ormancılık düzeninde orman işletme şefleri olsa da olur olmasa da...* dışında anlamlı bir yanıt verebilmem olanaksızdır. Yok, eğer bir "ütopyamdan" söz etmemi istiyorsanız, isim çok kolay: Her fırsatta söylemeye çalıştığım gibi, bence "orman işletme şeflerinin"; *orman ekosistemlerini bir bütünün parçası olarak, tüm değişimleri ve etkileşimleri birlikte, bir bütün olarak algılayabilen, görebilen, boyutlandırabilen, sorgulayabilen, anlayabilen, sevebilen ve açıklayabilen yaratıcı, estetikçi, kamucu, halkçı, dayanışmacı, paylaşımcı bir gönülleyen, düşünen, bilgilenen, eyleyen, emeği ve bilgiyi doğayla buluşturan, sanatçı insanlar olması gerekir.* Çünkü "yönetmek" (ne demekse ?) hatta daha da kötüsü "işletmek" durumunda oldukları orman ekosistemleri ancak ve ancak böylesi özelliklere sahip olabilenler tarafından daha iyi anlaşılabilir ve açıklanabilir, onlarla gerektiği gibi iletişim kurabilir. Bu nedenle, yine hep söylemeye çalıştığım gibi, orman işletme şeflerinin "orman mühendisi" olmaları da gerekmez. Dahası, çoğunlukla anladığımız anlamda "mühendis" olmaları orman işletme şeflerini "*bozar*". Şimdi, direnip de söyleşimizi buraya değin okuyabilen meslektaşlarımızın yüzlerini görür, seslerini duyar gibi oluyorum: - *Haydi canım sen de !. Ama böyle düşünceklere benim de bir çift sözüm olacak: - Gelin yürürlükteki orman ve ormancılık anlayışını ve ormancılık düzeninin etkenliğini bir tartışalım, sonra da seçenek olabilecek anlayış ve düzenlerini belirleyelim; en son olarak da böyle bir düzenin gerektirdiği orman işletme şeflerinin işlevlerini ve bu işlevlerin gerektirdiği özellikleri konuşalım; ne dersiniz?* Bu çabaya girdim girmesine; fırsat buldukça yazdım anlattım, ama üretken bir tartışma süreci başlatamadım; kısacası, kendim çaldım, kendim oynadım!

Devlet orman işletmelerini verimli ve ekonomik buluyor musunuz?

Özür dilerim ama tam anlamıyla bir mühendislik sorusu bu ve yalnızca bu yanıyla da benim için anlamlı bir gösterge: Egemen işletmecilik anlayışı için son derece anlamlı olan "verimlilik", "ekonomiklik", siz saymadınız (sahi, niçin saymadınız ki?) ama ben söyleyeceğim, "kârlılık", bence orman işletmeciliği alanında en son akla gelebilecek sorgulama alanlarıdır; özellikle de ülkemizde: Sözgelimi, eğer "verimlilik" kavramını geleneksel tanımıyla, yani "çıktı/girdi" olarak ele alır, çıktı ve girdilerin kapsamına da yine geleneksel açıklamadaki öğeleri koyarsanız orman işletmeciliği alanında anlamlı bir "verimlilik" sorgulaması yapamazsınız. Haydi kendinizce uygun bir yöntem geliştirip de yaptınız diyelim; örneğin ülkemiz özelinde ne

olacaktır bilir misiniz, orman işletmelerinin çoğunluğunu kapatmanız ve yöneticilerini yargılamanız kalanlarını da haksız yere yüceltmeniz, yöneticilerini de ödüllendirmeniz zorunlu olacaktır. Dahası, aynı yaklaşımı sürdürdüğünüzde, örneğin "2A" uygulamaları için de hiçbir şey söylememeniz gerekecektir. Aynı gerekçelerle "ekonomiklik" ve özellikle de "kârlılık" göstergelerinin de orman işletmeciliğinde anlamlı sorgulama alanları olamayacağını düşünüyorum. Bu nedenle, tüm doğal varlık ve süreçlerin yönetiminde olduğu gibi orman ekosistemlerinin yönetiminde de yapılan çalışmaların etkenlik düzeyinin belirlenebilmesi, izlenebilmesi vb amaçlar için özgül göstermelerin ve ölçme tekniklerinin geliştirilmesi gerekir. Görünüşe bakılırsa, ormancılığımızın böyle bir "derdi yok"; "orman mühendisi" yetiştiren okullarımızın da, evet evet o-kul-la-rı-mı-zın da ! Bu noktada, yürürlükteki ormancılık düzenini veri alıp "sürdürülebilir orman yönetimi kriterleri" geliştirme ve hesaplama çabaları aklıma geliyor, hüzünleniyorum; yazık.

Ne düşünüyorum, biliyor musunuz; orman işletmelerinin "işletme" olarak görülmesi ve gösterilmesinden vazgeçilmesini; evet evet vazgeçilmesini... Lâf olsun diye değil ama, gerekli bilgi ve bilinçle. Anımsayacaksınız, Cumhuriyetin ilk yıllarında "orman çevirge müdürlükleri" vardı; artık yeniden "çevirge" mi olur, bilemem. Olmasını gerekli gördüğüm, haydi "gerekli gördüğüm" demeyeyim, istediğim yahut dilediğim orman işletmelerinin "işletme" olarak değil, adı ne olursa olsun, bir "ekosistem yönetim birimi" olarak etkinlikte bulunmasıdır. Böyle bir anlayışa ulaşıldığında ve bu anlayışın gerektirdiği yönetsel düzen kurulduğunda, inanıyorum ki Siz de o zaman bana; "Devlet orman işletmelerini verimli ve ekonomik buluyor musunuz?" yerine "...başarılı mıdır?" sorusunu sormak durumunda kalacaksınız. Ne güzel, ben de o zaman diyeceğim ki; - Hangi alanda, etkinlik alanında ve yörede Murat Bey? Siz bana gerektiğinde ayrıntılı yanıtlar verdiğiniz ve gerekli verileri sağlayabildiğinizde ben de anlamlı göstergeler geliştirmek zorunda kalacak, geliştirebildiklerime dayanarak da sorunuzun yanıtlayabileceğim. Yoksa yapacağım, deyiş yerindeyse "gölge boksu yapmaktan" öteye geçmeyecektir.

Öte yandan, bence, yürürlükteki ormancılık örgütlenmesini temel aldığımızda, sorunuz şöyle olmalıydı:

- Devlet ormancılığı düzeni "genel olarak" başarılı olabiliş midir?

O zaman benim yanıtlım da çok kısa ve bir o denli de açık olacaktı:

- Evet, devlet ormancılığı düzeni "genel olarak" başarılı olabilmektedir!

* Bildiğiniz gibi, "orman olarak muhafazasında bilim ve fen bakımından hiçbir yarar görülmeyen, aksine tarım alanlarına dönüştürülmesinde kesin yarar olduğu tespit edilen yerler", 6831 Sayılı Orman Kanunu'nun 2. Maddesinin (A) Fıkrasına Göre Orman Sınırları Dışına Çıkarılacak Yerler Hakkında Yönetmelik'in 3. Maddesinin "a" bendinde şöyle tanımlanmaktaydı: Devlet ormanı sayılan yerlerden olmasına rağmen ekonomik açıdan verimli bir istihsal ormanı niteliği taşımayan ve böylece orman olarak muhafazasında hiçbir yarar görülmeyen, aksine orman sınırları dışında çıkarıldığında orman bütünlüğünü bozmayan, su ve toprak rejimine zarar vermeyen ve ayrıca topografya, iklim özellikleri itibarıyla bazı kültürel ve teknik tedbirlerle tarım ürünleri yetiştirilmesi veya çok yönlü zirai işletme olarak kullanılması, ekonomik verim gücü bakımından orman yetiştirilmesinden daha faydalı bulunan arazilerdir.

Biliyorum, şimdi de hemen aklınıza; - Hangi alanlarda? ve - Neye göre başarılı olmuştur? soruları gelecektir. Ne güzel... Ama izin verirsiniz bu soruları yanıtlamayı başka bir söyleşiye bırakayım. Ancak bu bağlamda şunu söylemeden de geçemeyeceğim: Bu başarıya doğrudan ve dolaylı olarak katkıda bulunan herkese içtenlikle teşekkür ediyor, yitirdiklerimizi de sevgi ve saygıyla anıyorum.

Orman işletmelerinin ürettikleri ürün ve hizmetler konusunda pazar isteklerine bağlı olarak üretim yaptıklarını düşünüyor musunuz?

Zaman zaman ve kimi orman işletmelerimiz için "evet". Ancak, tüm orman işletmelerini kapsayan ve kurallaşmış bir durumdan söz ediyorsanız, "hayır"! İletişim teknolojileri yönünden "iyi" sayılabilecek bir donanımına sahip olmasına karşın Orman Genel Müdürlüğü'nün orman ürünü hasat çalışmalarını pazarın gereksinimlerini gerektirdiğinde dikkate alarak yürüttüğü söylenemez. Ancak hemen belirtmem gerekiyor; bu, temelde, kişisel ya da dönemsel yetersizlikten kaynaklanan bir durum değildir. Bir kez, bildiğiniz gibi Orman Genel Müdürlüğü, dışarıya karşı orman ürünü sunumunda tekeli konumunu günümüzde de sürdürmektedir. Bu konumdaki, yani hangi nitelik ve nicelikte olursa olsun hasat ettiklerini satabilen, gerektiğinde satamadığında da varlığını sürdürebilme olanağına sahip her kuruluş gibi Orman Genel Müdürlüğü de pazar sorununu yakıcı olarak yaşamıyor. Bu nedenledir ki, örneğin, kayının ardaklanmadan satılması sağlanamamış ve alivrelili satış vb yollara başvurulmuş; tomruk boylarının, açık artırma satış istiflerinin büyüklüklerinin ve satış zamanlarının bile alıcıların isteklerini göz önünde bulundurularak belirlenmesinde her zaman sorunlar yaşanmıştır. Öte yandan; orman ürünü alıcılarının çok sayıda olması, çoğunluğunun küçük ve daha az sayıda da orta ölçekli işletmeden oluşması, orman ürünü gereksinmesinin niteliğinin ve niceliğinin değişkenliği vb nedenler Orman Genel Müdürlüğü üzerinde belirleyici bir talep baskısını zorlaştırmış, kimileyin de olanaksızlaştırmıştır. Bu koşullarda, Orman Genel Müdürlüğü'nün pazar isteklerini göz önünde bulundurması da tümüyle rastlantılara kalmaktadır.

İkinci olarak, orman ürünü satış sürecinin özelliklerinin de bu bağlamda göz önünde bulundurulması gerekiyor: Bildiğiniz gibi, orman ürünlerinin fiyatlandırılmasında orman işletmelerinin belirleyiciliği sınırlıdır. Anımsayabildiğim kadarıyla, orman işletmelerinin orman ürünlerini satışa sunma fiyatlarının ("muhammen bedel" deniyordu değil mi?), % 60-65'i ülke genelinde bölge ayrımı bile yapmaksızın Orman Genel Müdürlüğü tarafından hemen hemen aynı düzeyde belirlenmektedir. Orman Genel Müdürlüğü'nün 6831 sayılı yasanın 29. maddesine de aykırı olan bu uygulaması nedeniyle devletin "orman rantına" el koyabilmesi tümüyle rastlantılara kalmaktadır. Öte yandan, yalnızca satışa sunulma fiyatlarının belirlenmesi mi soruludur; hayır, orman ürünü hasat fiyatlarının belirlenmesi sırasında çeşitli sorunlar yaşanmaktadır: Bildiğiniz gibi, orman ürünlerinin satış fiyatlarının da temel belirleyicisi Orman Genel Müdürlüğü'dür. Kısacası, orman işletmeleri ürünlerin maliyetlerinin ve satış fiyatlarının belirlenmesinde yeterince bağımsız değildir. Bu nedenle talep odaklı hasat, dolayısıyla da satış yapabilme olanakları kısıtlıdır. Gerçekte, Orman Genel

Müdürlüğü'nün "dün" olduğu gibi "bugün" de "talep odaklı" bir anlayışıyla orman işletmeciliği yaptığı söylenemez: Orman Genel Müdürlüğü, öteden beri "arz odaklı" yönetim stratejisiyle yönetilmiştir. Kimi ölçütlere göre yeterli nicelikte ormanın bulunduğu düşünülen yerlerde örgütlenmesi, orman yönetim planlarının ağırlıklı ormanların ürün ve kısmen de hizmet sunabilme gizilgücü temel alarak hazırlanması, hasat edilecek ürünlerin boyutlarının bile çoğu durumda geçici olarak orman işçiliği yapan köylülere bırakılması, yeni orman yetiştirme yahut "gençleştirme" ve dolayısıyla da Silvikültür çalışmalarını planlar ve yaparken toplumun orman ürünü ve hizmeti gereksiniminin gerektiğince göz önünde bulundurulmaması vb uygulamaları bu gerçeği açıklıkla ortaya koymaktadır.

Son olarak şunu da söylemek isterim: Biliyorsunuz, Orman Genel Müdürlüğü dikili satış uygulamasını giderek yaygınlaştırmaktadır. Orman Genel Müdürlüğü'nün son zamanlar da çok yadırgadığım bir uygulaması da budur: Batı Akdeniz ve Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüklerindeki uzmanların yaptıkları araştırma dikili satışların olumsuz yanlarını açıklıkla ortaya koymasına, "orman köylüsü" sayılan yurttaşlarımızın ve kooperatiflerinin gelenekselleşmiş kimi haklarını ortadan kaldırmasına, daha da ileri gideceğim, devlet orman işletmeciliği düzeninin, orman mühendisliği hizmetlerinin bence son derece önemli boyutlarından birisini yoksamasına yol açması vb çeşitli olumsuzluklarına karşın sessiz sedasız gündeme getirilen ve hızla yaygınlaştırılan bu uygulamanın sözünü

ettiğiniz sorunu büyük ölçüde ortadan kaldıracığını düşünüyorum. Sözünü ettiğiniz sorunu büyük ölçüde ortadan kaldıracaktır, ama Orman Genel Müdürlüğü'nü, yani devleti ve toplumu da orman rantının önemli bir kısmından yoksun bırakacaktır. Artık, deyiş yerindeyse, "parsayı veren düdüğü çalacak"; kesilecek ağaçları dikili durumdayken satın alacak. Uygun bulduğu özellikte ürün olarak hasat edebilecektir. Yadırgıyorum, çünkü bu uygulamayı Anayasanın 169. maddesindeki, "Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işlenir." ve 6831 sayılı yasanın da 40. maddesindeki "*Devlet ormanlarında ... kesme, toplama, taşıma, imal gibi orman işleri; işyerinin ve işyerinde çalışacakların hangi mülki hudut ve orman teşkilatı hudutları içerisinde kaldığına bakılmaksızın, öncelikle işyerinde veya civarındaki orman köylerini kalkındırma kooperatiflerine ve işyerindeki köylülere veya işyeri civarındaki orman işlerinde çalışan köylülere, işyerine olan mesafeleri ile iş güçleri dikkate alınarak gördürülür.*" yaptırımlarıyla bağdaştıramıyorum. Yadırgıyorum, çünkü, konu ne orman fakülteleri, ne ormancılık araştırma müdürlükleri ne ormancı demokratik kitle örgütleri ve ne de orman tutkunu gönüllü kişi ve kuruluşlar tarafından dert ediliyor; edilmesin bakalım. Neyse...

Avrupa ülkeleri örnek verilerek ormanlarımızın ve ormancılığımızın özelleştirilmesine yönelik çabalar gösteriliyor; bu doğrultuda 1982 Anayasasına bile aykırı çeşitli düzenlemeler ve uygulamalar yapılıyor. Sanırım bu konuda da söyleyecekleriniz vardır...

Hiç olmaz olur mu, var: Bu konunun çeşitli yönlerden sorgulanması gereken birçok boyutu var bence. Başlayalım izin vererseniz: **Bir:** Öne sürülen gerekçelerin tutar yanı yok bana göre. Bir kez, Avrupa ülkeleri ile Türkiye'deki ormancılık koşullarını karşılaştırmak, Cemil

Bildiğiniz gibi söz konusu maddeye göre; " – Devlet ormanlarından elde edilecek orman mahsullerinin tarife bedelleri, mntıklar itibarıyla ve piyasa icaplarına göre Orman Umum Müdürlüğü tarafından tanzim ...olunur."

ATA meslektaşımız yine alınacak ama deyiş yerindeyse, gerçekten de "sapla samanı karıştırmaktır." Ne ekolojik ne ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları, ne de ormanların yapısal yönleri birbirine benziyor çünkü. Böylesi bir çaba, örneğin futbolcu ile boksörü karşılaştırmaya benziyor; hiç karşılaştırılmaz oysa. Orman Genel Müdürlüğü'nün orman yangınlarının görece olarak az çıktığı yıllarda Türkiye'yi yine Avrupa ülkeleriyle, özellikle de Yunanistan ile karşılaştırması gibi son derece gülünç bir çabadır bu; üzerinde durmayacağım bile. **İki:** Devlet orman işletmeciliğine geçilmesiyle birlikte ormanlarımızın azaldığı, ormancılığımızın yani devlet orman işletmeciliği düzeninin başarısız olduğu öne sürülüyor. "El insaf"! Bu türden saçmalıkları öne sürenler, deyiş yerindeyse "ya sayı saymasını bilmiyor ya da dayak yememiş": Sorsanız, - *İyi, ama devlet ormancılığı düzeni hangi ölçütlerle göre başarısız olmuştur?* diye, inanin ciddiye alacak bir açıklama yapamazlar. Yapamazlar, çünkü, böyle bir karşılaştırmanın yapılabilmesi için benzer ekolojik, ekonomik, toplumsal ve tarihsel koşulların olması gerekir; var mıdır? Sonra; Türkiye'de devlet orman işletmeciliğinin başarı düzeyini karşılaştırabileceğimiz bir özel orman işletmeciliği var mıdır, olmuş mudur? Ek olarak, benzer yapısal özelliklere sahip ormanlarda, ekonomik ve toplumsal koşullarda ormancılık yapan devlet ve özel orman işletmelerini çeşitli yönlerden karşılaştıran bir araştırma yapılmış mıdır? Bilebildiğim kadarıyla böyle bir araştırma, yapılabilir miydi, ayrı bir konu, hiç yapılmadı. Öte yandan, var olan veri ve bilgilerle yapılabilecek hiçbir araştırma, devlet ormancılığı düzeninin başarısız olduğunu ortaya koyamaz. Tam tersine, bu veri ve bilgiler, ülkemizdeki devlet ormancılığı düzeninin "başarılı" olduğu tezini güçlendiriyor: Sözelimi, orman varlığı artırılmış, nitelikleri iyileştirilmiştir; alt yapı (yol, bina, araştırma, teknik bilgi ve deneyim birikimi, araç ve gereç, personel vb) büyük ölçüde oluşturulmuştur.

İstanbul gibi vahşi bir metropolün çevresindeki ormanlar bile büyük ölçüde korunabilmiş, ormanların içinde ve bitişğinde yaşayan yurttaşlarımızın yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılabilmiş, azımsanamayacak genişlikte alan özel koruma statülerine kavuşturulabilmiştir vs. Bunları benim söylediğime belki de inanamayacaksınız, ancak, bu gerçekleri görmezden gelmek, insanın gözüne dize durur, gözüne dizine... **Üç:** İzin veriyorsunuz, şimdi bu türden savları öne sürenlere birazcık da ormancılık tarihimizi anımsatalım: Bildiğiniz gibi, 1923-1937 döneminde devletin ormanları da yerli ve yabancı şirketler tarafından işletiliyordu. Peki, nasıl bir ormancılık yapılıyordu bu işletmelerde, örneğin ünlü ZİNGAL'de? Ormancılık tarihini bilmiyorlar, ama konuşuyorlar işte... Ha, bir de 1945 ve 1946 yıllarında çıkan, daha doğrusu, belki çıkarttırılan orman yangınlarının olağanüstü boyutlara ulaşmasına neden olarak 4785 sayılı yasayla ormanların devletleştirilmesini gösteren açıklamalar yapılıyor. Bir gülünç sav da bu işte; gülünç ki, o kadar olur! Nerelerde çıkmış, çıkarılmış bu yangınlar; daha çok Ege ve Akdeniz Bölgelerinde... Peki devletleştirilen ormanlar nerelerde bulunuyordu; daha çok Marmara, Trakya ve daha az da Karadeniz Bölgelerinde... Devletleştirilen orman kimlerindi; yoksul köylülerin miydi; hayır, Şevket Mocan gibi, daha sonra Demokrat Parti milletvekili de olan "orman ağalarının"... 4785 sayılı yasadaki önce ormanların tümüne yakın bir kısmı kimin mülkiyetindeydi; devletin değil miydi? **Dört:** Özelleştirmeci meslektaşlarımız, deyiş yerindeyse, "kraldan çok kralcılık" yapıyorlar. Çok yadırgıyorum: Ne yerli ne de yabancı sermaye Türkiye'deki "devlet ormanlarının" ve devlet ormancılığı düzeninin özelleştirilmesine yönelik ısrarlı bir talebi vardır. Bakmayın Siz, örneğin İshak Alaton'un arada bir çıkıp - *Devlet ormanlarını iyi işletemiyor; hiç olmazsa hisselerine % 50'sine sahip yerli ve yabancı şirketlere verin!* demesine ya da TUSİAD'ın yayınladığı

"Ormanlarda Özelleştirme" adlı yayınındaki "Ormanlar özelleştirilsin" savının öne sürülmesine. Bir kez, gerektiği gibi yapıldığında ormancılık, en azından kısa dönemde, götürüsü getirisinden her durumda yüksek bir etkinlik alanıdır; sermaye böyle bir alanda, faiz hesabıyla % 2-3'lük getirisi olan bir işe girmez. "Özel Ağaçlandırma" kapsamında önce çabaya ve akıl almaz özendirici olanaklar sağlanmasına karşın gerektiğinde girmemiştir de zaten. Siz girer miydiniz Tanrı aşkına? Sermaye, en çok "orman" sayılan alanların, yani arsaya dönüştürülebileceği orman arazilerinin özelleştirilmesini ister; eh turizmde, madencilikte, üniversite kurmak istediğin de vb, bu da yapılıyor zaten; hem de akıl almaz kolaylıklar sağlanarak. Sonra, 6831'in 2A ve 2B'si ne güne duruyor? Bizim, "kraldan çok kralcı" kimi meslektaşlarımıza sormak gerek: - *Kimin malını, işini kime vermek istiyorsunuz?* Ne yazık ki, gönül rahatlığıyla bizim "malımızı", bizim "işimizi" vermeyi sürdürüyorlar. **Beş:** Ormancılık çalışmaları özelleştirilince, orman mühendislerine yeni iş olanakları çıkacakmış... Böylesi savları öne sürenler ya geri zekâlı yahut da kendilerini çok uyanık, karşındakileri de aptal sanıyorlar: Sözgelimi; ortadan kaldırılacak on ton yük var; benim kaldırmamla sizin kaldırmamız bu yükün miktarını değiştirir mi? Onlara bakılırsa, değiştirir; artık, yerseniz. Ne yazık ki, çoğu meslektaşımız, "yiyor"... Peki, özelleştirilen etkinlik alanlarında "iş" miktarı arttı mı; arttı da, orman mühendisi açığı mı yaşanıyor ülkemizde? Tut ki ölem ! Altı: Gelelim, bizim özelleştirmeci "solcu" meslektaşlarımızaaaa... "Kraldan çok kralcı" kesilen meslektaşlarıma, örneğin, sınıf arkadaşlarım Sevgili Eşref (Girgin) ile Cemil'e (Ata) ve diğerlerine hiç kıyamıyorum. Ancak, en azından bir zamanlar "sol" çizgide olanlara, bu çizgide emek verenlere, emek verdikleri için de çeşitli özverilere katlanmışlara çok ama öyle çok kızyorum ki... "Titreyip de kendilerine dönmüşlerse", üzülürüm ama bir şey de söylemem; haklarıdır, dönebilirler. Ne var ki, hâlâ "solculuk" türkülerini söylemiyorlar mı, işte buna dayanamıyorum. Hani; evin oğlu hırsız yakalamış, babasıyla konuşuyor:

- Baba, hırsız yakaladım.

- Getir buraya

- Gelmiyor

- E bırak gitsin !

- Gitmiyor ki.

- *Yahu, bırakın; "solculuğun" yakasını; "solcu" olmak, Tanrı emri değil kil diyorum, ama, dinleyen kim, bırakmıyorlar, bırakmıyorlar, bırakamıyorlar; neden acaba? Biliyorum ama anlayamıyorum.*

Özelleştirmeci uygulamalar, gerekçeleri ve bu uygulamalar karşısında takınılan tavır çok anlamlı bence, çooooook ! Ne yazık ki, bu da kanıksandı artık.

Benim bilebildiğim kadarla orman köylüsü sorunu Türkiye ormancılığına özgü bir sorundur. Bu konuda bugüne kadar sergilenen yaklaşımlara nasıl bakıyorsunuz?

Bence hayır; "orman köylüsü" Türkiye'ye özgü bir sorun değildir. Sonra, sorun saydığınız olumsuzluklar "orman köylüsü" sayılanlarda değil bu yurttaşlarımız ile ormancılık politikaları arasındaki ilişkilerin niteliğindedir. Ama bir şey söyleyeyim mi size; Türkiye ormancıları bu "sorunun" çözülmesi için inanılmayacak çabalara

girmiş; bu doğrultuda çok sayıda hukuksal ve kurumsal düzenleme yapmış, kaynak aktarmıştır. Üstelik bu çabaları sırasında öylesine içtenlikli ve öylesine özverili davranmıştır ki, gün gelmiş asıl uğraşlarını ikincilleştirebilmiştir. Oysa Dünya bu türden çabaları ancak Rio Zirvesi'nden sonra akıl edebilmiştir. Bu nedenle, bence, meslektaşlarımızın bu çabaları karşısında saygı duyulması gerekir. Ben duyuyorum. Duyuyorum, ama bu doğrultuda yaptıklarını da çoğunlukla pek çok yönlerden toplumsal, ekonomik, teknik yönlerden doğru bulmuyorum. Bu bağlamda bana göre temel nitelikte olan birkaç önemli nedenimi söyleyebilirim:

•"Orman köylüsünü kalkındırma" amaçlı plan ve projelerin hazırlanması sırasında ülke genelindeki genel ekonomik, toplumsal ve kültürel "gelişme" politikalarından soyutlanması.

•"Orman köylülerinin", ekonomik, toplumsal ve kültürel yönlerden türdeş (sınıfdaş) sayılması, özgün üretim ilişkileri içinde bulunan başlı başına bir sosyolojik kategori olarak algılanması.

•"Orman köyü" sayılan hem aynı yerleşme içindeki hem de ülke genelindeki sınıfsal ilişkilerin sorgulanmaması ve bu ilişkilerin değiştirilmesine yönelik arayışlara girilmemesi, politikaların geliştirilip uygulanmaması.

•"Orman köylüsü" sayılanların çevresindeki ormanlarla ve uygulanmakta olan ormancılık politikalarıyla ilişkilerinin dönüştürülmesinin hedeflenmemesi ve bu yönde uygulamaların yapılmaması;

•Devlet ormanlarının işletilmesi ile "orman köylüleri" arasındaki ilişki ağırlıkla orman işçiliğine indirgenmiş olmakla birlikte orman işçiliği yapan köylülerin toplumsal güvenceye, grevli toplu sözleşmeli sendikal haklara; işin gerektirdiği bilgi ve beceriler ile araç ve gereçlere kavuşturulmasına yönelik hemen hemen hiçbir çabaya girilmemesi.

•"Devlet ormanı" sayılan yerler ile devlet ormancılık düzenine herhangi bir biçimde zarar verme düzeylerine göre önceliklendirilmiş "orman köyleri" yerine tüm "orman köylerinin" hedef alınması.

•"İlçe orman köyleri kalkınma planlarının" hazırlanmış olmasına karşın ilçenin herhangi rastgele seçilmiş bir "orman köyündeki" yine yalnızca rastgele seçilmiş birkaç hanenin ve/veya ailenin hatta kişinin ekonomik durumunun iyileştirilmesine çaba gösterilmesi

•Projelerde köy içinde desteklenen etkinliklerin yatay tümleşmesinin sağlanamaması.

•Keyfi, kayırmalı destekleme uygulamalarının giderek yaygınlaşması

Bu ve başka nedenlerin uygulanmakta olan "orman köylülerini kalkındırma" amaçlı politikaların, genel olarak; sağlanan desteklerin kırdaki sınıfsal egemenliklerin pekişmesine yol açtığını, buna karşılık "orman köylülerinin" çevrelerindeki ormanlar ve ormancılık çalışmaları üzerindeki olumsuz etkilerinin de gerektiğinde azaltılamadığını, dolayısıyla da "orman köylülerinin" çevrelerindeki ormanlara ve ormancılık politikalarına giderek yabancılaşmasının önlenemediğini düşünüyorum.

Bu konuda önerileriniz var mı?

"Orman köylülerine" yönelik yaklaşımda yukarıda örneklediğim temel olumsuzlukların aşılmasına ek olarak çok net ve kısa olarak şunları önerebilirim:

•Anayasanın 170. maddesi tümden, 169. maddesinin "2B" uygulamalarına temel olan yaptırım ile 2924 sayılı yasa ve 6831 sayılı yasanın 2. maddesi, dolayısıyla ilgili yönetmelikler yürürlükten kaldırılmalı, 6831 sayılı yasanın 13, 31-34 ve 40. maddeleri yeniden düzenlenmelidir.

•ORKÖY kapatılmalıdır.

•OR-KOOP'un daha da demokratikleştirilerek "orman köylülerine" yönelik her türlü politikanın geliştirilmesi, planlanması ve yürütülmesi sürecine yetkili ve sorumluluklu olarak katılması sağlanmalıdır.

Umarım, sorduğunuza soracağınıza pişman olmamışsınızdır.

Uzun yıllar ormancılık alanında araştırmacılık yapmış bir meslektaşımız olarak ormancılık kesimindeki araştırma çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

"Müslüman mahallesinde domuz eti satmak!" Bence Türkiye ormancılığında araştırmacılık yapmak, en iyi bu deyimle anlatılabilir: Meslektaşlarımızın çok büyük bir çoğunluğu hemen hiçbir dönemde araştırmanın önemini ve gereğini yeterince kavrayamamıştır. Kavrayamamıştır, çünkü Türkiye ormancıları, özellikle de bir yolunu bulup üst düzey yönetici olabilmeleri, haydi kimi meslektaşlarımıza haksızlık yapmamak için yine "çoğunlukla" diyeyim, gerektiğinde demokrat olamamıştır. Oysa araştırma ancak demokratik koşullarda gerektiğinde işlevsel olabilir; yalnızca demokrat insanların katlanabileceği bir uğraşı alanıdır; yetersizliğinin bilincinde olup da bunu hiçbir aşağılık duygusuna kapılmadan gidermeye çaba gösterenlerin, benzetme yerindeyse besindir. Ne yazık ki ormancılığımız, böylesi kişilikler yönünden yeterince varıl değildir. Ormancılığımızda herkes "toktur", Fakültede öğrendikleri ve daha çok da meslekte görüp duydukları, deneyimlerinden edindiği bilgiler yeterlidir; bu nedenle başkalarından öğrenecekleri de yoktur. Zaten ormancılık çalışmalarının tasarlanma, planlanma ve yürütülme düzeni de farklı, değişik ve özellikle de üst düzey yöneticilerinkiler bağdaşmayan görüşlere katlanamaz. Bu nedendir ki, Yalçın Anıl'ın yirmibeş yıl aradan sonra yaptığı bir soruşturma da araştırmacılık alanındaki yakınma konuları hemen hemen hiç değişmemiştir; bu nedendir ki orman işletmelerine gönderilen araştırma yayınlarının paketleri bile hiç açılmaz ve yine bu nedendir ki Orman Genel Müdürlüğü çok sayıda "eylem planı", en son olarak da "YARDOP" kısaltmasıyla kamuoyuna sunduğu "Yanan Alanlarının Rehabilitasyonu ve Yangına Dirençli Ormanlar Tesis Projesi" vb belgelerin hazırlanması ve uygulanması sırasında ormancılık araştırma müdürlüklerinin yakınından geçmez... Bunların şu ya da bu üst düzey yöneticinin aymazlığına indirgenebilecek türden tutumlar olmadığını düşünüyorum.

Peki, ama ormancılık alanında araştırmacılık yapanlar, deyiş yerindeyse "sütten çıkmış ak kaşıklar mıdır? dersiniz, yanıtım, yine pek iç açıcı olmayacak doğrusu: Gözlemleyebildiğim kadarıyla, ormancılık

alanında araştırmacılık yapmaya çalışan meslektaşlarımızın çoğunluğu, bence araştırmacılığı, hele hele ormancılık alanı araştırmacıların "olmazsa olmaz" özelliklerine yeterince sahip değildir, hiç değil: Bence araştırmacılık şarkı söylemek, saz çalmak, resim yapmak, futbol oynamak vb özel - "üstün" değil, aman ha, özel !- yetenekleri gerektirir. Doğal varlık, ortam ve süreçlerle ilgili alanlarda, bu arada da ormancılık konusunda araştırmacılık yapabilmek ise çok daha "özel" yetenekleri gerektirir. Çalışmak, rastgele çalışmak değil ama uygun bir yöntemle kararlılıkla yapılacak çalışma bu özel yeteneklerin ancak ortaya çıkarılmasını ve işlenmesini sağlayabilir. Ormancılık alanında araştırmacılık yapmaya çalışan meslektaşlarımızın belki ormancılığımızın başka alanlarında son derece başarılı çalışmalar yapabilecek yetenekleri vardır, bilemem; ama çoğu ormancılık alanında araştırma yapamaz, yapmamalı. Sözelimi, ormancılık alanında araştırmacılık yapan meslektaşlarımızın da çoğunluğu gerektiğinde demokrat değildir; çünkü kendisinden başka hiç kimseye katlanamaz; ele aldığı araştırmanın konusuyla ilgili olanların dışındaki yayınları izlemez, okumaz; kendine güvenmez, güvenmediği için de edindiği bilgileri, vargılarını, kamuoyu bir yana aynı konuda çalışan öteki araştırmacılarla bile koşulsuz olarak paylaşmaya pek yanaşmaz. Ormancılık alanında araştırmacılık yapanlar da, bir üst dil yaratmıştır; bu dili kullanamayanlarla anlaşamazlar. Anlaşamadıkları için de giderek hem uğraş verdikleri alana hem de kendinden başkalarına, özellikle de uygulamacılara yabancılaşırlar.

Oysa ormanların ve ormancılığın yapısının, ormanlardan ve dolayısıyla ormancılık çalışmalarından beklentilerin hem yersel hem de tarihsel olarak son derece değişken olduğu Türkiye de araştırmacılık yaşamsal önemde işlevleri olan bir etkinlik alanıdır. Bu alanda yapılanlar ve yapılmayanlar rastlantılara bırakılmaz, bırakılmamalıdır, ancak, ülkemizde bırakılmıştır: Türkiye'de ormancılık araştırmalarına gerçekten de gereksinme duyulması, araştırma kuruluşlarında uygun personelin işlendirilmesi, gerekli araştırmaların gündeme alınması ve uygun yöntemlerle yürütülmesi, araştırma bulgularının gerektiğinde dikkate alınması, dolayısıyla araştırmacı çalışanların ve çabalarının yeterince saygı görmesi vb büyük ölçüde rastlantılara bağlıdır. Ne yazık ki ormancılığımızda bu türden rastlantılar artık sıkça yaşanmamaktadır.

Peki, sizce ormancılık araştırmacısı hangi özel yeteneklere sahip olması gerekir?

Türkiye gibi ülkelerde araştırmacılık yapmak, herkesten büyük ölçüde farklı bireysel özelliklere sahip olmayı gerektirir. Bu nedenle, söyleyeceklerimin çok yadırganacağını bile bile sorunuza bireysel düzeyde yanıtlamaya çalışacağım.

Bence, felsefeyle gerektiğinde ilgilenmeleri, her araştırmacı gibi ormancılık alanında araştırmacılığa kalkışacaklar için de temel koşul olmalıdır. Yeter mi, kesinlikle hayır: Diyalektiği yeterince özümseyememişlerin ormancılık alanında araştırmacılık yapmaları, abartarak söylüyorum, "yasaklanmalıdır"! Sonra, doğa tarihi ve ormancılık tarihi, -ancak, ormancılık hukuku, ormancılık yönetimi vb ile sınırlı bir tarih değil; bu, az çok biliniyor, fakültelerde ders olarak görülüyor; bu bağlamda öne çıkarmaya çalıştığı, ormancılık uygulamalarının tarihidir.-araştırmacıların işe

başlangıç dersleri olmalıdır. Ormancılık alanında araştırmacılar yapanlar edebiyatla, özellikle de şiirle, çok sesli müzikle yeterince beslenmediklerinde akıl ve gönül zafiyeti geçirecekleri bilinmelidir. Deyim yerindeyse, “körün değneği bellemesi” örneği yalnızca kendi konusuna odaklanmanın, ormancılık araştırmacılığında giderek körleşmeye yol açtığına ayırdında olunmalıdır. Bence, yalnızca kendi uğraşı konusunun “uzmanı” olmaya çalışanlar, “ham hayal” içindedir; iyi bir konu uzmanı olamazlar!

Öte yandan, ormancılık alanında araştırmacılar yapanlardan topluma, özellikle de meslektaşlarına karşı sorumlulukları olduğunun bilinciyle hareket edebilmesini beklerim: Araştırmasını bitirip raporunu yazmakla yetinenler, yine deyiş yerindeyse, ağzıyla kuş tutabilseler de, argo olacak belki, bence “hikaye” ! Gerektiğinde alçak gönüllü, hoşgörülü ve sabırlı olamayanlar için ormancılık alanında araştırma yapmak önünde sonunda hem kendileri hem de başkaları için katlanılamayacak bir işkenceye dönüşecektir.

Bu nedenlerle, başlıcalarını saydığım özelliklere yeterince sahip olamayan “araştırmacı” meslektaşlarım, bence kendilerine, sevdiklerine ve meslektaşlarına zulüm yapmasın; daha fazla gecikmeden de özelliklerine uygun başka bir uğraşı alanına geçsin; inanın hem kendileri hem de çevresindekiler daha mutlu olacaklardır.

Bir gönüllü kuruluş olarak Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği'nin, kısa adıyla, KIRSAL ÇEVRE'nin kurucusunuz. Neden kırsal çevre ve ormancılık sorunlarını odak aldınız?

Ormancılığımızın pek çok sorunu var kuşkusuz. Bana göre en önemli sorunlardan birisi de ormancılık uğraşısının yalnızca teknik çalışmalarla yürütülebileceği ve de yürütüldüğü yanılgısıdır. Bu yanılgı iki boyutludur: Ormancılık alanında çalışanların büyük bir çoğunluğu, “dış müdahaleler olmasa” her şeyin çok daha iyi olabileceği kanısındadır. Bu, benzetme yerindeyse, “okullar olmasa milli eğitimi nasıl güzel yönetirdim” dediği söylenen Bakanın yazıklanmasından farksız bir değerlendirmedir bence. Türkiye ormancılığında her zaman “dış müdahaleler” olacaktır; sorun, bu müdahalelerin olup olmaması değil, bu müdahalelerin öngörülebilmesi ve uygun düzeneklerle karşılık verilebilmesidir. Ne var ki yalnızca ormancı çalışanlar bu işin üstesinden gerektiğinde gelemez. Öteki bilgi alanlarından kişi ve kuruluşların da sürece katılımı gerekir. Ülkemizde, bu gereğin yerine getirilmesine yönelik çabalar çeşitli yönlerden yetersizdir. Son zamanlarda doğa ve bu kapsamda da orman ekosistemlerine yönelik duyarlılıkların giderek yaygınlaşması ve etkinleşmesi bile bu yetersizliğin aşılmasını sağlayamamıştır. Çünkü “taraf” yeterince bilgilidir; bilgilisi olmadığı için de ilgileri duygusaldır, hemen hemen yalnızca ormanlarla sınırlıdır; ormancılık uygulamaları gündemlerine yeterince girememiştir. Bence girmesi gerekir. KIRSAL ÇEVRE, aklıma bu gereğin yerine getirilmesine katkıda bulunma amacının bir aracı olarak tasarlanmış ve örgütlenmiştir.

Öte yandan, bence her uygulamanın gerektiğinde ayrıntılı ve güncel veri ve bilgiler, deneyimler göz önünde bulundurularak yapılması belki de her alanda çok ormancılıkta zorunludur. Ayrıca; başta zaman, yer/yöre,

orman ekosistemlerinin yapısal özellikleri olmak üzere ekolojik, ekonomik, toplumsal ve kültürel koşullar vb nesnel çok sayıda etmen ormancılık uygulamaları üzerinde son derece belirleyicidir. Son derece dinamik olan bu etmenlerin ormanlar ve ormancılık çalışmaları üzerindeki etkileri de değişkendir. Bu nedenle ormancılık alanında araştırmacıların son derece doğurgan olması, üretilen bilgilerin de, en azından yanlışlanıncaya değin hızla yaygınlaştırılması zorunludur. Buna karşılık, tüm karşıtı görüşlere karşı ormancılığımızda hiç de azımsanamayacak düzeyde bilgi ve deneyim birikiminin olduğunu, ancak, bu birikimin ilgili kişi ve kuruluşlar arasında yeterince paylaşılmadığını düşünüyorum. KIRSAL ÇEVRE, bu olumsuzluğun aşılmasına karınca kararınca katkıda bulunması amacıyla kurulmuştu.

Son olarak, belki güleceksiniz, bu bağlamda bir de ütopyamdan söz etmeliyim: Öteden beri “sivil”, yani meslekten olmayan yurttaşlarımızın orman ekosistemleri ve ormancılık alanında uzmanlaşabilmelerinin, benim deyişimle “sivil ormancılar” yetiştirilmesinin ülkemizde de gerekli ve olanaklı olduğunu düşünüyordum. Bu nedenle, KIRSAL ÇEVRE kurulurken bu ütopyanın yaşama geçirilmesi için gerekli kültürel alt yapının oluşturulması da hedeflenmişti.

Bu öngörüler ve hedefler sizce yeterince gerçekleştirildi mi?

Doğrusu, en azından gönlümce gerçekleşemedi. Sözgelimi, meslektaşlarımız, ilgili birimlerimiz, örneğin fakültelerimiz ve araştırma kuruluşlarımız, neredeyse tavrı koydular diyeceğim, KIRSAL ÇEVRE'deki etkinliklere hemen hemen hiçbir düşünsel katkıda bulunmadılar. Öyle ki, kimi meslek örgütlerimiz karşı tavrı alıp KIRSAL ÇEVRE'yi yoksamaya bile çalıştı. Bugüne değin tümüyle özgün yazılarla onu aşkın sayısı yayımlanmış olan ve ücretsiz olarak dağıtılan Kırsal Çevre Yılığ'ına meslektaşlarımızın ilgi ve özellikle de katkı düzeyi bu gerçeği açıklıkla ortaya koymaya yetmemektedir.

Nerede hata yaptım yahut yaptık, bilmiyorum; KIRSAL ÇEVRE'nin etkinliklerine katılan ve hatta üyesi bile olan “sivil” yurttaşlarımızın arasından ormanlar ve ormancılıkla ilgili herhangi bir alanda uzman sayılabilecek tek kişi bile çıkaramadık. Son derece duyarlı olan ve gerçekten de özverili çabalar içinde bulunan az sayıdaki bu arkadaşımızın varlığına karşın “sivil ormancımız” bugün de yok ne yazık ki,

Türkiye'de demokratik kitle örgütlerini yeterince etkin buluyor musunuz?

Bilmem ki; öylesine farklı alanlarda, öylesine çeşitli çalışmalar yapan ve yapısal özellikleri öylesine farklı demokratik kitle örgütü var ki ülkemizde... Yine de genel bir değerlendirmeye, sayıları giderek artan bu örgütlerin arasında kamuya son derece yararlı çalışmalar yapan etkin örneklerinin olduğunu söyleyebilirim. Ama belki erken bir öngörü olduğunu düşüneceksiniz; ben artık bu örgütlerin giderek kuruluş amaçlarına ve işlevlerine yabancılaştıklarını düşünmeye başladım. Ancak, bu o denli önemli değil; çok daha önemli gördüğüm bir başka konu var: Etkinlikleri Dünya Bankası, AB, Birleşmiş Milletler, ülkelerarası çok sayıda oluşum tarafından da çeşitli biçimlerde desteklenen bu örgütlerin siyasetsiz bir savaşım alanı yarattıklarını; bunun da pek “hayra

alamet" bir durum sayılamayacağını, dahası, kendiliğinden bir süreç olmadığını ve bilerek geliştirilip yaygınlaştırıldıklarını düşünüyorum. Öte yandan dernek ve vakıf, dahası kooperatif türü örgütlenmelerin bir kısmının yalnızca destek almak için kurulduklarını ve ancak aldıkları desteklerle varlıklarını sürdürebildiklerini biliyor; bu durumun da ülkesel önceliklerin değiştirilmesine, toplumsal sınıf ve katmanların kendine güvenlerini yitirmelerine, herhangi bir sorun alanında geliştirilmiş projelere indirgenmiş çalışmalarıyla da toplumun depolitizasyonu için gerekli kültürel koşulların oluşturulmasına katkıda bulunduklarına inanıyorum.

Yayınlarınızda "ormancılığımızın egemen ideolojisi yoktur" diyorsunuz. Bu savınızı açar mısınız?

Nereden aklınıza geldi bilmiyorum, ama bu benim için yaşamsal önemde bir soru. Üstelik onlarca kez yazmış ve söylemiş birisi olarak da bu soruya ilk kez muhatap oluyorum. Doğrusu hem şaşırdım hem de sevindim; teşekkür ederim.

Biliyorsunuz, "ideoloji", çok yalın bir açıklamaya "bakış açısıdır"; evreni, dünyayı, ülkeleri, insanları, olayları, özneler ile aralarındaki ilişkileri anlama ve açıklama biçimidir. Söylemek gibi olmasın, ama herkesin bir ideolojisi vardır ve her ideoloji, temelde, içinde bulunulan toplumsal ve ilişkilerin bir ürünüdür. Kısa da olsa böyle bir açıklama yapıp sonra da kalkıp; *Türkiye ormancılığının belirgin bir ideolojisi yoktur.* savının öne sürülmesi çok kişiye çelişki gibi gelecektir. Çelişkili bir değerlendirme değildir. Gerçekten de, özellikle 1980 sonrasında Türkiye ormancılığının egemen ideolojisi giderek çözülmüş ve yerine de, en azından henüz yenisi konulamamıştır. Ormancılık mevzuatının ve örgütlenmesinin, deyiş yerindeyse yazboz tahtasına dönüştürülmüş olması, en temel ormancılık uygulamalarında bile akla hayale gelmedik işlemlerin yapılabilmesi ve gerekçelerin öne sürülmesi, aynı konuda tümüyle farklı söylemlerin gündeme gelmesi, dokuz orman fakültesinin dokuzunda da farklı içerikte, en azından farklı ağırlıklarda konularla orman mühendisliği öğretiminin yapılması, Anayasanın açık yaptırımlarına karşın bakandan bakana, yöneticiden yöneticiye değişen ormancılık politikalarının gündeme getirilebilmesi ve uygulanabilmesi, üstelik tüm bunların olağanüstü kısa sayılabilecek aralıklarla ve hemen hemen hiç tartışılmadan değiştirilebilmesi, bu gerçeği tanıtlamaktadır. Bu nedensiz bir durum değildir kuşkusuz. **Bir:** Ormancılık örgütlenmesindeki karar süreçlerinde demokratik bir yapılanma ve işleyiş yoktur. - *İlgili genel müdürler, genel müdürler kadar olmasa da daire başkanları, orman bölge müdürleri, il çevre ve orman müdürleri, orman işletme müdürleri vs her şeyi herkesten iyi bilir ve iyi düşünür.* düşüncesi ve bu düşüncenin yol açtığı tutumlar her düzeyde kanıksanmıştır. Genel müdürler, daire başkanları, orman bölge müdürleri, il çevre ve orman müdürleri, orman işletme müdürleri vs yöneticiler ise keyfi nedenlerle son derece kısa zaman aralıklarıyla değiştirilebilmektedir. Böyle bir yönetsel yapı ve gelenek içinde belirgin bir ideoloji oluşabilir mi? Bağışlayın lütfen; genelevde çalışan kadının - *Neden çocuğun olmuyor? sorusuna verdiği yanıtta olduğu gibi;* - Bir gelen yapıyor, bir başkası da bozuyor; nasıl olsun ki...; oluşamaz. **İki:** Dokuz orman fakültesindeki orman mühendisliği eğitimi, görünüşte

aynı içerikte olmasına karşın konular farklı ağırlıklarla, daha da önemlisi farklı teknik ve söylemlerle yapılmaktadır. Daha açık ve abartılı bir söyleyişle; bugün ülkemizde dokuz farklı orman mühendisi yetiştirilmekte ama aynı birimlerde aynı yetkilerle işlendirilmektedir; artık gücü gücü yetene.... **Üç:** Artık ortak bir meslek tarihimiz yoktur, eksiğiyle fazlasıyla, yanlışıyla doğrusuyla "ortak" diyebileceğimiz değer yargılarımız kalmamıştır; dolayısıyla mesleksenin çözümlerimiz, hedeflerimiz ve önceliklerimiz farklılaşmıştır. **Dört:** Ortak değerlerin oluşmasına katkıda bulunabilecek demokratik buluşma ve tartışma ortamları hemen hemen tümüyle tükenmiş yahut etkisizleştirilmiş, gerektiğinde etken yeni düzenekler de oluşturulmamıştır. Böylesi koşullarda kendi içinde tutarlı bir ideolojinin ortaya çıkması, giderek de egemenleşmesi olası değildir. Olmadığı içindir ki, Türkiye ormancılığının ideolojik görünümü bugün, deyiş yerindeyse "yamalı bohça" gibidir.

Öte yandan, bu genel görünüme karşın, ormancılığımızdaki özelleştirme düşüncesinin ve uygulamalarının giderek yaygınlaşmasına koşut olarak liberal ormancılık ideolojisinin de her alanda kurumsallaşmakta olduğunu düşünüyorum. Önceleri özelleştirme karşıtı olan eski "solcuların" bile çoğunluğunun özelleştirilen ormancılık işlerinden pay almaya kalkışmasını; ormancılık kongrelerinde, sempozyumlarında, meslek dergilerinde yapılan ve yapılmayan tartışmaları, ormancılığımızda olup bitenler karşısında yaygın olarak sergilenen tutumları, oluşmakta olan bu "yeni" ormancılık ideolojisinin "ayak sesleri" olarak değerlendiriyorum; ve üzüliyorum.

Peki, Sizce ormancılık ideolojisinin temel özellikleri ne olmalıdır?

Böyle bir soruyu bekliyordum doğrusu. Ancak, takdir edersiniz ki, bu sorunun yanıtı da "ideolojik" olacaktır: Biliyorsunuz sanırım, ben bir Marksistim; daha doğrusu, Marksist olmaya çabalayan bir orman mühendisiyim. Bu özelliğim sorunuza gerektiğinde yanıtlayabilmemi hem kolaylaştırıyor hem de zorlaştırıyor: Kolaylaştırıyor, çünkü siyasal seçimini yapmış birisinin rahatlığıyla konuşabileceğim. Bana göre orman ekosistemleri kamusal varlıklardır; varlığı ve yokluğu, niteliği ve niceliği tüm canlıları, bu arada da tüm toplumsal sınıf ve katmanları etkiler; bu etkiler mülkiyet biçimi ile sınırlanamaz. Dolayısıyla, ormanlar ekosistemlerinin yönetimi, bu arada da işletilmesi herhangi bir varlığa, toplumsal sınıf ve katmana özgülenemez. Öte yandan, hem orman sistemleri hem orman sistemlerini etkileyen oluşumlar ve hem de orman ekosistemlerinin doğrudan ve dolaylı olarak yol açtığı etkiler zamana ve yere göre son derece değişkendir. Deyiş yerindeyse "ağızyla kuş tutabilecek" denli yetenekli de olsa, bir kişi yahut kuruluş bu değişkenliğin gereklerini yerine getiremez. Bu nedenle orman ekosistemlerinin yönetiminde tüm karar süreçlerinin demokratik olması zorunludur. Son olarak, orman ekosistemlerindeki değişme ve gelişmelerin çok yönlü olduğu, bu değişme ve gelişmeler ile nedenlerinin önemli bir kısmının da, en azından günümüzdeki bilgilerle önceden kestirilebilmesinin olanaksız olduğunun bu noktada anımsanması gerekiyor: Böylesine belirsiz ve değişken bir karar evreninde yapılacak her uygulamanın gerektiğinde ayrıntılı veri ve bilgi tabanına dayandırılması, yerel düzeyde hazırlanacak çok boyutlu planlama çalışmalarıyla

yürütülmesi zorunludur. Tüm bu zorunluluklar ancak kamusal bir ormancılık örgütlenmesi ve bu örgütlenmenin gereklerini yerine getirebilecek bilgi ve becerilerle donatılmış "ormancı" personel ve yönetim ilkeleriyle yerine getirilebilir.

Gelelim, "*Marksist olmaya çalışan bir meslektaşınız olmaman*" söz konusu sorunuza gerektiğinde yanıtlayabilmemi zorlaştıran yanlarına: Sorunuza gerektiği gibi yanıtlayabilmek, bence Marksist olmaya çalışan bir orman mühendisinin tek başına üstesinden gelebileceği bir iş değildir. Orman ekosistemlerindeki değişme ve gelişmeleri, bu değişme ve gelişmeleri etkileyen süreçler ile bu değişme ve gelişmelerin etkilediği doğal, toplumsal ve ekonomik yapıları dinamik olarak irdeleyebilecek, giderek de açıklayabilecek veri ve bilgi tabanına, uygun çözümleme yöntemlerinden yetkinlikle yararlanma becerisine sahip bir kurulun sabırla çalışması gereklidir çünkü. Ne yazık ki, en azından şimdilik böyle bir olanağın olmadığını düşünüyorum. Ancak, bir yerden de başlanması gerektiğine inanıyorum. İnanıyorum, ama; neyse...

Çalışma yaşamı boyunca çeşitli ormancılık sorunlarıyla ilgilenmeye çalışan bir meslektaşımız olarak ormancılığımıza ülke için biçtiğiniz işlev nedir?

Bildiğiniz gibi, Türkiye yüzeyinin dörttebiri "orman" sayılan alanlarla kaplıdır ve bu alanın tümüne yakın bir kısmı devlet mülkiyetindedir. Ek olarak, "devlet ormanı" sayılan alanların devlet tarafından yönetilmesi ve işletilmesi, kamu yararı gerektirmediğinde bu alanlarda irtifak hakkı kurulmaması anayasal bir zorunluluktur. Kısacası, ülkemizde ormancılık çalışmalarının bir "kamu hizmeti" olarak tasarlanıp planlanması ve yürütülmesi için gerekli hukuksal çerçeve büyük ölçüde vardır. Ek olarak; bu hukuksal çerçevenin yanı sıra başta tüm yetersizliklerine karşın Orman Genel Müdürlüğü olmak üzere ilgili kuruluşların var olmasını, bu kuruluşlardaki bilgi ve deneyim birikimini, yurttaşlarımızın ormanlara yönelik duyarlılığının kamusal düzeni için önemli bir şans olarak değerlendiriyorum. Ne var ki, meslektaşlarımız ve yurttaşlarımızın çoğunluğu bu durumun yeterince ayırdında değildir. Ayırdında olabilseydi eğer, örneğin meslektaşlarımızın giderek büyüyen bir kesimi "kraldan çok kralcı" kesilip tüm bilgi ve becerisini devlet ormancılığı düzeninin özelleştirilmesi yönünde kullanmaz, bu yönelimi uygun bulmayanlar da bu denli tepkisiz kalmazdı. Ayırdında olabilseydi eğer yurttaşlarımız "devlet ormanı" sayılan alanların kamu yararı dışında başka amaçlarla yönetilemeyeceğini de kavrar, "anayasaya karşı hileli" yollarla yöneltilmeye kalkışıldığında da, bu kalkışmayı engelleyebilecek girişimlerde bulunurdu. Ne yazık ki, bu türden girişimler, şimdilerde çoğunlukla "çevreci" kişi ve kuruluşların "devlet ormanı" sayılan alanların madencilik, turizm vb sektörlere tahsis edilmesi gibi uygulamalarla sınırlı düzeyde yapılıyor. Anayasanın 135. maddesinde sözü edilen "Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları"ndan birisi olan TMMOB Orman Mühendisleri Odası ise bu anayasal yaptırımlarla bağdaştırılamayacak tutum ve davranışlara girebilmektedir.

Bu nedenlerle, ormancılığımızın şimdilerdeki öncelikli işlevi kendisini kurtarmaktır. Umut vermeyen göstergelere karşın ben, bir "kamu hizmeti" alanı olarak

gerektiği gibi örgütlenebildiği ve yönetilebildiğinde, ormancı çalışanlar yaratıcılıklarını sınırsızca sergileyebildiklerinde, ormancılık çalışmalarıyla;

•ülkemizdeki orman ekosistemlerinin tüm öğeleriyle birlikte korunup geliştirilebileceğine,

•kamusal kaynakların savurganca tüketilemeyeceğine,

•gerekli nitelik ve genişlikte yeni orman ekosistemlerinin oluşturulabileceğine,

•orman ekosistemlerinden sağlanabilecek ürün ve hizmetlerin yurttaşlarımıza dengeli ve devamlı olarak sunulabileceğine,

•orman ekosistemlerinin yalnızca ekolojik ve ekonomik değil toplumsal ve kültürel işlevlerine de gerektiğinde ağırlık kazandırılabilmesine

içtenlikle inanıyorum. Ne var ki bu, kendi kendine gerçekleşebilecek bir düş de değildir; gerçekleşebilmesi kararlı ve akılcı, bir o denli de özverili uğraşların göze alınmasını gerektirmektedir. Bence, bu doğrultuda gerekli çabalara girmek öncelikli meslektaşlarımızın, ancak yalnızca meslektaşlarımızın da değil, tüm yurttaşlarımızın tarihsel bir sorumluluğudur.

Yukarda çizdiğiniz çerçevede en eski demokratik kitle örgütü olmasını da göz önüne alarak Türkiye Ormancılar Derneği'ne ilişkin de söyleyecekleriniz vardır.

Var olmasına var, kuşkusuz; Ancak, düşüncelerim kimleri kızdırır ya da kırabilir, doğrusu kestiremiyorum. Ama sordunuz işte; ben de yanıtlamaya çalışacağım: Sorunuza "topyekûn" bir yanıt vermeyi yöntemsel olarak doğru bulmuyorum. Buna kalkışacak olsam, birileri de çıkar ve sorar; - Hangi TOD'dan söz ediyorsun? diye. Ben okurun yerinde olsam sorardım. Çünkü TOD, kuruluşundan bu yana hep aynı TOD olmamıştır çünkü. Bir gün birileri çıkıp çok daha ayrıntılı bir Türkiye Ormancılar Derneği (TOD) tarihi yazacaktır kuşkusuz, bu nedenle bu bağlamda söyleyebileceklerim "ayaküzeri" yapılmış değerlendirmeler olarak algılanmalıdır.

Ben TOD'un tarihini, temelde dört evreye ayırıyorum: Kuruluşundan 1950'li yıllara değin uzanan ilk evrede TOD, ağırlıkla meslek ve meslektaş sorunlarıyla uğraşmıştır. Çünkü bu evrenin uzunca bir kısmında bir yandan ormancılığımız yeniden kurulurken bir yandan da güçlü yapısıyla meslektaşlarımız bir kimlik edinme uğraşı vermiştir. Dolayısıyla, TOD da bir örgüt olarak etkinliklerini bu alanlarda yoğunlaştırmıştır. Demokrat Parti'nin hükümet olmasıyla başlayan ve 1970'li yıllara değin süren ikinci evrede iktidarın ormanlara ve ormancılığa yönelim biçimi TOD'u savunmacı bir konuma sokmuştur. Bu evrede, 1960'lı yılların ilk yarısında TOD'un ormancılığımızın yeniden kurulmasına yönelik çabalara katkıda bulunduğunu görüyoruz. 1970'li yıllarda başlayan üçüncü evrede, ülke genelindeki siyasal ayrışma meslektaşlarımız arasında görece olarak çok daha keskinmiş biçimde yaşanmış ve TOD da bu ayrışmada safını seçerek "Milliyetçi Cephelerin" faşizan oluşumları karşısında kararlı bir karşı duruş sergilemiştir. TOD bu evrede ne önceki ne de sonraki evrelerde görülmedik ölçüde siyasallaşmıştır. 1980'den sonraki yılları kapsayan dördüncü evrede TOD'a da bir şeyler olmaya başlamıştır. Bence, bu da

olağan bir gelişmedir. Çünkü bu yıllarda Dünyada ve Türkiye genelinde de “bir şeyler” olmaktadır. Ormanlık kamuoyu Dünya ve Türkiye genelinde, dolayısıyla ormanlığımız özelinde olup bitenler karşısında, deyiş yerindeyse, “hazırlıksız” yakalanmış; tarihiyle bağdaştırılamayacak biçimde de çözülmüştür; hem de çok büyük bir kolaylıkla. - *Neden ve kolay çözülmüştür; çözülmüş de ne olmuştur?* Ne yazık ki, bu sorunun ilk kısmı, en azından şimdilik benim tek başıma gerektiğince yanıtlayabileceğim sorular değildir; ancak, TOD'un, deyiş yerindeyse “önünün açılabilmesi” için yanıtlanması da zorunludur. Bu zorunluluğun gerektiğince yanıtlanabilmesi için geniş katılımlı bir demokratik özeleştirel sürecin yararlı olabileceğini düşünüyorum. TOD bunu ne denli yapabilir? Bilemiyorum. Gelelim sorunun ikinci kısmına...

Bildiğiniz gibi, sanırım on yıla yakın bir zamandır TOD üyesi değilim. Bu durumum TOD'u değerlendirirken hata, hatta haksızlık yapma olasılığını artırıyor kuşkusuz. Ancak, yine bu durumum bana bir yandan da bir “üçüncü göz” olma olanağı sağlıyor. Bu nedenle yaptığım hataları ve/veya haksızlıkları ciddiye almamanızı öneririm. Sanırım sizi ilgilendirecek olanlar da, gerektiğince bakabilirse “üçüncü gözün” görebildikleri olacak.

2000'li yıllarda pek çok demokratik kitle örgütü gibi TOD da son derece edilgenleşmiş, siyaset dışılaşmıştır. Bu durumunun aşağıdaki olumsuzluklara yol açtığını düşünüyorum:

•TOD da “popülistleşmiştir”; gündemindeki en ağırlıklı konu “ormanlar”, öne çıkan davranış biçimi de herhangi bir çevre/doğa korumacı gönüllü kuruluş gibi “orman popülizmidir”.

•TOD'un temel meslek ve meslektaş sorunlarıyla ilişkisi azalmıştır; öyle ki, 5531 sayılı “Orman Mühendisliği, Orman Endüstri Mühendisliği ve Ağaç İşleri Endüstri Mühendisliği Hakkında Kanun”u bile destekleyebilmiştir

•Ormanlık uygulamalarındaki son derece köktenci değişikliklerin yalnızca pek azı TOD'un ilgi alanına girebilmektedir. Çünkü TOD bu değişiklikleri gerektiğince yakından izleyememekte, herhangi bir yolla ayırdına vardığı değişikliklerin meslektaş kamuoyunda gerektiğince tartışılmasına katkıda bulunamamakta, Bakanlığın ilgili kuruluşlarına demokratik uyarıcılık ve yol göstericilik işlevini yeterince getirememektedir.

•Ortalamacı (yahut “genellemeci”) bir söylem TOD'da yerleşmiştir; dolayısıyla mesleğimizde olup bitenler karşısında TOD'un hangilerine yandaş hangilerine de karşı olduğu anlaşılamamaktadır;

•TOD ormanlar, ormanlık ve meslektaş sorunlarıyla ilgili gündem oluşturabilecek denli etken olamamakta; daha çok siyasal iktidarın gündeme getirdiği konuların izleyicisi ve daha az olmak üzere de tepkicisi konumunda kalmayı yeğlemektedir.

•TOD ormanlarımızı ve özellikle de ormanlığımızı kamuoyunun gündemine yeterince getirememekte; kültür, sanat, siyaset alanına taşıyamamaktadır.

•TOD da üye tabanını ayırsız kucaklayabilecek etkinlikler hem nitelik hem de nicelik sınırlı düzeydedir; özellikle de Ankara dışına yaygınlaştıramamaktadır.

Umarım bu söyleşi sizi üzecek tartışmalara yol açmaz; herhangi bir nedenle yol açarsa üzülürüm çünkü. Sonucu ne olursa olsun; teşekkür ediyorum size.

EKOTURİZMİN DOĞAÇLAMA UYGULANMASI KAYNAK ISRAFIDIR

Prof. Dr. İlçin ASLANBOĞA • Orman Y. Mühendisi, Peyzaj Mimarı

Ekoturizm söz konusu olduğunda, turizme konu olan kırsal alanların seçiminin uzman kişiler tarafından yapılması ve planlı işletilmesinin gereğinden söz edilir. Korkulan; alanın turizm amaçlı kullanılmaya başlamasıyla birlikte doğal özelliklerini, dolayısıyla turistik kaynak değerini yitirmesidir. Bu özellikler ender görülen jeomorfolojik, coğrafi değerler, bitki ve hayvan varlığı, heyecan verici, etkileyici peyzajlar, otantik değerler olabilir.

Seçimi yapacak ve işletecek kişilerin sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik doğal ekosistemleri tanıyor olması, başka bir deyişle doğayı doğru okuyor olması, alanın hangi baskılara karşı duyarlı olduğunu tanımlayabilmesi, belirlenen duyarlılığa göre aktiviteleri ve kullanım yoğunluğunu planlaması, bu planı uygulayabilecek işletmeciyi seçip yönlendirebilecek niteliklere sahip olması gerekir.

Bu yazının hedefi; güncelde ekoturizmin her iki ana hedefi doğrultusunda yoğun biçimde kullanılan Fethiye-Saklıkent varış noktası örneğinde, ülkemizde bir alanın Ekoturizme nasıl açıldığını, nelerin yaşandığını anlatmak, bundan böyle bu alanda sürdürülecek turizm işletmeciliği bekleniyorsa, nelerin dikkate alınması gerektiği yönünde görüş bildirmektir.

Seçimi

Saklıkent Kanyonu 15-20 yıl önce bir köylü tarafından tesadüfen keşfedilmiş, yine köylüler tarafından ilkel ahşap bir geçitle ulaşımı sağlanmış, böylece fiilen turizme açılmış, turist rehberlerin ilgisi sonucu gezi programlarına alınmış bir varış noktasıdır.

İşletilmesi:

Önceleri bakımı ve denetimi özetle işletilmesi, alınan giriş ücretleri karşılığı Kayadibi Köyü muhtarlığı tarafından yapılmıştır. Kanyon içinde başka amaçla yapılmış bir kulübede ziyaretçilere çay, meşrubat, gözleme, köfte vb. gibi geleneksel menüden oluşan gastronomi hizmeti verilmeye başlanmış, talep arttıkça oturma elemanları (köşkler) yapılmış, kanyonu gezmek için uygun ayakkabılarla gelmeyenler için plastik pabuçlar kiralanmıştır. Turizmin ekonomi boyutu büyümeye başlayınca, gelirin paylaşımıyla ilgili sorunlar yaşanmaya başlanmış, önce Fethiye Kaymakamlığı, daha sonra da Muğla Valiliği gelirin paylaşımıyla ve yaşanan sorunlarla ilgilenmeye başlamışlardır.

Turizme konu olan özellikleri

Coğrafi yönden: Karstik ana kayanın tektonik hareketlerle kırılması ya da göçmesi sonucu oluşmuş 18 km uzunluğunda Türkiye'nin en uzun kanyonlarından biridir.

Mekansal etki yönünden: Yer yer 300-400 m yükselerek her an yıkılacakmış gibi insan üzerinde mekansal baskı yaratan, yer yer bir-iki m. alçalıp daralarak ancak geçişe izin veren kanyonun duvarları ziyaretçiler üzerinde yarattığı değişken mekan etkileri nedeniyle ender görülen bir özelliğe sahiptir.

Kaynak suyunun etkisi yönünden: Dar bir mekanda 6-7 gözeden birden yeryüzüne büyük ve gürültüyle çıkan ve hemen birkaç metre ötede Eşen Irmağının bir kolu olan Karaçay'a dönüşen kaynak sularının coşkusunun gözlenmesi çok

Ekoturizm doğal ortamlarda planlı ve profesyonelce yapılırsa sürdürülebilir ekonomik amaca ulaşır, kişisel girişimcilerin doğaçlama uygulamaları ancak kaynak israfıdır.

etkileyicidir.

Klimatik yönden: Sıcak yaz günlerinde yüksek kanyon duvarlarının gölgeleme etkisi, yeryüzünden çıkan soğuk suların ve onların buharlaşmasından kaynaklanan serinletici etki ile kanyon dışı ve içi arasındaki sıcaklık farkından kaynaklanan hava hareketlerinin birlikte sağladığı ferahlatıcı etkinin yaşanması ziyaretçilerin kanyondan olağandışı bir izlenimle ayrılmasına neden olmaktadır.

İnsanların beş duyularıyla algıladıkları-etkilendikleri ve olumlu izlenimler edindikleri bu özellikler öncelikle kanyon girişindeki çok dar olan bir mekanda gerçekleşmektedir. Bir kısmı fotoğraflarla anlatılması mümkün olmayan, mutlaka yaşanması gereken bu özelliklerin tümünün bir arada bulunması, üstelik ulaşımı çok kolay olan turistik bir bölgede olması Saklıkent'ti turizm hedefleri arasında ender bir konuma sokmaktadır.

Şimdi bu olağandışı mekanda turizm yönünden önemli olan değerlerin neler olduğunu, güncelde yaşanan ekoturizm etkinliklerini, sürdürülebilir turizm plancılığı ve işletmeciliği yönünden yapılması gerekenleri birlikte irdeleyelim:

Kanyona turizme açıldığından bu yana ücret ödeyerek girilmektedir. İlk yıllarda kanyon duvarına çakılmış demir çubukların taşıdığı, alçakta olduğu için her yoğun yağmurda yıkılan iğreti ahşap köprü üzerinden delice akan Eşen Çayını izleyerek geçmek, Saklıkent ziyaretçilerinin en çok etkilendiği, başlı başına yaşanmaya değer bir macera olarak anlattıkları, turizm bağlamında özenle üzerinde durulması, değerlendirilmesi gereken bir olguydu. Güncel durumda bu heyecan yok olmuştur. Çünkü; Ücret alınan ancak güvenliği olmayan bir geçidin yaratacağı yasal yükümlülükleri dikkate alan zamanın Fethiye Kaymakamı, yapılan uyarıları dikkate alarak salaş köprüünün yerine güvenli bir geçidin yapılması gerektiğine karar vermiş, giriş ücretlerini toplayan köy muhtarına toplanan paralarla yeni bir geçit yapması talimatını vermiş, muhtar da bilgisi, görgüsü, ekonomik gücü çerçevesinde bugün

kullanılan geçidi yaptırmıştır. Bu nedenle geçidin büyüğü kaybolmuştur. Bu köprüünün ziyaretçiye benzer duyguları yeniden tattıracak tasarımla yeniden yapılması turizm çalışanlarının görevi olmalıdır.

Geçitten sonra ulaşılan kaynakların bulunduğu dar mekanda her an yıkılacakmış gibi dimdik yükselen kanyon duvarları ziyaretçileri etkilemekte, korkuyla karışık duyulan heyecan ile ziyaretin amacına ulaşılmaktadır. Görsel etkinin herhangi bir öge ile (bir yapısal elemanla, bir gölgeleme elemanı, ya da bir ağaçla) kısmen maskelenmesi yoluyla mekanın insan ölçeğine indirgenmesi bu etkiyi azaltacaktır.

Kaynak sularının yeryüzünden gürültüyle fışkırması ve hemen bir ırmağa dönüşmesi ender rastlanan, izlenmeye doyum olmayan bir doğa olayıdır. Bu olağanüstü görsel değerlerin üzerinin köşklerle kapatılması, amaç ne olursa olsun örtülerek perdelenmesi kabul edilemez.

Doğal yapısıyla olağandışı çekiciliğe sahip olan böyle bir alanda turisti memnun edecek ek aktivitelere gereksinim duyulmamalıdır. Burası ibadet yeri gibi izlenecek, yaşanacak, duyumsanacak, tekrar tekrar gelmek üzere aynen terk edilecek bir yerken, bu alanı köfte, gözleme kokusuyla kirletmeye, izlenmeye doyum olmayan akar suların üzerini ahşap köşklerle kapatarak, sırtüstü uzanılıp saatlerce uyutulmasına izin verilmemelidir.

Saklıkent ülkemizde ekoturizme konu olan çok sayıdaki varış noktasından biridir. Pek çoğunda olduğu gibi bunun da rastlantısal olarak seçildiği ve bugüne kadarki işletilmesinin doğaçlama yöntemiyle yapıldığı yadsınamaz. Eğer ülkemizde Ekoturizm olarak adlandırılan olgudan beklentilerimiz varsa ve de sahip olduğumuz doğal değerleri bir bir yitirmek istemiyorsak, kaynak değerlerinin saptanması ile sürdürülebilir işletme ve koruma kararlarının uzman kişilere bırakılması gerekmektedir. Başka bir deyişle; **Ekoturizm doğal ortamlarda planlı ve profesyonelce yapılırsa sürdürülebilir ekonomik amaca ulaşır, kişisel girişimcilerin doğaçlama uygulamaları ancak kaynak israfıdır.**

ALICIÇLAR

Hazin Cemal Gültekin

Alıçlar ve yemişenler (*Crataegus* L.) sınıflandırmada gülgiller (*Rosaceae*) ailesinde yer alan küçük ağaç ya da çalı görünümüne odunsu bitkilerdir. Doğada çok kolay melez yaparlar. Bu cinsin, ülkemizde doğal olarak yetişen; 17 türü, iki alt türü, iki varyetesi ve onlarca melezi bulunur. 1-2 adet çekirdeğe sahip türlerine yemişen (sürsülük, geyik diken), çok çekirdekli türlerine ise alıç denir. Yemişenler genelde bahar döneminde, alıçlar ise geç bahar ve yazın ilk yarısında çiçeklenirler. Yemişenlerde meyveler ağustos sonundan itibaren olgunlaşmaya başlar ve uzun süre (kuşlarca tüketilmezse); bütün sonbahar ve kış boyu ağaçlar üzerinde kalır. Alıçlarda ise meyveler ekim ayında olgunlaşır ve kış girmeden tamamen dibine dökülür. Ülkemiz hemen her tarafına yayılmış olan; *C. pentagyna*, *C. davisii*, *C. tanacetifolia*, *C. bormülleri*, *C. orientalis*, *C. aronia*, *C. dikmensis*, *C. azovitsii*, *C. atosanguinea*, *C. curvisepala*, *C. stevenii*, *C. meyeri*, *C. pseudohetorophylla*, *C. microphylla*, *C. sinaica*, *C. monogyna* Jacq subsp. *monogyna*, *C. monogyna* Jacq subsp. *azaralla*, *C. oxyacantha* adlı alıç ve yemişen taksonları bulunur.

Anadolu'nun kıraç tarla ve yaylalarında

karşımıza çıkacak ender ağaç cinsinden biri de alıçlar orman içi açıklıklarda ve bozuk orman alanlarında da bulunurlar. Alıçlar güç koşulların bitkileri olup, birçok ağacın dayanamadığı toprak ve iklim aşırılıklarına büyük direnç gösterirler. Bu güç yetiştirme koşullarda alıçlar; çiçeklerin döllenmesini böceklerle ve tohumlarının yayılışını hayvanlarla, özellikle ardıç kuşları ile gerçekleştiriyor.

Anadolu insanı alıçların güç koşullara dayanıklı olduğunu çok uzun yıllar önce anlamış ve tarlalarda, yaylalarda kuşaklar boyu kollamış, kesmemiş, budamış ve bakımını yaparak ona saygı göstermiş. Tarlasına, yaylasına çalışmaya gittiğinde yemeğini, suyunu onun dalınma asmış, aşını onun gölgesinde yemiş, çocuklarını onun gölgesinde uyutmuş. Gerektiğinde, meyvelerini besin olarak kullanmış, hayvanları sıcaktan bunaldığında onun gölgesine sığınmış. Bu yetiştirme koşullarda onları kucaklayacak, bu kadar çok sevip kollayacak başka bir ağacın yetiştirme şansı bulunmuyor.

Alıçlardan, farklı amaçlarla yararlanma olanakları var. Çeşitli organları; tıp ve eczacılıkta

önemli kullanım alanı bulmuştur. Alıç meyveleri; aminler, tanen, vitamin C türevleri, flavon türevleri içeriyor. Bu maddelerin kabızlık, idrar artırıcı etkileri bulunur. Batılı tıpçılar, yüzyılın başlangıcından bu yana alıç çiçeklerinden hazırlanan özleri; yatıştırıcı, tansiyon düşürücü, spazm azaltıcı, kalp atış hızını azaltıcı olarak kullanıyorlar. Zehirli bileşikler taşımadığından uzun süreli kullanılabilir.

Alıçlar yüksek besi değerleri nedeniyle sadece insanların değil yabanıl yaşamın da ana besin kaynaklarıdır. Alıç ağaçları sert dikenlere sahiptirler. Bu özellik, onları kısmen keçi baskısından korur ve bu bölgede keçilerden kendisini koruyabilen ender ağaç türlerindendir. Bu dikenli yapı yabanıl yaşama barınma ortamı yaratır. Alıç, bozkırda alıcı kuşlar ve diğer yırtıcılar karşısında savunmasız kalan birçok yabanıl hayvana, özellikle de kuşlara kurtuluş ve savunma olanağı sağlar. Buna karşılık, alıç meyvelerini yiyen hayvanlar tohumları sindirim sisteminden geçirerek, bazı çimlenme engellerini gidermektedirler.

Birçok alıç türü, çiçeklenmelerini yaz aylarında gerçekleştirdiğinden, arıcılık açısından da önemli

yere sahiptirler. Kabuk rengi, gövde şekli, taç formu, çiçekleri ve meyvelerinin estetik olması nedeniyle kalıcı peyzaj uygulamalarının ana ağaçlarındandır. Parklarda-bahçelerde onlara özel toprak koymanıza, sulamanıza gerek yoktur. Onlar bizden biridir ve bu topraklara, bu havaya, bu suya alışkıdır. Şiddetli soğuklara, susuzluğa, kavurucu bozkır sıcaklarına karşı dimdik durur. Onda insanlarımız gibi, umursamaz bir tavır vardır. Kavruktur, masumdur, azla yetinmeyi bilir, saldırgan değil savunmadadır. Masumiyet onlara saf çocuksu bir güzellik verir. Kültürümüzün bir parçası olan bu ve buna benzer türlerin kent peyzajı uygulamalarında kullanılması; kültürel geçmişimizi yeni kuşaklara aktarmanın bir yoludur. Uzun yıllar yaşama özelliğinden dolayı anıtsal bir görüntü oluştururlar. Alıç ağacı, verimsiz orman alanlarının erozyona açık yerlerinde, bal ormanı ve tıbbi amaçlı orman tesisinde, yol ağaçlandırmalarında, yeşil kuşak ve kent ormanlarında kullanılmaya aday odunsu taksonlardan biridir.

İç ve Doğu Anadolu'nun kıraç topraklarına yolunuz düşerse, yol kenarlarında, garaj ve garlarda iplere dizilmiş alıç meyveleri satan

çocuklar ve yaşlı kadınlarla karşılaşabilirsiniz. Kentli insanın tanımadığı tamamen doğal ve organik meyveleri alıp yemenizi, çevrenizdeki dostlarınıza hatırlatmanızı öneririm. Onların tanıtılmasının varlıklarının devamını kolaylaştıracağını unutmamak gerekir. Bir de yediğimiz alıç meyvelerinin çekirdeklerini çöpe atmayalım. Aslında hiçbir meyvenin çekirdeğini çöpe atmayalım. Tohumları yayan hayvan varlığı azaldığından, kırlara gittiğimizde tohumları uygun alanlara ekerek, bazı bitkilerin varlıklarını sürdürmelerine yardımcı olabiliriz. Bu durumdan, geleneklerini kaybetmeye başlamış bizlerin sorumlu olduğunu bilmeliyiz. Bir yerden başlamalıyız. Bekleyemeyiz.

Okunması önerilen ilgili kaynaklar

- 1.Gültekin, H, C ., 2005, Bozkırın Yalnız Ağaçları Alıçlar, TUBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi, Sayı 447, s 76-78, Ankara.
- 2.Gültekin, H, C., 2007. Türkiye'nin Ekolojik Yapısına Uygun Ağaçlar. Floraplus Dergisi Sayı:18, s 76-86.
- 3.Gültekin, H, C., 2007. Yabanıl Meyveler,

Ağaçlar Net Dergisi, Eylül sayısı s. 1-22.
4.Gültekin, H, C., 2008: Çevre Peyzaj Sektör Kataloğu, Kuraklığa Yada Dönemsel Kuraklığa Dayanıklı Peyzaj Bitkileri s 8-15

5.Gültekin, H., 2010, Kapalı Tohumlu (Angiospermae) Ağaç ve Çalıların Eşey Özellikleri, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Fidanlık ve Tohum İşleri Daire Başkanlığı Yayını (basımda)

ŞAHİN

Buteo buteo (L.)

Yrd. Doç. Dr. Nuri Kaan ÖZKAZANÇ

SİSTEMATİKTEKİ YERİ:

Takım: Accipitriformes (Yırtıcı kuşlar)

Familya: Accipitridae (Atmacagiller-Kartalgiller)

Tür: *Buteo buteo* (L.) (Şahin)

Ing: Common buzzard

Alm: Mausebussard

Fra: Buse variable

Morfolojisi:

IUCN kırmızı listesinde LC (düşük risk) statüsünde olan bir türdür. Kısa ve geniş kafalı, orta büyüklükte tıknaz, sık görülen yaygın bir şahin türüdür. Boyları ortalama 51-56 cm'dir. Süzülerek uçuşları sırasında hafif V biçiminde tuttıkları kanatların, kanat açıklıkları 140 cm ye kadar ulaşabilmektedir (ortalama kanat açıklığı 113-128 cm). Dişi ve erkek arasında belirgin bir görünüş farklılığı yoktur. Ancak, dişiler erkeklerle oranla daha iri yapılıdır. Ayrıca erkeklerin alın ve enselerinde bulunan beyaz lekeler dişilerde bulunmaz. Şahinlerde mevsime, yaşa ve coğrafi dağılışa bağlı olarak çok değişik renklemeler meydana gelmektedir. Krem kahverengiden koyu kahverengi-siyaha kadar değişik renkler görülebilir. Genel olarak koyu kahverenginin hakim olduğu şahinlerde, karın kısmı lekeli, kuyruk altı ve paça tüyleri açık krem renginde ve üzerleri belirli belirsiz enine siyah bantlıdır. Koyu renkli böğürleri, karınları ve göğüsleri üzerinde U şeklinde açık renkli bir kolye vardır. İki yaşına kadar olan gençlerde farklı renklemeleri görmek mümkündür. Kanat üstleri düz renkli iken kanat altları çok desenlidir: uçları koyu, açık renkli ve grimsi renkli uçuş telekleri çizgili, kanat örtü tüyleri koyu renkli ve beneklidir. Kanat uçları kuyruk sonuna kadar uzanır. Kuyrukları nispeten kısa ancak oldukça geniş yelpaze şeklindedir. Yetişkinlerde terminal kuyruk bandı siyahımsıdır ve iç bantlardan daha belirgindir. Ancak bu bantlar paçalı şahindeki kadar kesin ve net değildir.

Sarı ve uç kısmı siyah olan gagası kısa, kalın ve güçlü bir yapıdadır. Gaganın üst kısmında sarı bir burun kemiği bulunur. Göz kapakları sarı renkte iris ise çok değişkendir, kahverengi, sarı kahverengi, gri kahverengi veya gri renkte olabilirler.

Ayakları kısa, kalın ve sarı renktedir. Pençeleri kemik rengindedir.

Uçuş sırasında kısa boynu, uzun ve geniş kanatları, kısa ve geniş kuyruğu ile diğer yırtıcı kuşlardan kolaylıkla ayırt edilir. Uçuş sırasında kanatlar piramit şeklinde tutulur nadiren yukarıya doğru kaldırılır.

Yumurtaları yeşilimsi beyaz renkte ve üzerleri kahverengi benekli, 42-62 x 39-48 mm ebatlarındadır.

Yayılışı:

Göçücü, yerli ya da gezici bir türdür. Paleoarctic bölgede en çok bilinen ve en yaygın yırtıcı kuştur. Az miktarda birey kuzey Avrupa'dan güney Fransa, İtalya, Yugoslavya, İspanya'ya kadar olan yerlere, çok daha fazlası ise Kuzey-batı Almanya, kuzey Fransa, Belçika ve Hollanda'ya göç eder. Avrupa ve Asya'nın çoğu yerinde üreyebilirler.

Dünyada Avrupa, Orta ve Batı Asya ile Afrika'da bulunmaktadır. Göçmen türler kışı genellikle Afrika'da geçirmektedir. Yeşilburun, Azor, Kanarya, Madeira, Korsika, Sardunya adaları, Avrupa, Asya'da doğuda Japonya, güneyde Anadolu, Transkafkasya, Elbruz dağlarına kadar olan yerlerde, Himalaya ve batı Çin'de yayılış yapan 9 farklı ırkı bulunmaktadır.

Cape Verdes, Kanarya adaları, Mader adası, Azor adaları ve Avrupa'nın çoğunda (İzlanda hariç), İber yarımadası, Kuzey İrlanda ve Britanya, Doğu Finlandiya, Rusya ve Akdeniz'in büyük adaları (Korsika, Sardunya, Sicilya, Girit) önemli üreme alanlarıdır. Bunun dışında Japonya'nın büyük kısmında, Kuzey-Güney Sibirya hattında ve Türkiye'nin güney, batı ve kuzeyinde, Hazar denizinin İran sahilinde, Kazakistan, Altaylar, Kuzey Moğolistan, Çin, Tibet ve Himalayalar'da da üremektedir.

Türkiye'nin her yerinde atmacayla birlikte en yaygın ikici yırtıcı kuş türü olan şahin ülkemizde yerli ya da yaz göçmeni olarak bulunmaktadır. Anadolu'da özellikle Karadeniz, Ege ve Akdeniz bölgelerimizdeki ormanlık alanlarda az sayıda ürer.

Istranca ormanlarından başlayıp doğuda Gürcistan sınırına kadar bütün Karadeniz sahili boyunca uzanan ormanlık ve orman kenarı bölgelerde ürer. Üreme bölgesi Marmara çevresinde Uludağ ve Karacabey-Karadağ'a; doğru, Batı Karadeniz'de Kızılcahamam ormanlarına; doğuda, Sarıkamış ormanlarına ve güneye doğru sarkar. Batı Anadolu'da Kazdağları, Manisa Spil Dağı, Dilek Yarımadası Milli Parkı ve Elmalı Beydağları'nda üreme adacıkları vardır.

Yaşam Alanları:

Şahinler en uç olarak 2500 metreye kadar olan yüksekliklerde (göç sırasında 4500 metre) görülebilirler. Aslında bir orman kuşudur. Ormanlar dışında, ağaçlıklar, ağaçlarla çevrili tarım alanları, gizli kayalık sahiller, bozkırlar, dağ etekleri, çayır, meralarda ve açık alanlarda bulunurlar. Kışın daha çok açık arazilerde bulunmayı tercih ederler.

Besinleri:

Etobur (carnivore) bir canlıdır. Temel besinini küçük memeliler oluşturmaktadır. Baş avı tarla sıçanlarıdır. Genel besin diyetini fareler, kurbağa, tavşan, kertenkele, yılan gibi hayvanlar, ağır uçan kuşlar, sürüngenler, amfibiler, salyangoz ve böcekler oluşturmaktadır. Kimi zaman leşlerle de beslendikleri görülmektedir.

Biyolojisi:

Ufak dal parçaları, yapraklar, otlar ve yün parçalarından yaptıkları ortalama 1 m çapında ve 60 cm yükseklikteki yuvalarını, genellikle yüksek ağaçların geniş dallı tepe kısımlarına ya da yüksek kayalık yamaçların, falezlerin çıkıntılı kaya kesimlerine yaparlar. Bir şahin üreme bölgesi içinde 15 kadar farklı yuva yapabilir. Genellikle her yıl farklı yuva kullanır. Yılda bir kez çiftleşerek kuluçkaya yatar. Çiftleşen dişiler nisan-mayıs aylarında yuvalarına 2-4 yumurta koyarlar. Yumurtaların kuluçka süresi 32-35 gün

arasındadır. Kuluçkaya genellikle dişi kuş yatar ancak bazen gündüzleri erkek kuşunda kuluçkaya yattığı olur. Yumurtadan çıkan bireylerin palazlanma süreleri 42-49 gündür. Palazlanma süresinin ilk iki haftasında dişi kısa süreli uçuşlar haricinde hep yuvada kalır. Erkek ise avlanarak hem yavruları hem de dişiye besler. Erkek avladığı hayvanları yuvanın kenarına bırakır, dişi ise bu avları parçalar ve yavrulara yedirir. İlk iki haftanın sonunda dişi yuvadan ayrılmaya başlar ancak yuvadan fazla uzaklaşmaz ve geceleri yuvada kalır. Üçüncü haftadan itibaren dişi artık yuvada hiç yatmaz ve erkekle birlikte avlanır. Yavrular iki aylık olduklarında yuvadan uçarlar. Ancak iki ay daha ana ve babaları ile uçarak avlanmayı öğrenirler. Genç şahin bireyleri yaklaşık olarak 2-3 yıl sonra eşeysel olgunluğa ulaşabilirler. Halkalı bir bireyin doğada 25 yıl yaşadığı tespit edilmiştir.

Şahinler tüm gün boyunca saatlerce süzülerek ve etraflarında dönerek uçarlar ve av peşinde dolaşırlar. Aktif uçuşla ilerlemelerine seyrek rastlanır genellikle hava akımlarını kullanarak süzülürler. Orta yükseklikte uçuşlarında başı eğik olarak süzülürler ve uçarken gördükleri avlarını yakalamak için ani dalışla yaparlar. Şahinlerin düz uçuşları oldukça kuvvetli ve yaptığı hafif sarsıntılı hareket ile oldukça serttir. Şahinler avlanmak için ya uzun süreli süzülerek uçuşlar yaparlar ya da ortama hakim yüksek bir ağacın ya da direğin tepesine tüneyerek avlarını gözlerler. Akşamları ağaçların hakim dallarına konarak burada tünelerler.

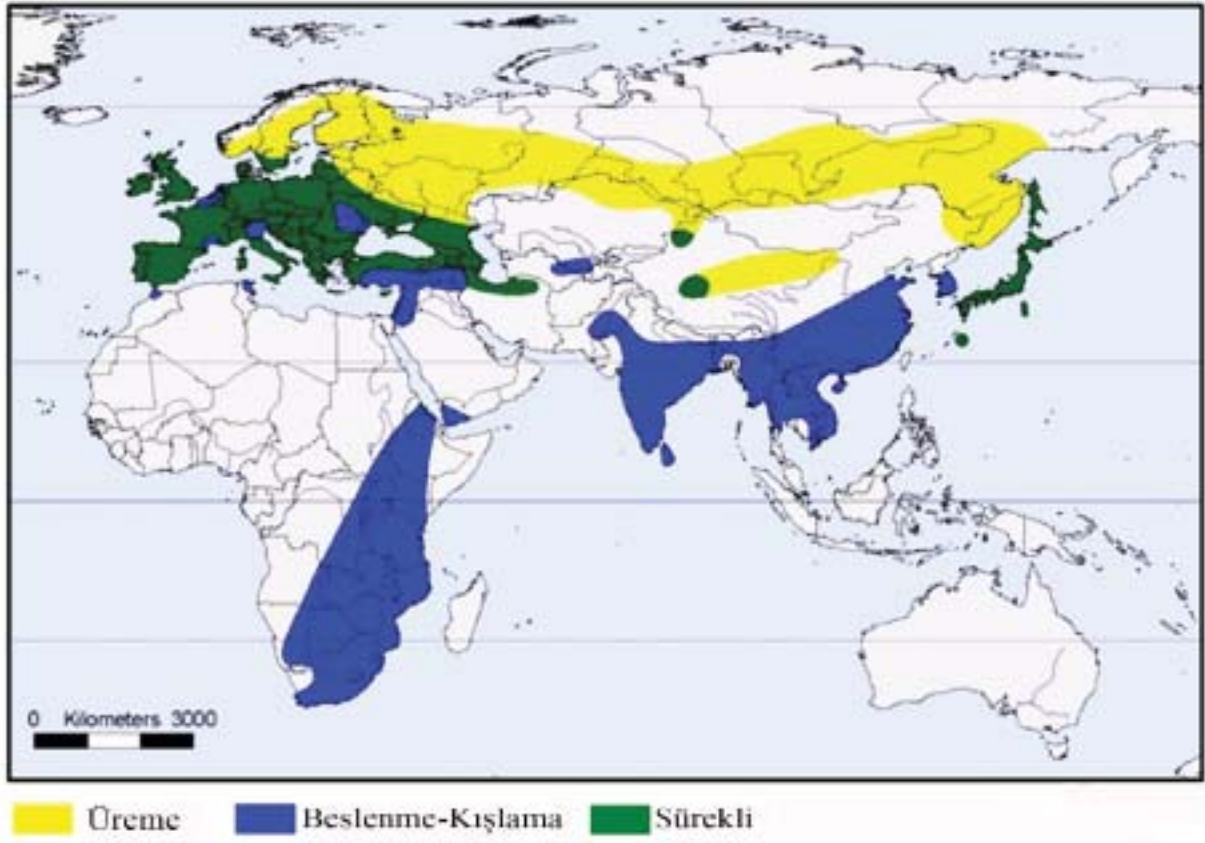
Irkları:

Buteo buteo vulpinus Gloger (Türkiye'de kuluçkaya yatan ırk)

Buteo buteo buteo (L.) (Göç esnasında Türkiye'de görülen ırk)

Buteo buteo zimmermannae Ehmeke (Göç esnasında Türkiye'de görülen ırk)

Buteo buteo menetriesi Bogdanow (Doğu Anadolu'da bulunması muhtemel ırk)

Kaynaklar:

Anon 2005 Türkiye Kuşları. Doğa Burda Dergi Yayıncılık. 135 s. İstanbul.

Benson, V. S. (1971) The Observer's Book of Birds. Frederick Warne&Co.Ltd. London, England ISBN: 0 7232 0043 2

Çanakçıoğlu, H., Mol T. (1996) Yaban Hayvanları Bilgisi. İstanbul Üniversitesi Yayın No: 3948, Fakülte Yayın No: 440 ISBN 975-404-424-4 X+550 s. İstanbul

Ergene, S. (1945) Türkiye Kuşları. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Monografileri, Say:4, Kenan Matbaası, XX + 361s. + 104 Tablo İstanbul.

Hayman H., Hume R. (2005) Kuş Gözlemcisinin Cep Kitabı. Avrupa'nın Kuşları. Kuş Araştırmaları Deneği Yayınları. ISBN: 975-00270-0-0 Semih Ofset, Ankara (Çeviri:Beyser Semizoğlu)

Harrison C., Greensmith A. (2000) Birds of the World. Dorling Kindersley Handbooks. Library of Congress Cataloging in-Publication Data. Printed in Singapore. ISBN: 1-56458-296-5

Kızıroğlu, İ. (1989) Türkiye Kuşları (Kırmızı Listede Olanlar ve Bulundukları Bölgeler) Orman Genel Müdürlüğü, Eğitim Daire Başkanlığı, Yayın ve Tanıtım Şube Müdürlüğü 314 s. Ankara

Lees, J F., Christie D. A. (2001) Raptors of the

World. Library of Congress Cataloging in-Publication Data. Printed in Singapore. ISBN 0-618-12762-3

Peterson, R., Mountfort. G., Hollom P.A.D. (1972) A Field Guide to the Birds of Britain and Europe. Printed in Great Britain Collins Clear-Type Pres London and Glasgow. ISBN 0 00 212020 8

Somçağ, S. (2005) Türkiye Kuşları. Yapı Kredi Yayınları-2273 ISBN: 975-08-1019-8 275 s. İstanbul.

Turan, N. (1990) Türkiye'nin Av ve Yaban Hayvanları. Kuşlar 2. Kitap. Orman Genel Müdürlüğü, Eğitim Daire Başkanlığı, Yayın ve Tanıtım Şube Müdürlüğü 274 s. Ankara.

YİTİRDİKLERİMİZ

İSMAİL SELÇUK ÇAKIROĞLU BOZÖYÜK - 1337

İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ - 1948 02.02.2010 – İSTANBUL

İSMAİL SELÇUK ÇAKIROĞLU'NU KAYBETTİK

Devlet ormancılığının yılmaz savunucusu, orman mühendisliğinin onurlu temsilcisi idi. 1950-1954 yılları arasında Derneğimizde yönetim kurulu üyeliği yapmış ve bu süre içerisinde gerek Orman ve Av Dergisinde, gerekse gazetelerdeki yazıları ile ormancılık sorunlarının kamuoyuna sunulmasında ve büyük bir destek alınmasında da etkin bir rol oynamıştır.

Orman ve Av'ın Eylül 1950 sayısında özetle şöyle demiştir; "Yalnız şu kadcılık söyleyelim ki, meslektaşların büyük çoğunluğu daha aktif, daha hür fikirli ve mücadeleci, tazyik altında kalmayan, tesirli yayınları ile yurt hizmetinde olan bir cemiyet istiyordu.

Bütün bu arzuları yerine getirmek amacı ile çalışan yönetim kurulumuz, yurttan orman ve ağaç sevgisini yayma ve orman davasının çeşitli yönlerinin halli ve münevverlerinize açıklamak vazifesini ön plana alarak faaliyet göstermiştir.

Cemiyetimiz bu meslek birliği ve vakarına sahip oldukça özlediğimiz günlerin geleceğine ümitte bakabiliriz. Yurttan orman davasının memleket gerçeklerine ve ilmi hakikatlara göre halledilinceye, her yurttanın zihninde ağaç sevgisi yerleşinceye kadar vazifesine her türlü siyasal mülahazalardan uzak olarak yılmadan severek devam edecektir."

Bu düşünce ve çabalar sonucu meslektaşlar dernek etrafında adeta kenetlenmiştir. Bu durumu da Sayın Çakiroğlu

Orman ve Av'ın Haziran 1956 sayısında şöyle özetlemiştir; "Hayatımın en heyecanlı ve aynı zamanda en kararlı anları T.O.C.'nin tamamen objektif ve tarafsız olarak "Yeşil Kitap" ve "İlmi Görüşler"i neşrettiği ve bunların Türk basınında akisler yaptığı zamanlar olmuştur. Haklı bir davada bütün bir meslektaş topluluğunun cemiyet etrafında nasıl bir bütün olduğunu görmenin verdiği sevincin ruhumdaki izleri hakikaten silinmez olmuştur.

Memuriyetimizden olma anları ile cemiyet idare heyetinin ittifakla mücadele kararı verdiği geceyi ve 202 sayılı kararı deftere not düşüşümü bugün olmuş gibi hatırlarım. Bu meslek diğer mesleklerin hepsinden çok idealiste sahipti. Cemiyetimiz bu tesanüdün en muhteşem sembolüdür".

Sayın Çakiroğlu Türkiye Ormancılar Derneği Genel Sekreterlik görevini yürütürken 1954 yılında TMMOB'un kuruluşunda 2 dönem TMMOB Başkanlığını da yürütmüştür. Orman Yüksek Mühendisi, avukat, 2. ve 10. Devre Bilecik milletvekili, 1961 Anayasası Kurucu Meclis Bilecik ili temsilcisi Çakiroğlu Bilecik'in Bozüyük ilçesinde 1921 yılında doğdu, 1957'de DP Bilecik Milletvekiliği yaparken DP'nin basına yönelik baskıları nedeniyle partisinden istifa ederek CHP'ye geçti. 1960 ihtilalinden sonra, 1961 Anayasasını hazırlayacak Meclis'te Bilecik ilini temsilen kurucu üye olarak görev alan İsmail Selçuk Çakiroğlu 2.2.2010 günü vefat etti, evli ve iki çocuk babasıydı.

Çakiroğlu'nu rahmetle ve minnetle yad ediyoruz.

TOD YÖNETİM KURULU

YAZIM KURALLARI

Dergi içeriğinde;

• Mesleksel olarak; yapılmış bilimsel-teknik inceleme, araştırma, gözlem ve uygulamalara ilişkin rapor vb sunumlara

• Gezi, anı, spor, sanat, öykü, şiir, resim, fotoğraf, karikatür vb sunumlarla, bu konulardaki görüş, eleştiri ve önerilere ve ayrıca güncel yaşamda karşılaşılan, günlük ilginç oluşumlara yer verilecektir.

• Dergimize yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, e-posta aracılığıyla veya bilgisayar ortamında bir elektronik kopya (disket/CD) olarak, "Word" formatında gönderilmelidir.

• Yazar ve yazarların ad-soyadı ve tanıtımları yazı başlığının altında yer almalı, görevi ve varsa elektronik posta adresi verilmelidir.

• Yazının daha önce yayınlanıp yayınlanmadığı ayrıca bildirilmelidir.

• Yazılar, A4(210x297mm.) boyutlu kağıda 1,5 satır aralı 12 punto ve "Times New Roman Tur" özelliğinde yazılmalıdır.

• Yazılar, Çizim, Fotoğraf ve Tabloları ile birlikte 1 2 (oniki) sayfayı geçmemeli, tablo ve grafikler zorunlu ise kullanılmalıdır.

• Çizim, Tablo ve Fotoğraflar yazı içinde uygun yerlere numaralandırılarak konumlanmalıdır.

• Fotoğraflar net, temiz olmalı, slayt dışı sayısal gönderilen fotoğrafların çözünürlüğü yüksek olmalıdır. Çözünürlüğü düşük fotoğraflar baskıya uygun olmadıklarından kullanılmayacaktır.

• Tablo tanımları tablonun üst kısmında, çizim

tanıtımları şeklin alt kısmında kısa ve açık anlatımlı olmalıdır. •Yazılarda Türkçe sözcük kullanımına özen gösterilmeli, Türkçe yazım kurallarına uyulmalıdır. Yazı içindeki kısaltmalar ilk kullanımda parantez içinde açıklanmalıdır.

• Kullanılan formüllerdeki simgeler, birimleri ile birlikte açıklanmalıdır. Simgeler, "Uluslararası Birim Sistemi "ne uygun olmalıdır.

• Yazıda kaynak anılırken, kaynak yazarın soyadı, kaynak yazının yayın yeri ve yılı belirtilmelidir. İki den fazla ad varsa ilk yazarın soyadına "ve ark." Kısaltması eklenmelidir.

• Metin içinde alıntı yapıldığı anılan tüm yapıtlar, sona eklenecek "KAYNAKLAR" bölümünde yazarının soyadı göz önüne alınarak alfabetik sırayla anılmalıdır. Kaynak belirtmede; yazarın adı, yayının adı, yayın tarihi, yayınevi, yayınlayan kurum, yayın no'su, yayınlanan kent, sayfa sayısı yer almalıdır. Kaynak İnternet ortamındansa, yazar adı, yazı tarihi ve yapının adından sonra Web adresi belirtilmelidir.

• Yayınlanacak tüm yazı, çeviri ve belgelerdeki teknik ve içeriklerden doğacak sorumluluklar yazarına aittir.

• Dergi Yayın Kuruluna gönderilen yazı ve gönderiler yayınlansın - yayınlanmasın geri gönderilmez.

• Yayın Kurulu ve editör, yayınlanacak yazılarda gerekli gördüğü düzeltmeleri yapabilir ve uygun görülen yazılar dergide yayınlanır.

• Dergide yayınlanan yazılardan "Kaynak Göstermek" koşuluyla alıntı yapılabilir.

Abonelik ve Reklam için derneğimize başvurabilirsiniz...

YAZIK ETTİK SİZE DE KENDİMİZE DE

Sümbül kokan dağlarım
Laleli ormanlarım
Sarı çiğdemler
Mor menevşeler
Serin toprakların vardı sinende
Dört iklimi tadabilirdik sende
Su akışları düzenli
Doğa bakireydi bünyende
Kışında kış, yazında yaz
Baharında bahar kokardı
Kuşlar cıvıldaşır
Av hayvanları çoğalır
Güzelliğine güzellik katardı
Taylar koşuşur
Koçlar tokuşurdu, gölgeliklerinde
Derin toprakların kına gibiydi
Yüz örtün nemliydi
Geleceği sezmiş gibi
İçten ağıladığın belliydi
Seneler kalıyordu gerilerde
Ağaçlar yok edildikçe
Toprak akıyordu, sellerde
Sonra sonra
Kışta da yazda da
Ve hatta ilkbaharda da
Bir yokluk belirliyordu sende
Kıraçlık başlıyordu, topraklarında
Anlıyordum, çok çırpındınız
Bizi kurtarın, diye diye
İmdada çağırırdınız bizi
Yanınıza geldiğimizde
Keçi sürüsü önümüzde
Balta vardı, ateş vardı elimizde
Nankörlük ettik size
Böyle böyle
Kastettik neslinize
Yazık ettik size de, kendimize de.

Şimdi dolaşıyoruz bu yerlerde
Kalmış dekarda üç beş ağaç
Dallarında sert rüzgârlar var
Eski hatıraları anlatıyorlar
Elveda türküsü söylüyorlar
Kulak verip dinledik öykülerini;
"Siz bizi sevmediniz ve korumadınız"
diyorlar
Bozkırdaki o tek tük ağaçlar,
Af çıkaranlara ve nankörlere sesleniyorlar
"Ne zaman ayılacaksınız sarhoşlar?"
Diyorlar
Ve elveda ediyorlar...

ABDULLAH EREN
Ankara 1968

